

Міністерство освіти і науки України
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

НИЩЕНКО Євген Вікторович

УДК 351.82:332.3(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ
МАЙНОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ**

281 «Публічне управління та адміністрування»

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Є.В. Нищенко

Науковий керівник:

Добрянська Наталія Валеріївна,

кандидат юридичних наук, професор

КИЇВ – 2026

АНОТАЦІЯ

Нищенко Є.В. Удосконалення державної політики регулювання майнових відносин в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, Київ, 2026.

У дисертації наведено вирішення важливого наукового завдання, що полягає в розвитку теоретико-методологічних засад, методичних і науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення державної політики регулювання майнових відносин в Україні.

Розроблено класифікацію методичних підходів до визначення сутності державного майна, а саме: ресурсний (факторний) (державне володіння майном); функціональний (розкриття ролі та значення державного майна через його функції); інституційний (виняткове значення правового аспекту державного майна); соціально-орієнтований (розкриття ролі та значення державного майна крізь призму соціально орієнтованої громадської форми відносин і через уповноважену цивільним суспільством державу).

Досліджено сутність державного майна з виділенням таких специфічних характеристик, що відображають його суть: а) належність об'єктів державі від імені уповноважених органів влади; б) реалізація загальнодержавних (загальнонаціональних) інтересів; в) ефективне функціонування правового режиму, що регламентує використання суспільних благ; г) соціальний характер, що проявляється як результат взаємодії держави, суспільства та індивіда.

Удосконалено класифікацію механізмів державної політики регулювання майнових відносин, яка враховує результати перетворення

економічного простору, зміну характеру взаємодії суб'єктів, еволюцію об'єктів, форм і способів реалізації майнових відносин, а саме: велика та мала приватизація (цільовою функцією є максимізація економічного ефекту (ВВП, доходи бюджету, інвестиції в основний капітал); державне підприємництво (компенсація провалів ринку, зростання доходів бюджету); контрактація (максимізація економічного ефекту (зростання ВВП, доходи бюджету); державно-приватна взаємодія (досягнення економічно чи соціально значимих цілей); розподілене використання (підвищення ефекту від знань, створення вартості (нетто-результат економічної діяльності).

Розглянуто систему державної політики регулювання майнових відносин, як і будь-якого складного об'єкту, що ґрунтується на послідовному викладі сутності та змісту її основних компонентів, а саме: елементний склад системи за рівнями; структура системи; зв'язки системи; моніторинг ефективності (у розрізі видів економічної діяльності чи секторів економіки).

Розроблено класифікацію функцій управління за їх сутністю у системі регулювання майнових відносин, а саме: прогнозування та планування (передбачення майбутніх змін у середині системи управління державною власністю та у зовнішньому середовищі та визначення їх впливу на об'єкти державної власності, вироблення ключових напрямів розвитку системи управління власністю держави, формування взаємопов'язаних цілей та завдань управління, визначення показників досягнення поставлених цілей); організація (встановлення системи взаємовідносин та взаємозв'язку між різними елементами системи регулювання майнових відносин); мотивація (заохочування окремих суб'єктів управління державною власністю діяти на користь ефективної реалізації цілей та завдань цілісної системи); координація (забезпечення узгодженості дій між різними елементами системи у часі та просторі); облік і контроль (встановлення факту наявності та кількості об'єктів державної власності, систематизація та реєстрація відомостей про них. здійснення заходів, спрямованих на визначення ступеня та якості

досягнення поставлених (запланованих) цілей та завдань).

Розвинуто підходи до використання в Україні закордонного досвіду основних моделей організації управління державними компаніями, а саме: децентралізована (профільна) (залучення фахівців галузевих міністерств з метою обліку специфіки управління державним майном у рамках окремих галузей та міжгалузевих комплексів); подвійна (реалізація структурних перетворень у галузях економіки при одночасному підвищенні ефективності діяльності державних підприємств); централізована (функціонування у системі органів державної влади окремого відомства, відповідального за реалізацію майнової політики держави).

Удосконалено класифікацію принципів вдосконалення державної політики регулювання майнових відносин з їх поділом на такі групи: універсальні (урахування значення державної власності; безпеки та цільового використання; проектного підходу; ефективності; прозорості; безперервності здійснення контролю; відповідальності); спеціалізовані (визначеності; забезпечення балансу інтересів; повноти обліку; попередження).

Розроблено класифікацію видів трансформації майнових відносин на рівні регіонів, ключовим моментом якої є не пошук «ефективного власника» або «ефективного суб'єкта управління», а ідентифікація способу найбільш продуктивного використання регіонального майнового комплексу на основі сучасних форм та механізмів взаємодії органів публічного управління, бізнес-структур та населення.

Удосконалено механізм розподіленого користування як перспективний спосіб організації державної політики регулювання майнових відносин, який відрізняється від традиційних ринків або від спільного використання майна локальними спільнотами такими особливостями, а саме: використання цифрових технологій для стикування покупців та продавців (онлайн-платформи або торгові майданчики можуть забезпечувати точне вимірювання надмірної потужності в режимі реального часу і динамічно

пов'язувати потенційних користувачів майна з його власниками); капіталізація надмірної потужності (власники майна можуть використовувати свої надлишкові потужності, коли вони не потрібні, для отримання додаткового доходу. Основні фонди, які купуються з притаманною їм надмірною ємністю, можна комерціалізувати з використанням моделі тайм-шерингу: кожен окремий платіж за доступ до об'єкта набагато менший від вартості володіння ним, але сукупність усіх платежів за період часу значно її перевищує); репутаційне відсіювання або допуск із гарантією репутації для скорочення транзакційних витрат (дозволяє чинним партнерам обмежувати витрати на перевірку контрагента та відповідальність, одночасно отримуючи вигоду від спільного використання).

Розвинуто підходи до реалізації механізму державно-приватного партнерства у системі державної політики регулювання майнових відносин, який має принципову перевагу над іншими способами реалізації майнових відносин, що не передбачає переходу права власності, та є альтернативою приватизації за більш ефективного досягнення її цілей, виступає як засіб виконання програм приватизації державного або комунального майна щодо малопривабливих з інвестиційної точки зору об'єктів, що забезпечує часткове або повне зняття тягаря видатків бюджету відповідного рівня утримання певного майнового об'єкта публічної власності у довгостроковій та наддовгостроковій перспективі.

Ключові слова: державна політика, регулювання майнових відносин, публічне управління, державне майно, інституційні механізми, методологічні підходи, державна власність, функції управління, державне підприємництво, приватизація, державно-приватне партнерство, цифрові платформи, розподілене користування, механізм управління, правовий режим, ефективність управління, трансформація майнових відносин, регіональна політика, моніторинг ефективності, принципи державної політики.

ANNOTATION

Nyshchenko Ye.V. Improvement of the state policy of regulation of property relations in Ukraine. – Qualification of scientific work on the rights of a manuscript.

The dissertation for a PhD degree in Public Administration, specialty 281 "Public administration". – V.I. Vernadsky Taurida National University, Kyiv, 2026.

The dissertation provides a solution to an important scientific task, which consists in the development of theoretical and methodological principles, methodological and scientific and practical recommendations for improving the state policy of property relations regulation in Ukraine.

A classification of methodical approaches to determining the essence of state property has been developed, namely: resource (factorial) (state ownership of property); functional (revealing the role and meaning of state property through its functions); institutional (exceptional importance of the legal aspect of state property); socially oriented (revelation of the role and meaning of state property through the prism of a socially oriented public form of relations and through the state empowered by civil society).

The essence of state property has been studied, highlighting the following specific characteristics that reflect its essence: a) ownership of objects to the state on behalf of authorized authorities; b) implementation of state-wide (national) interests; c) effective functioning of the legal regime regulating the use of public goods; d) social character, manifested as a result of the interaction of the state, society and the individual.

The classification of the mechanisms of state policy for the regulation of property relations has been improved, which takes into account the results of the transformation of the economic space, the change in the nature of the interaction of subjects, the evolution of objects, forms and methods of implementing property

relations, namely: large and small privatization (the objective function is the maximization of the economic effect (GDP, budget revenues, investment in fixed capital); state entrepreneurship (compensation for market failures, growth of budget revenues); contracting (maximization of economic effect (GDP growth, budget revenues); public-private interaction (achievement of economically or socially significant goals); distributed use (increasing the effect of knowledge, value creation (net result of economic activity)).

The system of state policy for the regulation of property relations, as well as any complex object, is considered, which is based on a consistent statement of the essence and content of its main components, namely: elemental composition of the system by levels; system structure; system connections; performance monitoring (in terms of types of economic activity or sectors of the economy).

A classification of management functions according to their essence in the property relations regulation system has been developed, namely: forecasting and planning (prediction of future changes in the middle of the state property management system and in the external environment and determination of their impact on state property objects, development of key directions for the development of the management system owned by the state, formation of interrelated management goals and tasks, determination of indicators of achievement of set goals); organization (establishment of a system of mutual relations and interconnection between various elements of the system of property relations regulation); motivation (encouraging individual subjects of state property management to act in favor of the effective implementation of the goals and objectives of the integrated system); coordination (ensuring consistency of actions between different elements of the system in time and space); accounting and control (establishing the fact of the presence and number of state-owned objects, systematization and registration of information about them. implementation of measures aimed at determining the degree and quality of achievement of set (planned) goals and tasks).

Approaches to the use of foreign experience in Ukraine of the main models

of the management of state-owned companies have been developed, namely: decentralized (profile) (involvement of specialists from branch ministries in order to account for the specifics of state property management within individual branches and inter-branch complexes); double (implementation of structural transformations in economic sectors while simultaneously increasing the efficiency of state-owned enterprises); centralized (functioning in the system of state authorities of a separate department responsible for the implementation of the property policy of the state).

The classification of the principles of improvement of the state policy of regulation of property relations has been improved with their division into the following groups: universal (taking into account the importance of state property; safety and intended use; project approach; efficiency; transparency; continuity of control; responsibility); specialized (definiteness; ensuring balance of interests; completeness of accounting; warnings).

A classification of types of transformation of property relations at the level of regions has been developed, the key point of which is not the search for an "effective owner" or "effective management subject", but the identification of the most productive way of using the regional property complex based on modern forms and mechanisms of interaction of public administration bodies, business - structures and population.

The mechanism of distributed use has been improved as a promising way of organizing state policy for the regulation of property relations, which differs from traditional markets or from the joint use of property by local communities by the following features, namely: the use of digital technologies to connect buyers and sellers (online platforms or trading platforms can provide accurate measure excess capacity in real time and dynamically connect potential users of the property with its owners); capitalization of excess capacity (property owners can use their excess capacity when it is not needed to generate additional income. Fixed assets that are bought with inherent excess capacity can be commercialized using a time-sharing model: each individual payment for access to the volume object is much less than

the cost of owning it, but the totality of all payments over a period of time significantly exceeds it); reputation screening or reputation-guaranteed admission to reduce transaction costs (allowing incumbent partners to limit counterparty verification costs and liability while benefiting from sharing).

Approaches to the implementation of the mechanism of public-private partnership in the system of state policy for the regulation of property relations have been developed, which has a fundamental advantage over other ways of implementing property relations, which does not involve the transfer of ownership rights, and is an alternative to privatization for more effective achievement of its goals, acting as a means of implementation programs of privatization of state or communal property regarding unattractive objects from an investment point of view, which ensures partial or complete removal of the burden of budget expenditures of the corresponding level of maintenance of a certain property object of public ownership in the long-term and ultra-long-term perspective.

Keywords: public policy, regulation of property relations, public administration, state property, institutional mechanisms, methodological approaches, state property, management functions, state entrepreneurship, privatization, public-private partnership, digital platforms, distributed use, management mechanism, legal regime, management efficiency, transformation of property relations, regional policy, monitoring of efficiency, principles of state policy.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у фахових виданнях:

1. Нищенко Є.В. Сутність та механізми державної політики регулювання майнових відносин. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського: Серія Публічне управління та адміністрування. Том 34 (Том 73). № 3. 2023. С. 58-64. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.3/10>

2. Нищенко Є.В., Палій С.А. Системні особливості державної політики регулювання майнових відносин в умовах соціально-економічного розвитку та розвитку людського потенціалу. Наукові перспективи. 2023. № 3 (33). С. 442-453. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-3\(33\)-442-453](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-3(33)-442-453)

Особистий внесок: визначено зміст основних компонентів системи державної політики регулювання майнових відносин.

3. Нищенко Є.В. Аналіз функцій адаптивної системи управління майновими відносинами. Державне будівництво: зб. наук. праць; електронний ресурс. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2023. № 1 (33). С. 91-101. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-09>

Тези конференцій

1. Нищенко Є.В. Уніфікація та інтеграція здійснення державної політики регулювання майнових відносин в умовах глобалізації. Тренди розвитку менеджменту, фінансів та бізнес-технологій в умовах формування сучасної економіки та суспільства: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (30 листопада 2022 року). Київ: Міжнародний європейський університет. 2022. С. 106-107.

2. Нищенко Є.В. Соціогуманітарні підходи до аналізу державної політики регулювання майнових відносин. Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 листопада 2022 року). К.: ДУІТ, ХНУРЕ. 2022. С. 298-301.

3. Нищенко Є.В. Теоретичні підходи до реалізації комплексного механізму державної політики регулювання майнових відносин. Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25-26 листопада 2022 р.) / упоряд. Сафронова О.М. Київ: УкрСІЧ, 2022. С. 62-64.

4. Нищенко Є.В. Аналіз функцій адаптивної системи управління майновими відносинами. Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2-3 листопада 2023) / упоряд. Клименко О.М. Київ: УкрСІЧ, 2023. С. 35-36.

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН	24
1.1. Порівняльний аналіз методичних підходів до визначення сутності державного майна	24
1.2. Сутність механізмів державної політики регулювання майнових відносин	34
1.3. Системні особливості державної політики регулювання майнових відносин в умовах соціально-економічного розвитку	47
Висновки до розділу 1	59
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН	61
2.1. Аналіз функцій адаптивної системи управління майновими відносинами	61
2.2. Моделі організації державної політики регулювання майнових відносин за кордоном та можливості їх застосування в Україні	77
2.3. Аналіз принципів вдосконалення державної політики регулювання майнових відносин	90
Висновки до розділу 2	108
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	110
3.1. Трансформація майнових відносин у межах просторової парадигми	110

3.2. Механізм розподіленого користування як перспективний спосіб організації державної політики регулювання майнових відносин	126
3.3. Механізм державно-приватного партнерства у системі державної політики регулювання майнових відносин	141
Висновки до розділу 3	152
ВИСНОВКИ	155
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	160
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Вибудована система документів стратегічного планування на практиці їх реалізації ґрунтується на управлінні майновими відносинами, оскільки всі державні програми орієнтовані на розвиток майнового базису, підвищення фондівіддачі, модернізацію та технологічне переозброєння, спрощення доступу до основних засобів та об'єктів інтелектуальної власності. Отже, і цілепокладання в системі державної політики нерозривно пов'язане з діяльною реалізацією майнових відносин, управління якими ґрунтується на різних організаційно-економічних механізмах. Вказане вище актуалізує роль дослідження та вибудовування державної політики регулювання майнових відносин та висуває на передній план необхідність вирішення наукової проблеми, породженої невідповідністю існуючих способів реалізації відносин власності поточним та перспективним умовам господарювання. В даний час, в українській управлінській практиці відсутнє чітке розуміння процесу реалізації комплексного підходу до управління майновими відносинами, що забезпечує вирішення найважливіших завдань розвитку України - забезпечення інноваційного розвитку економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

Питання майнових відносин, зокрема державного майна, є предметом широких досліджень як зарубіжних, і вітчизняних фахівців. У загальнотеоретичному та методологічному аспектах становлять інтерес розробки відомих зарубіжних учених: М. Вебера, Дж. Гелбрейта, Р. Коуза, П. Самуельсона, Й. Шумпетера.

Розгляд проблем ефективності функціонування державної політики регулювання майнових відносин міститься у роботах: І.М. Базарко, О.С. Білоусової, В.В. Брановицького, О.М. Головінова, І.О. Жадана, А. М. Захарченка, В.В. Іванюти, І.В. Космідайло, О.О. Кравчука, С.В. Майстра, Р.А. Мухи, І.С. Ратинської, М.М. Шкільняка та інших.

При всій важливості проведених наукових досліджень окремі аспекти формування державної політики регулювання майнових відносин залишилися не достатньо розкритими. Так, зокрема, потребують розроблення підходи до класифікації механізмів державної політики регулювання майнових відносин та підходи до визначення основних компонентів системи державної політики регулювання майнових відносин. Потребує також уточнення функцій управління за їх сутністю у системі регулювання майнових відносин. Потребують розроблення підходи до використання в Україні закордонного досвіду основних моделей організації управління державними компаніями.

Актуальність, теоретична та практична значущість удосконалення державної політики регулювання майнових відносин в Україні зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, визначили його мету, завдання та структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проведено в межах науково-дослідної роботи, яка виконувалась Таврійським національним університетом імені В.І. Вернадського за темами: «Розвиток механізмів належного урядування в Україні» (номер державної реєстрації ДР № 0121U100169), «Трансформація механізмів публічного управління в умовах деокупації та реінтеграції Автономної Республіки Крим: глобалізаційний вимір» (номер державної реєстрації ДР № 0124U002260), у процесі виконання яких запропоновано

інструментарій та напрями удосконалення державної політики регулювання майнових відносин в Україні.

Мета й завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розроблення практичних пропозицій щодо удосконалення державної політики регулювання майнових відносин в Україні.

Відповідно до мети поставлені такі **завдання**:

- розробити класифікацію методичних підходів до визначення сутності державного майна;
- дослідити сутність державного майна з виділенням специфічних характеристик, що відображають його суть;
- удосконалити класифікацію механізмів державної політики регулювання майнових відносин;
- визначити зміст основних компонентів системи державної політики регулювання майнових відносин;
- розробити класифікацію функцій управління за їх сутністю у системі регулювання майнових відносин;
- розвинути підходи до використання в Україні закордонного досвіду основних моделей організації управління державними компаніями;
- удосконалити класифікацію принципів вдосконалення державної політики регулювання майнових відносин;
- розробити класифікацію видів трансформації майнових відносин на рівні регіонів;
- удосконалити механізм розподіленого користування як перспективного способу організації державної політики регулювання майнових відносин;
- розвинути підходи до реалізації механізму державно-приватного партнерства у системі державної політики регулювання майнових відносин.

Об’єкт дослідження – державна політика регулювання майнових відносин.

Предмет дослідження – удосконалення державної політики регулювання майнових відносин в Україні.

Методи дослідження. У процесі наукового дослідження використано методи узагальнення, аналізу та синтезу в частині дослідження методичних підходів до визначення державного майна та виявлення сутнісних характеристик майнових відносин, графічні методи дослідження та методи статистичного аналізу щодо визначення основних тенденцій державної політики регулювання майнових відносин, історичний метод пізнання при розробленні підходів до використання в Україні закордонного досвіду основних моделей організації управління державними компаніями, системного аналізу в оцінці необхідності оптимізації механізмів реалізації державної політики регулювання майнових відносин.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання розвитку теоретико-методологічних засад, методичних і науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення державної політики регулювання майнових відносин.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

удосконалено:

- класифікацію методичних підходів до визначення сутності державного майна, а саме: ресурсний (факторний) (державне володіння майном); функціональний (розкриття ролі та значення державного майна через його функції); інституційний (виняткове значення правового аспекту державного майна); соціально- орієнтований (розкриття ролі та значення державного майна крізь призму соціально орієнтованої громадської форми відносин і через уповноважену цивільним суспільством державу);

- класифікацію механізмів державної політики регулювання майнових відносин, яка враховує результати перетворення економічного простору, зміну характеру взаємодії суб'єктів, еволюцію об'єктів, форм і способів реалізації майнових відносин, а саме: велика та мала приватизація (цільовою функцією є максимізація економічного ефекту (ВВП, доходи бюджету, інвестиції в основний капітал); державне підприємництво (компенсація провалів ринку, зростання доходів бюджету); контрактація (максимізація економічного ефекту (зростання ВВП, доходи бюджету); державно-приватна взаємодія (досягнення економічно чи соціально значимих цілей); розподілене використання (підвищення ефекту від знань, створення вартості (нетто-результат економічної діяльності));

- класифікацію функцій управління за їх сутністю у системі регулювання майнових відносин, а саме: прогнозування та планування (передбачення майбутніх змін у середині системи управління державною власністю та у зовнішньому середовищі та визначення їх впливу на об'єкти державної власності, вироблення ключових напрямів розвитку системи управління власністю держави, формування взаємопов'язаних цілей та завдань управління, визначення показників досягнення поставлених цілей); організація (встановлення системи взаємовідносин та взаємозв'язку між різними елементами системи регулювання майнових відносин); мотивація (заохочування окремих суб'єктів управління державною власністю діяти на користь ефективної реалізації цілей та завдань цілісної системи); координація (забезпечення узгодженості дій між різними елементами системи у часі та просторі); облік і контроль (встановлення факту наявності та кількості об'єктів державної власності, систематизація та реєстрація відомостей про них. здійснення заходів, спрямованих на визначення ступеня та якості досягнення поставлених (запланованих) цілей та завдань);

- класифікацію принципів вдосконалення державної політики регулювання майнових відносин з їх поділом на такі групи: універсальні

(урахування значення державної власності; безпеки та цільового використання; проектного підходу; ефективності; прозорості; безперервності здійснення контролю; відповідальності); спеціалізовані (визначеності; забезпечення балансу інтересів; повноти обліку; попередження);

- класифікацію видів трансформації майнових відносин на рівні регіонів, ключовим моментом якої є не пошук «ефективного власника» або «ефективного суб'єкта управління», а ідентифікація способу найбільш продуктивного використання регіонального майнового комплексу на основі сучасних форм та механізмів взаємодії органів публічного управління, бізнес-структур та населення, а саме: "аглотинація" майнових відносин (утворення в економічному просторі нових способів реалізації майнових відносин за рахунок приєднання до "традиційних" форм відмітних властивостей, характеристик або обмежень інших майнових відносин); «фузія» майнових відносин (стирання кордонів між окремими їх формами з подальшим виникненням нових комплексних форм і способів їх реалізації); «дифузія» майнових відносин (обмін властивостями різних форм власності при збереженні їхньої ідентичності в міру розмиття кордонів, характерна для процесів лібералізації або, навпаки, посилення режиму володіння, користування та розпорядження, що поширюється на конкретну категорію суб'єктів); функціональні трансформації (пов'язані зі зміною ролі цих відносин, і навіть окремих форм реалізації у процесі соціально-економічного розвитку); якісні трансформації (передбачають широкий спектр змін складу та структури майнового комплексу, ступеня його зносу, модернізації, ступеня відповідності сучасним та перспективним трендам соціально-економічного розвитку та науково-технічного прогресу); об'ємні трансформації (пов'язані зі зміною їхньої динаміки, вираженої в кількості угод (транзакцій) та інших операцій за певний період часу); системні трансформації (обумовлені змінами політичного курсу, суспільного устрою);

- механізм розподіленого користування як перспективний спосіб організації державної політики регулювання майнових відносин, який

відрізняється від традиційних ринків або від спільного використання майна локальними спільнотами такими особливостями, а саме: використання цифрових технологій для стикування покупців та продавців (онлайн-платформи або торгові майданчики можуть забезпечувати точне вимірювання надмірної потужності в режимі реального часу і динамічно пов'язувати потенційних користувачів майна з його власниками); капіталізація надмірної потужності (власники майна можуть використовувати свої надлишкові потужності, коли вони не потрібні, для отримання додаткового доходу. Основні фонди, які купуються з притаманною їм надмірною ємністю, можна комерціалізувати з використанням моделі тайм-шерингу: кожен окремий платіж за доступ до об'єкта набагато менший від вартості володіння ним, але сукупність усіх платежів за період часу значно її перевищує); репутаційне відсіювання або допуск із гарантією репутації для скорочення транзакційних витрат (дозволяє чинним партнерам обмежувати витрати на перевірку контрагента та відповідальність, одночасно отримуючи вигоду від спільного використання);

дістали подальшого розвитку:

- дослідження сутності державного майна з виділенням таких специфічних характеристик, що відображають його суть: а) належність об'єктів державі від імені уповноважених органів влади; б) реалізація загальнодержавних (загальнонаціональних) інтересів; в) ефективне функціонування правового режиму, що регламентує використання суспільних благ; г) соціальний характер, що проявляється як результат взаємодії держави, суспільства та індивіда;

- розгляд системи державної політики регулювання майнових відносин, як і будь-якого складного об'єкту, що ґрунтується на послідовному викладі сутності та змісту її основних компонентів, а саме: елементний склад системи за рівнями (стратегічний, тактичний, оперативний); структура системи (відносини розгортаються між суб'єктами різного рівня, чий роль та внесок у забезпечення соціально-економічного розвитку можуть значно змінюватись,

беручи до уваги існування публічно-правових утворень, які виступають власниками значних майнових комплексів; майнові відносини можуть структуруватися за організаційно-економічними чи правовими елементами, в основі яких лежить ієрархія чи еволюція цільових установок відповідних акторів); зв'язки системи (деталізується горизонтальними і вертикальними зв'язками, зумовленими різноманіттям форм власності, закріплених у Цивільному Кодексі України, і навіть їх взаємодією); моніторинг ефективності (у розрізі видів економічної діяльності чи секторів економіки);

- підходи до використання в Україні закордонного досвіду основних моделей організації управління державними компаніями, а саме: децентралізована (профільна) (залучення фахівців галузевих міністерств з метою обліку специфіки управління державним майном у рамках окремих галузей та міжгалузевих комплексів); подвійна (реалізація структурних перетворень у галузях економіки при одночасному підвищенні ефективності діяльності державних підприємств); централізована (функціонування у системі органів державної влади окремого відомства, відповідального за реалізацію майнової політики держави);

- підходи до реалізації механізму державно-приватного партнерства у системі державної політики регулювання майнових відносин, який має принципову перевагу над іншими способами реалізації майнових відносин, що не передбачає переходу права власності, та є альтернативою приватизації за більш ефективного досягнення її цілей, виступає як засіб виконання програм приватизації державного або комунального майна щодо малопринавливих з інвестиційної точки зору об'єктів, що забезпечує часткове або повне зняття тягаря видатків бюджету відповідного рівня утримання певного майнового об'єкта публічної власності у довгостроковій та наддовгостроковій перспективі.

Практичне значення одержаних результатів. Основні ідеї та висновки дослідження доведено до конкретних положень, методик і рекомендацій. Вони можуть бути використані у практичній діяльності

органами державного управління на національному й регіональному рівнях, підприємствами, громадськими організаціями.

Результати дослідження були використані: у процесі аналізу та оптимізації внутрішніх механізмів управління майновими об'єктами Акціонерного товариства «Укрпошта» (довідка про впровадження № 1.12.003-1596925 від 15.07.2025 р.); під час аналізу чинного законодавства, що регулює майнові відносини у сфері телекомунікацій, та при підготовці пропозицій щодо удосконалення внутрішньої нормативної бази ПАТ «Укртелеком» (довідка про впровадження № 39-вих-80Д910-80Д911-2025 від 25.07.2025 р.); у процесі удосконалення змісту дисципліни «Економіка та врядування» освітнього рівня магістра спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського (довідка про впровадження № 09/13-408 від 21.07.2025 р.).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки та пропозиції, які отримані в ході проведення досліджень, розроблено здобувачем самостійно. У працях, що опубліковані в співавторстві, особистий внесок відображений у списку публікацій здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження були представлені та пройшли апробацію на науково-практичних конференціях, а саме: «Тренди розвитку менеджменту, фінансів та бізнес-технологій в умовах формування сучасної економіки та суспільства» (м. Київ, 2022), «Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці» (м. Київ, 2022), «Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні» (м. Київ, 2023), «Міжнародна науково-практична конференція Таврійського національного університету до 160-річниці від дня народження В. І. Вернадського» (м. Київ, 2022).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 7 наукових працях загальним обсягом 3,5 обл.-вид. арк. (3,2 обл.-вид. арк. належить авторіві), у тому числі 3 статтях у вітчизняних наукових фахових виданнях з державного управління, 4 тезах конференцій.

Обсяг та структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг роботи – 184 сторінок. Дисертація містить 7 таблиць, 1 рисунок. Список використаних джерел містить 201 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН

1.1. Порівняльний аналіз методичних підходів до визначення сутності державного майна

Майно лежить в основі економічних відносин власності і водночас є предметом постійного інтересу вчених з метою вивчення проблеми сутності майна та природи його походження. Існує велика різноманітність наукових праць, концепцій, шкіл та теорій, що розглядають природу майна. Еволюція поглядів розуміння категорії майна представлена у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Систематизація поглядів на зміст майна та майнових відносин

Дослідження	Дослідники	Окремі аспекти вивчення
1	2	3
... в античний час	Платон, Арістотель, Цицерон	Приватне майно розглядається як власність приватних осіб, які набули економічної свободи та відокремилися від античного поліса, при цьому воно не є природним даром, а створюється людьми в процесі їхнього власного розвитку
... у рамках природно-правової теорії	Т. Гоббс Дж. Локк	Майнові відносини – одне з основних, біологічно властивих людині прав, яке має бути гарантовано державою

Продовження табл. 1.1

1	2	3
... у рамках класичної економічної теорії	А. Сміт, Д. Рікардо	Майно є результатом процесу виробництва та тим фундаментом, на основі якого стає можливим реалізовувати інтереси «економічної людини» у суспільно-господарському житті. Найнедоторканіше право власності - право на працю
... з погляду права	І. Кант, Г.В.Ф. Гегель	Майнові відносини є правом, що представляє сукупність трьох елементів: володіння, споживання та відчуження. Володіння передбачає вкладання волі індивіда у річ, з чого вона стає власністю індивіда. Споживання передбачає використання індивідом речі задоволення власних потреб. У процесі відчуження річ зникає в рамках звичайного споживання або шляхом передачі іншій особі відповідно до волі та інтересів власника
... у межах неокласичної економічної теорії	А. Маршалл, Л. Мізес	Питання змісту майнових відносин не розглядається як теоретично та методологічно значуща проблема економічної науки, тому поняття власності стає периферійним. Дослідники акцентують увагу не на формі власності, а на ринковій ефективності тієї чи іншої форми господарювання
... у рамках кейнсіанського напрямку	Дж. М. Кейнс	Категорія майна не є ключовою в рамках цього наукового спрямування. Однак через те, що сучасна держава розглядається як активний учасник інвестиційного процесу, майно (державне) вивчається через призму державного втручання у сферу бізнесу

... з погляду нової інституційної теорії	Р. Коуз, Т. Веблен, А. Алчіан, А. Оноре	Використовується термін правових майнових відносин. Майно є часткою прав використання ресурсу. Найповнішим визначенням права вважається визначення, розроблене А. Оноре і що включає одинадцять елементів
--	---	---

Необхідно зауважити, що осмислення та розуміння категорії майнових відносин найчастіше відбувалося у контексті вивчення походження та розвитку держави, тому можна зробити висновок, що феномен майнових відносин є результатом еволюційного розвитку суспільно-господарського життя.

Проблема виявлення сутності та природи майнових відносин є однією з найбільш розроблених проблем науки, але водночас залишається досить складною та дискусійною, і, як наслідок, визначення змісту державного майна також неоднозначне. Оцінка дефініції державного майна дає змогу виявити відмінні характеристики, властиві визначеному визначенню, з урахуванням систематизації існуючих тлумачень. Принципи розробки та реалізації політики у сфері державної власності в Україні відображені в Конституції України та Цивільному кодексі України. У наукових дослідженнях описані різноманітні підходи до розуміння сутнісної характеристики державного майна, представлені у табл. 1.2.

З проблематики нашого дослідження важливо вивчити наступні підходи до поняття державного майна: а) ресурсний підхід (ресурсно-прибутковий, факторний); б) функціональний підхід; в) інституційний підхід; г) соціально-орієнтований підхід.

У межах ресурсного (факторного) підходу державне майно трактується як майно, що належить державі: природні ресурси та нерухоме майно. Можна констатувати, що відбувається уподібнення державного майна до його матеріально-речового змісту. Державне майно позиціонують як

"підприємства, що належать державі повністю або частково" [81]. Визначають, що «сума ресурсів, що знаходяться у розпорядженні держави, і становить суспільний сектор економіки.

Таблиця 1.2

Характеристика підходів до визначення сутності державного майна

Методичний	Суть підходу	Визначення державного майна
Ресурсний (факторний)	Державне володіння майном	Сукупність матеріальних та нематеріальних ресурсів, що знаходяться у розпорядженні держави
Функціональний	Розкриття ролі та значення державного майна через його функції	Процес, що реалізує загальнодержавні (загальнонаціональні) інтереси
Інституційний	Виняткове значення правового аспекту державного майна	Сукупність правил і норм, покликаних регулювати та захищати доступ держави до певного набору цінностей
Соціально-орієнтований	Розкриття ролі та значення державного майна крізь призму соціально-орієнтованої громадської форми відносин і через уповноважену цивільним суспільством державу	Суспільно-правова форма відносин між громадянським суспільством в особі правової (соціальної) держави та всіма іншими суб'єктами економічних відносин, що виникають у зв'язку з присвоєнням суспільних благ та їх використанням на користь всебічного розвитку особистості, «мікросоціумів» та нації в цілому

При цьому державне майно можна трактувати як накопичений запас, а державні фінанси (доходи та витрати) - як потоки коштів, що збираються і витрачаються» [29]. Визнається, що «державне майно – це все нематеріальне та матеріальне майно, що знаходиться у розпорядженні держави», водночас державний сектор сприймається як «сукупність державних підприємств, організацій та установ» [81]. Погляди дослідників та трактування поняття

«державне майно» показують сутність державного майна з позицій «матеріалізму», ототожнюючи державну власність з об'єктом управління - з майном. Такий підхід до державного майна переважав у рамках політичної економії, він використовується і в сучасній статистиці. Проте недостатність подібного підходу виявилася як із позицій відтворювального підходу у межах політичної економії, і з позицій неоінституціональної теорії» [29].

Сутність державного майна в трактуванні авторів, що належать до функціонального підходу, полягає в тому, що значення цієї дефініції представляється як ланка соціально-економічного процесу, що реалізує певні інтереси. «Державне майно за такого підходу постає як процес, який реалізує загальнодержавні (загальнонаціональні) інтереси» [94]. «Державне майно - це одна з функціональних форм власності, метою функціонування якої є забезпечення стратегічних державних інтересів, цілісності життєзабезпечення держави, зростання суспільного добробуту та реалізація стратегії розвитку» [94]. Визначають державне майно наступним чином: «державне майно є певною системою відносин з приводу присвоєння матеріальних і духовних благ державою з метою загальнодержавних (загальнонаціональних) інтересів» [94]. Приналежність майна державі - невід'ємний елемент сутнісного змісту державної власності, проте цього недостатньо. Сама по собі належність державі будь-яких об'єктів не є доказом для доказу існування державної власності в економіці, оскільки державне майно може бути застосовним не для загальнонаціональних цілей розвитку, а для цілей певних соціальних верств, груп громадянської спільноти, підприємців та бізнес-спільноти. У зв'язку з цим у рамках функціонального підходу акцентується увага на першорядності реалізації загальнонаціональних інтересів та цілей розвитку: «Тільки у тому випадку,

коли в процесі використання належного державі майна реалізуються загальнонаціональні інтереси, можна говорити про наявність державної власності як такої» [94].

При дослідженні сутності державного майна у контексті інституційно-юридичного підходу важливо виділити офіційне закріплення держави як власника суспільних благ. З точки зору прихильників інституційного підходу, режим державної власності доречний за умови, коли трансакційні витрати його виникнення та функціонування не перевищують вигод, які можна отримати від існування цього режиму. "Права державної власності повинні існувати там, де, з одного боку, можливо забезпечити режим винятковості, а з іншого - порівняльні переваги приватної чи комунальної власності виражені слабо" [161]. Відповідно до трактування інституціоналістів, можливі протиріччя між правом державної власності де-юре та де-факто. Стверджується, що «якщо формально ресурси перебувають у державній власності, то фактично цілком може здійснюватись режим вільного доступу, комунальної чи приватної власності. Ця ситуація лише визначатиме: (а) набір правомочності, які можуть реалізувати економічні агенти; (б) особливості технології передачі правочинів від одного економічного агента до іншого» [161]. «Існування будь-якої форми власності залежить не від економічної ефективності в традиційному розумінні цього терміна, а від того, наскільки надійно та впевнено суспільство здатне встановлювати та захищати інститути цієї форми власності. Іншими словами, будь-яка форма власності є породженням певної системи інститутів» [161]. Відповідно до інституційного підходу сутність державної власності проявляється за допомогою розробленої та затвердженої системи правил і норм, що встановлюють підстави та режим доступу держави до певного

набору ресурсів та забезпечують її захист.

Також важливим моментом є розгляд «соціально-орієнтованого» трактування сутності державного майна. Так, зазначається таке: «Соціально-орієнтована державна власність є суспільно-правовою формою відносин між громадянським суспільством в особі правової (соціальної) держави та всіма іншими суб'єктами економічних відносин, що виникають у зв'язку з присвоєнням суспільних благ та їх використанням в інтересах всебічного розвитку особистості, «мікросоціумів» і нації в цілому. Соціально орієнтована державна власність з'являється виразно тільки в рамках соціальної держави і громадянського суспільства, що сформувалося, які одночасно є правовими, тобто такими, що створюють офіційні правові інститути різних рівнів. Правова держава, у свою чергу, створює умови для формування та розвитку громадянського суспільства, в якому вдосконалюються потреби людини як особистості та суспільні інтереси людини як громадянина країни та представника групи, класу, чи спільноти, а також суспільства в цілому» [167, 168].

Оскільки феномен державної власності є складною категорією, багато питань, пов'язаних із визначенням найважливіших її характеристик, досі залишаються дискусійними. Зокрема, науково-практичний інтерес становить питання визначення суб'єкта державної власності. В основному методичні підходи до трактування сутності, значення та ролі державного майна вибудовуються на уявленні, що суб'єктом державної власності є держава, і дана позиція є розумною та обґрунтованою. Однак, держава являє собою суспільний продукт, внаслідок чого власником суспільних благ є суспільство, а зовсім не держава, і в той же час між державою та суспільством розвиваються агентські правовідносини.

У зв'язку з цим цікавить ідея, у якій виділяються два основні суб'єкти власності - держава та суспільство. Висувається ідея відокремлення такого поняття, як «національне майно», складовими якого, на думку автора висловлювання, є державна власність та громадська власність [168]. Частиною складу державної власності є державне (казенне) майно, надане казенними підприємствами та організаціями, державною інфраструктурою, пакетами акцій та іншими фінансовими активами, право використання та застосування яких передано державою підприємствам комерційного сектору. Суб'єктом державної власності є держава, тоді як до складу суспільної власності входить природно-ресурсний простір країни, суб'єктом власності якого є суспільство [168].

Наведені судження є абсолютно справедливими - некоректно протиставляти державну власність суспільної власності або розглядати ці явища як дві різні складові єдиного цілого. Насправді державна власність «виражається» за допомогою суспільної власності. За суспільством закріплені право та можливість опосередковано керувати та розпоряджатися своєю власністю у процесі обрання відповідних органів державної влади, під час опитувань громадської думки та референдумів. При цьому, згідно з Конституцією України, єдиним джерелом влади та первинним власником в Україні є народ.

Іншою значимою рисою державної власності є її соціальний характер, оскільки відносини власності поза суспільством неможливі, вони виникають і існують саме всередині суспільства. Крім того, майнові відносини державної власності є результатом взаємодії держави, суспільства та індивідуума, тобто ці відносини мають інтерсуб'єктний характер. В результаті в рамках соціально-орієнтованого підходу державне майно визначається як «соціально

орієнтована та розширено відтворювана суспільна форма відносин, що виникають між уповноваженим громадянським суспільством, державою та іншими господарськими агентами з приводу присвоєння та забезпечення наступної належності суспільних благ» [168].

Серед визначень поняття «державна власність», що наводяться в літературі, переважає не сутнісний (якісний), а поверхневий (кількісний) підхід, який зводиться до уточнення її кількісних параметрів, тобто меж державного майна. Є визначення, у яких головна увага приділяється фактично характеристиці ієрархічних рівнів, просування якими дозволяє охопити різних учасників відносин державної власності. Так, державна власність є сукупністю різноманітних і взаємозалежних відносин, побудованих на різних рівнях. Перший рівень демонструє внутрішні відносини органів державної влади та державного управління, безпосередньо пов'язані з розпорядженням та застосуванням державного майна. Другий рівень відображає відносини між органами державної влади. Третій рівень - це відносини між апаратом держави та державними підприємствами як реальними товаровиробниками та підприємцями [89].

У характеристиці державної власності відзначають, що її роль і величина в економічних системах різні, але в будь-якому випадку вона є системою відносин, що забезпечують життєздатність всієї економіки. Крім того, наголошується, що при ухваленні рішень у рамках державної власності враховуються інтереси нації загалом [89]. Визначення ґрунтуються насамперед на тому, що «поняття державна власність має безліч різних значень». Вважається, що термін «державна власність» використовується і для позначення майна, що належить державі, - об'єкта власності, і для виділення особливої, що відрізняється від приватної, форми власності -

державної, і для констатації факту вилучення будь-якого об'єкта з цивільного обороту» [124].

Порівнюючи представлені вище підходи до трактування сутності, ролі й значення державного майна, можна дійти висновку, що вони не дають єдиного визначення цієї категорії, акцентуючи увагу, здебільшого, на будь-якій одній складовій глибокого і багатоаспектного поняття, тобто являють собою ланки загальної системної методології дослідження цієї проблеми.

Узагальнюючи викладені точки зору стосовно дослідження сутності державного майна, є доцільним виділити такі специфічні характеристики, що відображають його суть: а) належність об'єктів державі від імені уповноважених органів влади; б) реалізація загальнодержавних (загальнонаціональних) інтересів; в) ефективне функціонування правового режиму, що регламентує використання суспільних благ; г) соціальний характер, що проявляється як результат взаємодії держави, суспільства та індивіда.

Важливо наголосити, що спостерігається значне протиріччя у розумінні сутності державного майна теоретиками та практиками. Незважаючи на те, що державне майно у соціально-економічному сенсі складне та багатоаспектне явище, дослідження показує, що практиками його сутність розглядається виключно з позицій ресурсного підходу.

Вважається, що державний сектор є «сукупністю юридичних осіб, управління якими здійснюється державою через органи влади та державного управління у регіонах» [118]. У межах ресурсного підходу складається вузьке і досить спрощене розуміння сутності державної власності як сукупності майна, що належить державі: природних ресурсів, нерухомого майна, а також фінансових ресурсів [152]. Крім того, при ототожненні на практиці понять

«державна власність» та «об'єкти державної власності» (або «державне майно») не розглядаються соціально-економічна та інституційна складові сутності такого складного явища, як економічні та управлінські відносини державної власності.

У сучасній вітчизняній літературі трапляються різні визначення державного сектора економіки. Так, наприклад, відповідно до розширеного трактування до складу державного сектора входять державний бюджет і державна власність, у вузькому сенсі - розуміються об'єкти державної власності, згідно з іншим трактуванням державний сектор ототожнюється з державними підприємствами. Узагальнюючи, слід зазначити, що державний сектор функціонує на основі об'єктів державної власності та дає картину державного господарювання в економіці [72].

Також у наукових дослідженнях є протилежний погляд на об'єкт даного дослідження. В одному з наукових досліджень визначено, що «державну власність слід розглянути та використовувати як ширше поняття, ніж державний сектор економіки. Якщо державна власність охоплює все матеріальне та нематеріальне майно, що належить державі, то державний сектор охоплює лише частину державної власності та включає майно підприємств, організацій та установ, що належить державі» [62].

1.2. Сутність механізмів державної політики регулювання майнових відносин

У межах традиційного наукового мислення майно є складно побудованою системою відносин, які склалися у конкретно-історичні форми щодо присвоєння і відчуження засобів виробництва та економічних

благ, що органічно об'єднує у своїй структурі володіння і користування як форми присвоєння, що знаходить свою реалізацію через процес суспільного відтворення. З погляду форми перебігу еволюція майнових відносин зумовлена конвергенцією та дивергенцією форм їх реалізації. Їхня змінність підтримує механізм розвитку суспільних відносин.

Періоди трансформації майнових відносин можна виділити з переходу та змінюваності цих процесів. Дивергенція будь-яких економічних відносин з позиції науки є виникненням диверсифікації деяких характерних ознак цих відносин, що забезпечують різноманітність форм і методів їх реалізації, так само як і цільових функцій вибудовування таких відносин. Конвергенція відносин у такому разі може розглядатися як процес «вирівнювання» форм і способів їх реалізації в різних відокремлених соціально економічних системах під впливом подібних економічних чи інших умов.

З цих позицій можна виділити кілька періодів розвитку майнових відносин та визначити їх особливості. Перший період - період становлення майнових відносин ознаменувався виникненням найбільш раннього інституту так званої усупільненої власності, функція якого полягала в відокремленні та виділенні кордонів локальних спільнот. Цей період, датований виникненням родоплемінних відносин, діяв як відокремлююча характеристика конкретного співтовариства, проте грав значну роль у забезпеченні його розвитку. Більшою мірою цьому етапові притаманний процес дивергенції.

Другий період - суб'єктивізації майнових відносин - пов'язаний із виникненням особистої та - пізніше - приватної власності. Це сприяло суб'єктивізації майнових відносин, стимулювало внутрішньогрупову динаміку і призвело, зрештою, до розшарування співтовариств за ознакою

володіння майном і, насамперед, факторами виробництва. У цей період виникають інститути охорони та забезпеченості права власності.

Третій період - період розширення та появи різноманіття форм власності, а також інструментів реалізації майнових відносин.

Четвертий етап характеризується концентрацією та перерозподілом об'єктів власності, появою нових інтеграційних механізмів, що може бути визначено як прояв конвергенції.

Перспективний – п'ятий етап, до якого людство еволюційно підходить, пов'язаний з віртуалізацією об'єктів та пов'язаних з ними відносин, виникненням мережових форм реалізації майнових відносин, знеособленим володінням, тимчасовим (миттєвим) володінням, «портфелізацією» активів, професіоналізацією володіння та управління об'єктами власності. Поширення ринкових відносин призвело до перетворення насамперед єдиної державної власності та розмежування управління нею за формами, у тому числі з урахуванням рівнів влади. Розвинулися рівні управління власністю: державний, регіональний, територіальні громади.

На практиці найчастіше йдеться про застосування нормативно-правових рамок до існуючих засобів організації економічної діяльності та формування її майнового базису. У науковому дискурсі має місце менша структуризація, обмежена виділенням приватного та громадського секторів як учасників відтворювального процесу.

Майно представлене складною багаторівневою, комплексною та ієрархічною системою відносин, що відповідає поширеним у науковій літературі уявленням про комплексність феномену державного майна з позиції структури та змісту. Держава як власник виступає як особливим чином організований суб'єкт багатогранних відносин державної власності.

Держава формує майновий базис виконання регіонами переданих їм повноважень щодо відповідних предметів управління. З позиції натурально-речовинного складу державного майна у його нормативно-правовому поданні його можна структурувати на земельні ділянки, лінійні об'єкти інфраструктури, дороги загального користування, об'єкти культурної спадщини, а також частки у капіталах господарських товариств. Формалізованим вимірником ролі нормативно обумовленої державної власності може стати величина доходів державного бюджету від власності, скоригована на величину витрат на утримання і підтримання державного майна. Необхідність обліку витрат набуває актуальності в періоди криз та зумовлює доцільність ревізії та оптимізації видатків бюджетів, пов'язаних із змістом низки об'єктів державної та комунальної власності.

Необхідність здійснення витрат з метою підтримки або утримання іманентно неефективних об'єктів майна обумовлює доцільність перетворення об'єкта майнових відносин із суто «активної» складової (тобто майновий комплекс як економічний актив) на «активно-пасивну», що включає низку зобов'язань, невіддільних від тріади. володіння — користування — розпорядження. Ще один стримуючий фактор полягає в тому, що такі об'єкти найчастіше мають цільове призначення, яке йде врозріз з логікою їхнього економічного ефективного використання, тоді як перепрофілювання об'єктів може стати стимулом соціально-економічного розвитку територій.

Таким чином, процес прийняття рішень про зміну призначення конкретного об'єкта майнових відносин має ґрунтуватися на аналізі сценаріїв, що враховують обсяги витрат, ризики та потенційні вигоди внаслідок їх реалізації. Вирішення ситуації вбачається в рефреймінгу стратегічних установок у державній політиці: публічне майно розглядається

як актив, що комерціалізується, тобто як «економічний ресурс, що використовується для досягнення певних соціальних, економічних або інших цілей» [201]. Будучи запущеним у масовому порядку, такий процес дозволяє паралельно вирішити задачу актуалізації інвентарних відомостей про наявний пасивний майновий базис, а підключення громадськості та бізнесу сприяє розширенню уявлень про потенційно можливі напрямки використання конкретних об'єктів майна.

Перелічені обмеження достатньою мірою обґрунтовують доцільність практичної реалізації концепції державного підприємництва, тобто вбудовування у відтворювальні процеси як рівноправного учасника, а не споживача чи кінцевого бенефіціара. З позиції нормативно-правового регулювання держава має такі можливості інтеграції до відтворювальних процесів: 1) включення публічної власності в капітал суб'єктів господарювання з отриманням пропорційної внеску частки в управлінні суспільством, включаючи можливість набуття блокуючого пакета або без такого; 2) формування з урахуванням публічної власності підконтрольних суб'єктів господарювання із властивими їм обмеженнями ведення фінансово-господарської діяльності; 3) передача об'єктів майна в межах публічно-правових утворень приватному сектору в обмежене користування на умовах терміновості, платності та повернення, що реалізується у рамках взаємодії державної влади, бізнес-структур та структур громадянського суспільства.

При цьому не слід виключати з розгляду синергетичні ефекти, що виникають внаслідок ефективного використання приватним сектором державного майна, які виражаються у зростанні бази оподаткування і, отже, у збільшенні податкових надходжень. Майнові відносини, що склалися, задають інституційне оформлення системи, формулюючи правила

господарювання та визначаючи обмеження поведінки економічних агентів.

Державна політика регулювання майнових відносин призводить до формування у суспільній свідомості різноманітних цінностей і переваг, а також доповнюється суспільно-політичною та правовою компонентою і включає численні відносини економічного, соціально-психологічного, організаційного характеру. Отже, державна політика регулювання майнових відносин, відповідаючи на економічні потреби, виступає як феномен та один з основних факторів суспільного розвитку. В умовах інформатизації, глобалізації державна політика регулювання майнових відносин зазнає дедалі більшої кількості змін. У цьому контексті варто відзначити тезу Дж. Стігліца про те, що держава та ринок співвідносяться переважно через термін «інтерактивне партнерство» [197], яке покликане виробляти та фінансово супроводжувати окремі компоненти державних послуг за допомогою механізмів співробітництва та конкуренції. Очевидно, що реалізація державних функцій зумовлює необхідність витрачання суттєвого обсягу ресурсів, що в умовах бюджетних обмежень вимагає залучення бізнесу до вирішення соціально-економічних завдань щодо розвитку інфраструктури.

Тенденція включення до системи управління державною власністю нових гравців, представлених приватним сектором, посилюється, оскільки сучасні умови суспільного розвитку вимагають пошуку консенсусу між усіма учасниками, серед яких представники різних гілок влади, громадяни, які займають активну громадянську позицію, та приватний сектор. Успішне узгодження інтересів сприяє отриманню вигоди від цього партнерства та частково вирішує проблему залучення додаткових обсягів інвестиційних ресурсів. У результаті перетворення економічного простору змінюється характер взаємодії суб'єктів, що зумовлює еволюції об'єктів, форм і способів

реалізації майнових відносин, отже розширюється і склад механізмів управління ними.

Під державною політикою регулювання майнових відносин розуміється сукупність засобів і методів досягнення цілей системи управління по відношенню до сукупності об'єктів та суб'єктів, що спираються на об'єктивні економічні закони та соціальні процеси у заданих інституційних умовах. Різні форми власності в процесі економічної діяльності перебувають у тісній взаємодії та формують цілісну систему майнових відносин, економічною характеристикою яких може виступати або традиційно застосовувана величина доходів відповідних суб'єктів від використання власності, або актуальніша її інтерпретація у вигляді доходів, скоригованих на величину витрат на утримання та підтримання об'єктів майнових відносин, що виводить на передній план питання створення доданої вартості. Ця обставина обумовлює необхідність відмови від виключно «активного» трактування регіональної власності на користь «активно-пасивної», яка розширює традиційну тріаду прав володіння, користування та розпорядження комплексом невідчужуваних зобов'язань (модернізація, зміст, поточне фінансування, надання доступу тощо), а також включає до складу майнового комплексу сукупність суспільних благ та інститутів, що лежать в основі їхнього забезпечення.

В умовах існуючих нормативно-правових та фінансових обмежень на регіональному рівні органи державного управління мають можливість здійснювати обмежене ефективне управління державним та комунальним майном. Ці обмеження мають нормативну природу (держпрограми, стратегічні плани приватизації та інші документи, що обмежують свободу розпорядження об'єктами), або обумовлені натурально-речовим складом

майна (функціональне призначення, зв'язок із предметами управління) та бюджетними обмеженнями. При цьому інші об'єкти майнового комплексу знаходяться поза фокусом прямого управлінського впливу, а непрямі інструменти, такі як економічні чи адміністративні важелі та стимули, мають вкрай обмежений потенціал впливу: вони характеризуються адресністю, тобто незначним охопленням, значною мірою відкладеним ефектом, що залежить від ступеня збігу цілей органів державного управління та власників відповідного майна. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба включення елементів неpubлічної власності до порядку денного державного управління, як і необхідність вироблення адекватних інструментів цілепокладання та управління, що гармонізують економічні, фінансові та інші інтереси державного та приватного сектора.

Така постановка завдання розширює трактування державної політики регулювання майнових відносин, за допомогою включення до спектру керованих об'єктів всього майна незалежно від форми власності.

Як і кожному власнику, державі властива певна поведінка, яка стосовно майна, може бути узагальнена у кілька укрупнених механізмів. Перший - приватизація – в Україні здійснюється у формах великої та малої приватизації. Другий тип механізмів характеризується як державне підприємництво, в рамках якого публічно-правові утворення виступають як рівноправні суб'єкти господарських відносин, що супроводжується вдосконаленням практики адміністрування всього спектра об'єктів державної власності: від земельних ресурсів та надр до майнових комплексів та фінансового капіталу. На тлі цих змін відбувалося розширення трактування цільової функції державної політики регулювання майнових відносин за допомогою введення додаткових вимірів: максимізація економічного ефекту,

що виражається в зростанні ВВП або доходів бюджету (фактично – пошук ефективного власника), була доповнена метою компенсувати провали ринку та забезпечити пропозицію цілого ряду економічних благ населенню (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Механізми державної політики регулювання майнових відносин

Суб'єктно-об'єктна сторона управління	Механізми	Рухаюча сила	Спосіб	Цільова функція
1	2	3	4	5
Суб'єкт – ефективний власник майна, об'єкт – елементи основного капіталу	Велика та мала приватизація	Накопичення капіталу	Перехід прав власності до найбільш ефективного власника	Максимізація економічного ефекту (ВВП, доходи бюджету, інвестиції в основний капітал)
Суб'єкт – «держава», об'єкт – елементи основного капіталу	Державне підприємництво	Провали ринку	Внесення об'єктів у капітал підприємств	Компенсація провалів ринку, зростання доходів бюджету
Суб'єкт – власник майна, об'єкт – елементи основного капіталу	Контрактація	Попит та пропозиція, зниження тягара володіння, доступ до дорогих активів, проблема «купити або виробити»	Забезпечення доступу до результатів експлуатації елементів основного капіталу через продукт	Максимізація економічного ефекту (зростання ВВП, доходи бюджету)

Продовження табл. 1.3

1	2	3	4	5
Суб'єкт - власник майна та власник фінансового капіталу, об'єкт - елементи основного капіталу	Державно-приватна взаємодія	Недолік капіталу, високі ризики, мінімізовані об'єднанням секторів	Об'єднання основного та фінансового капіталу приватного та публічного секторів	Досягнення економічно чи соціально значимих цілей
Майно та пов'язані з ним зобов'язання користування	Розподілене використання	Збільшення щільності мереж та кластерів, просторові ефекти накопичення знань, перехід до економіки знань, дані як ресурс та фактор виробництва	Забезпечення доступу, зниження транзакційних витрат, задіяння простоюючих потужностей	Підвищення ефекту від знань, створення вартості (нетто-результат економічної діяльності)

Предметний інтерес до питань розвитку державно-приватного партнерства виник, коли влада та суспільство дійшли усвідомлення того, що у низці сфер суспільної діяльності намітилися ознаки зростаючого відставання якості та доступності цілого ряду благ та послуг через обмеження, зумовлені нерозвиненістю інфраструктури. Особливо гостро це проявляється у малопривабливих з комерційної точки зору видів діяльності, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення тощо. Зміна ідеології доповнювалася і об'єктивними передумовами звернення до питань

розвитку державно-приватного партнерства, пов'язаними з зростаючим навантаженням на бюджетну систему та з очікуваннями реалізації песимістичних прогнозних сценаріїв. При цьому питання ефективного витрачання бюджетних коштів та підвищення ефективності державного управління загалом актуалізували завдання знаходження балансу між стратегічною значимістю та поточною необхідністю реалізації тих чи інших проектів, особливо у соціальній сфері, оскільки держава не має можливості витрачати кошти бюджету на всі без винятку потреби, а всі ці потреби, враховуючи значне відставання розвитку інфраструктури та соціальної сфери від рівня розвинених країн, є невідкладними.

Таким чином, стала очевидною необхідність залучення до вирішення державних завдань приватного капіталу, який не менш раціональний у виборі об'єктів для інвестування та не прагне вкладати кошти в капіталомісткі проекти з тривалими термінами окупності, високими ризиками та вельми помірною прибутковістю. Оскільки професіоналізація державного управління та місцевого самоврядування ще не завершена, посилення ролі бізнесу в управлінні майновим комплексом держави може забезпечити приплив необхідних компетенцій та їх додаток до відповідного об'єкта, адже інвестор, крім своїх грошей, вкладає знання, навички та досвід, уречевлені в кращих практиках управління бізнес-процесами.

Мотиви залучення до державно-приватного партнерства у сторін можуть бути такими, що не збігаються. Так, органи державної влади хочуть і одержують вирішення своїх завдань за рахунок приватного сектору, економію бюджетних коштів, а також досягнення цілей та вирішення завдань, встановлених документами стратегічного планування. На цьому фоні бізнес формує легальні та формальні зв'язки з державою, які

капіталізуються та монетизуються (через преференції, пільги тощо).

Можливості державної політики регулювання майнових відносин у частині стимулювання соціально-економічного розвитку за рахунок розширення діапазону режимів користування державним майном та впровадження нових форм та методів взаємодії державної влади та бізнесу виходять далеко за межі контрактів між публічними та приватними партнерами, вирішуючи при цьому цілу низку значущих завдань: максимізація віддачі на вкладений капітал, чи то приватний, чи державний, без шкоди соціальної ефективності та результативності, а також досягнення синергетичного ефекту в соціально-економічній сфері; забезпечення зростання ефективності адміністрування елементів інфраструктури: соціальної, виробничої, транспортної тощо; децентралізація потоків інвестиційного капіталу, а також перенаправлення капіталу з капітало-надлишкових секторів та видів економічної діяльності до капітало-дефіцитних; підвищення інвестиційного та інноваційного потенціалів ключових сфер економічної діяльності з метою забезпечення їх відповідності поточним та перспективним потребам ринку праці, у тому числі за рахунок розвитку конкуренції на ринку капіталу та технологій; балансування всієї сукупності господарських ризиків між публічним та приватним секторами.

Однак теоретично високий потенціал державно-приватного партнерства на практиці виявився важкореалізованим через наявність цілої низки економічних та нормативно-правових обмежень, а також порівняно низької ефективності організованих таким чином інвестицій, якщо не йдеться про інвестиції в інфраструктуру. Отже, вже в момент виникнення самої ідеї державно-приватного партнерства було очевидно, що такий механізм державної політики регулювання майнових відносин має потенціал

подальшого розвитку в нові механізми, що експлуатують синергетичний ефект, зумовлений накопиченням знань. Одним із таких механізмів є розподілене користування.

Таким чином, сучасний етап становлення державної політики регулювання майнових відносин інспірований змінами, що відбуваються у способі організації господарської діяльності в частині забезпечення суб'єктів господарювання засобами виробництва, які перебувають у перегляді підходу до організації інвестицій в основний капітал: модель володіння «один актив - один користувач» поступово заміщається моделями «один актив – багато користувачів» та «один користувач – багато власників активу». Крім іманентних рушійних сил, зумовлених інноваційними досягненнями та інформатизації, переглядом підходу до складу витрат та моделей формування вартості окремого економічного суб'єкта, можна виділити і зовнішні фактори, що сприяють становленню нового класу мережевих механізмів державної політики регулювання майнових відносин, серед яких поставлена державницька мета виявлення та залучення нових джерел економічного зростання, очевидно вимагає принципово нового підходу до організації взаємодій між економічними суб'єктами з приводу володіння, користування та розпорядження виробничими активами.

Нові джерела зростання тісно інтегруються в актуальні механізми державної політики регулювання майнових відносин за допомогою поділу категорій «активи» та «майно» та включення до економічного обігу інтелектуальної складової – даних та їх похідної – знань. У розподіленій економіці є потенціал формування значного додаткового економічного ефекту за рахунок інтенсифікації використання ресурсів, що включаються до розширеного трактування державної політики регулювання майнових

відносин.

Механізми державної політики регулювання майнових відносин також еволюціонують під впливом цілого ряду трендів і рушійних сил, що заслуговують на окреме вивчення. Найбільш розвинений і укорінений механізм приватизації поступово поступається частиною свого впливу новим механізмам, що експлуатують синергетичні ефекти партнерства і взаємодії, допускаючи в економічний оборот нові форми доступу до засобів виробництва, що описуються феноменом економіки розподіленого користування.

1.3. Системні особливості державної політики регулювання майнових відносин в умовах соціально-економічного розвитку

Державна політика регулювання майнових відносин є целераціональною діяльністю органів публічного управління з організації ефективного та результативного використання майна держави за допомогою належних механізмів та інструментів, що здійснюється на користь забезпечення позитивної динаміки соціально-економічного розвитку та розвитку людського потенціалу. Практика управління складно структурованими комплексними системами, до категорії яких належить і державна власність, свідчить про широке застосування системного підходу на вирішення цього завдання. В рамках системного підходу проблеми державної політики регулювання майнових відносин досліджуються в нерозривному зв'язку з іншими проблемами соціально-економічного розвитку, так само як і в залежності від інших ендогенних та екзогенних детермінант, які істотно впливають на його ефективність та результативність.

Організаційно-економічна структура регулювання майнових відносин будується на основі принципу системності, який, як показує вітчизняний та зарубіжний досвід, є ключовим при вирішенні проблем досліджуваної предметної галузі.

Принцип системності визначає вибір цільових установок і методів управління і передбачає, що система регулювання майнових відносин має розглядатися як єдине ціле. Аналізуючи можливості застосування принципу системності стосовно державної політики регулювання майнових відносин можна назвати такі характеристики даної системи:

1. Як і будь-якій іншій системі, їй притаманний набір властивостей, серед яких є цілісність, пов'язаність, структурованість, ієрархічність, відкритість тощо. Це визначає її можливість обмінюватися ресурсами із зовнішнім середовищем та вступати у взаємодію з іншими системами, існувати в системі державних владно-розпорядчих відносин, формуючи горизонтальні та вертикальні зв'язки.

2. Система регулювання майнових відносин належить до класу керованих систем, що дозволяє обґрунтовувати найефективніші методи та технології управління для вирішення ключових завдань розвитку системи. Ця характеристика найкраще розкривається через якість емерджентності, яка представляється як важлива незводність якостей системи до сукупності якостей її елементів. Розкривається дана характеристика через функції системи, нерозривно пов'язані з проблематикою мети.

3. Система регулювання майнових відносин належить до класу динамічних систем, у яких значимим є чинник часу, який впливає на склад, якість і будову системи. Динамічність проявляється у трансформації системи регулювання майнових відносин.

Отже, система державної політики регулювання майнових відносин є динамічною системою відкритого керованого типу з властивою їй багаторівневою ієрархічною структурою, здатною до трансформації з урахуванням адаптивних організаційно-економічних механізмів.

Системи характеризуються множинністю їх формального та логічного опису. Тим не менш, незважаючи на існуючий плюралізм підходів до опису систем, всі можливі варіанти характеризуються єдиним набором компонентів:

- елементний склад системи, представлений елементарними її компонентами, сукупність та характер взаємодії яких один з одним та із зовнішнім середовищем визначає функціонал та призначення системи (суб'єкти, об'єкти, а також інструменти, процедури та функції);

- зв'язки системи, як внутрішні, і зовнішні, від яких залежить ступінь її ієрархічності і у системі вищого рівня;

- структура системи, що представляє собою композицію її елементів та властиву їм архітектуру;

- взаємодія системи, що характеризується сукупністю взаємозв'язків компонентів та взаємовпливу її властивостей, що проявляється як усередині системи, так і щодо зовнішнього середовища. Взаємодія системи багато в чому розкриває механізм її функціонування, і з привнесенням динамічного компонента модифікацією функції - механізм трансформації.

Розгляд системи державної політики регулювання майнових відносин, як і будь-якого складного об'єкту, ґрунтується на послідовному викладі сутності та змісту її основних компонентів.

1. Елементний склад системи. Запропонований та обґрунтований у цьому дослідженні перехід до розгляду у якості об'єкта державного

управління всього майнового комплексу потребує уточнення низки основних категорій. Зокрема, органи державної влади як «активна» сторона мають можливість управляти тим майном, яке перебуває у їхній власності, тобто отримувати безпосередні доходи від їх використання чи приватизації, а також непрямі доходи у вигляді податків та зборів. При цьому інші об'єкти майна, що належать приватному сектору, не потрапляють у спектр інструментів управління прямої дії, тоді як необхідність цілераціонального впливу на приватний сектор з метою гармонізації його інтересів з інтересами регіонів є очевидною.

Економічні та адміністративні методи, що є у розпорядженні органів державної влади, вичерпали свій потенціал і не повною мірою відповідають умовам господарювання, що склалися, і тим більше - перспективним трендам. Таким чином, виходить, що за рамками традиційного вирішення проблеми підвищення рівня соціально-економічного розвитку в площині визначення більш ефективного власника в координатах «державне або приватне», у розпорядженні держави є лише інструментарій стратегічного планування, покликаний у його кращому вигляді довести до відома всіх зацікавлених сторін бачення органами державної влади ключових. Управління майновими відносинами з боку органів державної влади ґрунтується на економічній політиці, підкріпленій концептуальними положеннями та принципами, що формують цілісний та єдиний каркас. Він повинен не тільки задавати траєкторію подальшого розвитку процесу, а й враховувати практику господарювання, що склалася, ґрунтуючись на ретельно опрацьованій та аргументованій науковій основі.

Ухвалення рішень у сфері управління майновими відносинами неприпустимо аргументувати суб'єктивними уявленнями окремих

політичних лідерів або окремими доктринами (навіть і ринкового плану). Основою можуть бути виключно зважені та науково обґрунтовані ідеї з урахуванням зіставлення альтернативних підходів за критерієм ефективності. Виправданим є судження про те, що управління майновими відносинами має бути підпорядковане певній макроекономічній меті або вирішенню важливої народно-господарської проблеми, такої як забезпечення випереджальної динаміки соціально-економічного розвитку. У такому разі ефективність управління розглядається в контексті досягнення цілей та завдань при співвіднесенні витрат на їхнє досягнення.

Виконана структуризація цілей та завдань державної політики регулювання майнових відносин відображена у табл. 1.4.

Виконання завдань державної політики регулювання майнових відносин спирається на механізм, який здійснює координацію між різними рівнями управління. Ефективність координаційного механізму покликана підвищувати керованість відносинами власності та сприяти досягненню умов забезпечення економічно раціонального господарювання підприємств та організацій.

2. Структура системи. Майнові відносини є складно структурованою багаторівневою конструкцією. З одного боку, відносини розгортаються між суб'єктами різного рівня, чий роль та внесок у забезпечення соціально-економічного розвитку можуть значно змінюватись, беручи до уваги існування публічно-правових утворень, які виступають власниками значних майнових комплексів. Цей зріз майнових відносин характеризується міжсуб'єктними мережевими взаємодіями щодо реалізації чи переходу сукупності речових чи зобов'язальних прав на об'єкти майна.

Таблиця 1.4

Структуризація цілей та завдань державної політики регулювання
майнових відносин за рівнями управління

Рівень	Орієнтація управління	Завдання
Стратегічний рівень управління	Має як орієнтир комплексні перетворення, наслідки яких будуть стійкі в довгостроковій та наддовгостроковій перспективі; формування адекватної та збалансованої з погляду інтересів держави та суспільства доктрини управління державним майном та забезпечення можливостей її втілення.	Максимізація економічної, бюджетної, соціальної, екологічної ефективності експлуатації об'єктів державної власності; забезпечення функціонування ефективних інститутів, які опосередковують майнові відносини; побудова ефективних механізмів управління державним майном, інтегрованих у загальний контекст відносин власності корпоративного, галузевого, національного та глобального рівня.
Тактичний рівень управління	Забезпечення взаємозв'язку результуючих параметрів реалізації доктрини державного майна з характеристиками якості життя населення та динамікою людського капіталу в рамках програмно-цільового, системно-комплексного та футуро-синергетичного підходів.	Інвентаризація та переоцінка об'єктів державної власності; аудит доходів та витрат, пов'язаних з управлінням та експлуатацією об'єктів державної власності з позиції бюджетної ефективності; аудит програм, пов'язаних із використанням об'єктів державної власності; комерціалізація та інтеграція майнового базису держави у господарський оборот на ринкових засадах; активізація механізмів державно-приватного партнерства з метою залучення приватних інвестицій; вдосконалення законодавства на основі узагальнення найкращих практик та адаптації передового досвіду; забезпечення суб'єктної мобільності об'єктів державної власності та формування ринку державної власності.
Оперативний рівень управління	Усунення перешкод та підтримання необхідних умов для ефективного здійснення майнових відносин за участю публічно-правових утворень та суб'єктів приватної власності.	Актуалізація інформаційно-аналітичних ресурсів, систем моніторингу, збирання інформації; забезпечення дієвого контролю за цільовим використанням та грошовими потоками, що генеруються об'єктами державної власності; формування прогностичних характеристик та сценаріїв розвитку ринку державної власності з метою вироблення рекомендацій щодо модифікації стратегії та тактики управління державною власністю; забезпечення запуску державно-приватних партнерств;

		контроль ефективності та результативності.
--	--	--

З іншого боку, майнові відносини можуть структуруватися за організаційно-економічними чи правовими елементами, в основі яких лежить ієрархія чи еволюція цільових установок відповідних акторів.

Так, якщо розглядати майнові відносини як органічну єдність володіння, користування та розпорядження будь-якими об'єктами, то форми реалізації відносин можуть зазнавати змін залежно від специфіки конкретних історичних умов, рівня соціально-економічного розвитку, переваг та очікувань ключових чи найбільш масових власників. Конкретним прикладом даного зрізу майнових відносин можна позначити позиції великих суб'єктів господарювання, що змінювалися протягом останніх 25 років, з приводу володіння майновими комплексами: у різний час переваги віддавалися або купівлі, або використанню на умовах оренди. Іншим прикладом є політика низки публічно-правових утворень, спрямована на формування громадських майнових комплексів з метою створення джерела неподаткових доходів бюджетної системи, чи, навпаки, приватизації майнових комплексів із єдиною метою скорочення тягаря витрат, що з володінням, і навіть отримання одноразових доходів від реалізації майна.

Не можна не відзначити і третій рівень розгортання майнових відносин, який проявляється в тому, що публічно-правові утворення виступають як безпосередніми суб'єктами цих відносин, так і здійснюють непрямий вплив на керування на інших власників за допомогою реалізації політики у відповідних сферах. Так, органи публічного управління задають вектор політики управління приватною власністю, тобто виступають як «сокеруючий» або «над-керуючий» суб'єкт, хоча і не є залученими до тріади володіння, користування чи розпорядження. Для опису подібної конструкції

доречними будуть деякі категорії речового права, що характеризують форму відносин між різнорівневими суб'єктами щодо одного й того самого майнового об'єкта. Такою категорією може виступати одна з мутацій угоди про розподіл продукції: публічно-правові утворення по відношенню до об'єктів приватної власності через їх власників мають можливість отримання частки в доході (прибутку) за допомогою податків на фінансовий результат, а також рентного доходу у вигляді податків на майно, у разі з якими підставою для стягнення частини облаштованих суб'єктів.

3. Зв'язки системи. Структура системи деталізується горизонтальними і вертикальними зв'язками, зумовленими різноманіттям форм власності, закріплених у Цивільному Кодексі України, і навіть їх взаємодією. Якщо еволюція і саме різноманіття форм власності досліджені досить глибоко, їх взаємодія стала предметом наукового дискурсу відносно недавно. Прояви цієї взаємодії різноманітні також і через те, що кожна з форм власності на практиці ускладнюється завдяки цілій сукупності форм і механізмів взаємодії державної, місцевої влади, бізнес-структур та структур громадянського суспільства.

Зростання інтересу до форм і механізмів взаємодії державного та приватного секторів породжує зростання робіт, пов'язаних з описом сутнісних моментів та функцій даного феномену. Серйозний поступ у цьому питанні вимагає формування синтетичного погляду, що акумулює оцінки академічного середовища, представників державної влади різного рівня, бізнесу, населення, що займає активну громадянську позицію. Іншими словами, практика впровадження такого роду взаємодій має бути предметом детальної оцінки з погляду ефективності, бар'єрів та перспектив розвитку. Цілісне сприйняття форм і методів взаємодії державного та приватного

секторів, що вбирає в себе оцінку ролі та значення, сутності, форм, шляхів реалізації сприятиме створенню системи його підтримки та розвитку, що включає нормативно-правове, організаційно-аналітичне, інституційне, кадрове забезпечення.

Завдання модернізації вітчизняної економіки вимагає застосування сучасних інструментів у вирішенні масштабних завдань, пов'язаних із ризиками та потенційно низькою нормою рентабельності. Потреба підвищення ефективності вітчизняної економіки актуалізує роль формування сукупності умов у рамках комплексного підходу для впровадження та розвитку крос-секторальних способів управління майновими відносинами, заснованих на механізмах взаємодії державної, місцевої влади, бізнес-структур та структур громадянського суспільства, які надають позитивний вплив на соціально-економічний розвиток за рахунок прискорення. Вони сприяють зростанню темпів освоєння проектів та загальному зниженню витрат, оскільки для приватного бізнесу невиконання зобов'язань або неефективне їх виконання спричиняє падіння прибутку.

4. Моніторинг ефективності. Окремим блоком у системі державної політики управління майновими відносинами доцільно виділити підсистему моніторингу ефективності у розрізі видів економічної діяльності чи секторів економіки. Ця обставина продиктована різним рівнем ефективності управління приватними власниками та публічно-правовими утвореннями. Це потрібно для своєчасного реагування на параметри ринку, що змінюються, за допомогою активізації державно-приватних партнерств, які покликані бути проміжною ланкою, що врівноважує в різні періоди часу баланс інтересів державного власника: збереження контролю над стратегічно значимими об'єктами власності без втрати економічної ефективності їх функціонування,

не вдаючись до функціонування. Питання оцінки ефективності управління державною власністю багато в чому дискусійне. Єдина методика, що відповідає вимогам різного рівня користувачів досі не вироблена, тоді як сукупний набір показників, доступних для виконання подібних оцінок, досить широкий.

Ці показники, так чи інакше, присутні в різних програмних документах як вимірювачі прогресу або приватні ідентифікатори цільових функцій. Застосовувані з урахуванням даних показників підходи припускають оцінку їх динаміки, проте єдності у поглядах щодо того, який темп приросту вважати задовільним, також немає.

Передбачається, що універсальним критерієм ефективності державної політики управління майновими відносинами може виступати тривалість генерованого ланцюжка доданої вартості, що інтегрується в такі вимірювачі, як економічна додана вартість (EVA): у міру зростання «центру маси» об'єкта власності навколо нього будуть формуватися інтеграційні об'єднання, що мультиплікують економічні пульси. Альтернативний, а точніше доповнювальний підхід до оцінки ефективності управління власністю лежить через вимірювання динаміки сил пов'язаності регіонального економічного простору (кількісно вимірюваний ступінь інтенсивності господарських соціальних та інших взаємодій між просторовими утвореннями), а також через зміну конкурентоспроможності території, яка є багатопараметричною категорією, що включає в себе такі характеристики, як інвестиційний потенціал та привабливість для інвесторів, рівень економічної та політичної стабільності тощо.

Згідно з іншою точкою зору, критеріями ефективності регіонального управління можуть бути неформалізовані якісні показники наближення до

образу майбутнього, серед варіантів якого можуть бути такі, як «комфортне середовище проживання», «податковий паспорт» тощо. Образ майбутнього сприймається як «індивідуальне явище, що виступає як продукт людської активності і представляє комплексний результат перетворення навколишньої дійсності. З одного боку, образ – продукт та результат бачення ключових цінностей, з іншого – основа стратегії змін, прототип через 5-10 років».

Наближення до нього або віддалення від нього може і має виступати як вимірник ефективності державної політики регулювання майнових відносин. Відповідно до обраних цілей та вимірників ефективності повинні еволюціонувати і інструменти реагування держави-власника на зміни ефективності управління власністю. Нині дилема «приватизувати - деприватизувати» недоречна у кожному з варіантів. Сучасна ситуація вирішується в просторі взаємодії держави і бізнес-структур, в якому названі крайнощі виключаються з розгляду через складність виникаючих відносин і високого ступеня динамічності ситуації в економіці: застосований в рамках взаємодії проектний підхід дозволяє однозначно розподілити ролі між приватним і публічно-правовим суб'єктами, таким чином на кожній стадії екстремум сил між учасниками взаємодії, власності, тоді як у нормальному стані сили врівноважуватимуться.

Виконане теоретичне дослідження дозволяє сформулювати висновок про те, що найбільш адекватним умовам переходу до мережових форм організації економічних взаємодій є підхід до визначення майнових відносин як об'єкта управління, що сприяє розкриттю відносин власності у всіх вимірах: належність майна державному чи приватному сектору, поділ управління та титулу власності, розширення складу об'єктів власності за допомогою включення пов'язаних із цими об'єктами зобов'язань, а також

джерел суспільних благ. Отже, сучасне тлумачення зводиться до широкого уявлення майнових відносин, які визначаються як власність розташованих та діючих на території підприємств, організацій, індивідуальних підприємців, установ, органів державної влади та місцевого самоврядування, державної власності, а також власності підприємств, організацій, установ.

Оскільки володіння майновими об'єктами пов'язане з цілою низкою зобов'язань, видається виправданим доповнення представленого трактування майнових відносин супутніми зобов'язаннями, що дозволяє поширити її на цілу низку суспільних благ і відносин. Органи публічного управління як суб'єкт майнових відносин мають можливість надавати прямий і опосередкований вплив на весь майновий комплекс, у зв'язку з чим розширене трактування майнових відносин стає найбільшою мірою відповідним соціально-економічним умовам і цілям публічного управління, що склалися.

Таким чином, розширення фокусу системи державної політики регулювання майнових відносин за рахунок включення до складу останньої крім традиційних об'єктів державної власності, джерел суспільних благ, на які поширюються специфічні режими володіння, користування і розпорядження, а також доповнення категорії «майна» пов'язаними зобов'язаннями (розмежовані майно та активи) дозволяє створити актуальний теоретичний каркас, що забезпечує можливість своєчасного вирішення важливої народногосподарської проблеми, пов'язаної із забезпеченням прискореної динаміки соціально-економічного розвитку та досягнення затребуваних її наслідків: підвищення якості життя населення, формування базису для стратегічної конкурентоспроможності національної економіки.

Висновки до розділу 1

1. Розроблено класифікацію методичних підходів до визначення сутності державного майна, а саме: ресурсний (факторний) (державне володіння майном); функціональний (розкриття ролі та значення державного майна через його функції); інституційний (виняткове значення правового аспекту державного майна); соціально- орієнтований (розкриття ролі та значення державного майна крізь призму соціально орієнтованої громадської форми відносин і через уповноважену цивільним суспільством державу).

2. Досліджено сутність державного майна з виділенням таких специфічних характеристик, що відображають його суть: а) належність об'єктів державі від імені уповноважених органів влади; б) реалізація загальнодержавних (загальнонаціональних) інтересів; в) ефективне функціонування правового режиму, що регламентує використання суспільних благ; г) соціальний характер, що проявляється як результат взаємодії держави, суспільства та індивіда.

3. Удосконалено класифікацію механізмів державної політики регулювання майнових відносин, яка враховує результати перетворення економічного простору, зміну характеру взаємодії суб'єктів, еволюцію об'єктів, форм і способів реалізації майнових відносин, а саме: велика та мала приватизація (цільовою функцією є максимізація економічного ефекту (ВВП, доходи бюджету, інвестиції в основний капітал); державне підприємництво (компенсація провалів ринку, зростання доходів бюджету); контрактація (максимізація економічного ефекту (зростання ВВП, доходи бюджету); державно-приватна взаємодія (досягнення економічно чи соціально значимих цілей); розподілене використання (підвищення ефекту від знань, створення вартості (нетто-результат економічної діяльності).

4. Розглянуто систему державної політики регулювання майнових відносин, як і будь-якого складного об'єкту, що ґрунтується на послідовному викладі сутності та змісту її основних компонентів, а саме: елементний склад системи за рівнями (стратегічний, тактичний, оперативний); структура системи (відносини розгортаються між суб'єктами різного рівня, чиї роль та внесок у забезпечення соціально-економічного розвитку можуть значно змінюватись, беручи до уваги існування публічно-правових утворень, які виступають власниками значних майнових комплексів; майнові відносини можуть структуруватися за організаційно-економічними чи правовими елементами, в основі яких лежить ієрархія чи еволюція цільових установок відповідних акторів); зв'язки системи (деталізується горизонтальними і вертикальними зв'язками, зумовленими різноманіттям форм власності, закріплених у Цивільному Кодексі України, і навіть їх взаємодією); моніторинг ефективності (у розрізі видів економічної діяльності чи секторів економіки).

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН

2.1. Аналіз функцій адаптивної системи управління майновими відносинами

Сучасні умови господарювання характеризуються ускладненням зв'язків та взаємодій між суб'єктами різного розміру та рівня управлінської ієрархії, наростанням невизначеності та волатильності значної кількості макроекономічних параметрів зовнішнього середовища, підвищенням ступеня відкритості та протекціонізму економічних систем різного роду, наростанням значимості інформації та багаторазовим збільшенням її кількості, зростанням та людського капіталу, переоцінкою ролі останнього у відтворювальному процесі. Паралельно із зазначеними процесами відбувається зміна макроекономічного та фінансового регулювання, яка також накладає свій відбиток на ефективність функціонування державної політики регулювання майнових відносин. Об'єктом державної політики регулювання майнових відносин є майновий комплекс, який є чинником створення вартості, тобто активною частиною відтворювального процесу. Він вимагає певного рівня поточних витрат на утримання, так само як і інвестицій у відновлення та розвиток, без яких перспективне його використання ставатиме все менш ефективним. Очевидно, що питання визначення суб'єкта-носія поточних та капітальних витрат вирішується

багато в чому на основі співвіднесення поточних витрат та перспективних вигод від володіння тим чи іншим активом, у зв'язку з чим широкий прошарок об'єктів власності є економічно недоцільним для придбання і тому продовжує залишатися тягарем для поточного власника. Цьому сприяють і об'єктивні обмеження, пов'язані із низькою доступністю фінансових ресурсів, високою вартістю капіталу тощо.

Можна виділити в сукупності проблем державної політики регулювання майнових відносин кілька узагальнених категорій, таких як економічні, управлінські та нормативно-правові. Важливу роль розглянутій проблемі недофінансування майнового комплексу грають суперечності між науково-технічним прогресом і рівнем соціально-економічного розвитку. Так, власники майна, приходячи до розуміння доцільності інвестицій у розвиток та модернізацію майнового комплексу, найчастіше стають заручниками нестачі капіталу або необхідності нести соціальну відповідальність, якщо актуальна та перспективна технологія виявляється більш дорогою або менш трудомісткою, ніж доступніша за ціною застаріла технологія. В результаті соціально-економічна ефективність таких капіталовкладень у розвиток майнового комплексу виявляється свідомо нижчою, що негативно позначається на динаміці соціально-економічного розвитку. Таким чином, економічні чинники накладають цілу низку обмежень на повноту реалізації відносин володіння, користування та розпорядження, забарвлюючи їх у «доцільне та відповідальне володіння», «раціональне користування» та «ефективне розпорядження».

В іншому випадку майновий комплекс, що за своєю матеріально-речовинною формою відноситься до активної частини відтворювального механізму, може стати фактором зниження вартості сукупного капіталу, що

потребує управлінського втручання. Саме з цього погляду важливим є другий клас проблем, пов'язаних з адмініструванням відносин власності, предметом яких є об'єкти майнового комплексу.

Організаційні та адміністративні проблеми реалізації державної політики регулювання майнових відносин в контексті управління регіональним розвитком включають такі найбільш значущі позиції:

1) Формальне чи неадекватне цілепокладання та прогнозування розвитку регіонального майнового комплексу, відсутність чіткого бачення його перспектив, існуючих та потенційних загроз. Іншими словами, концепція управління регіональним майновим комплексом і положення про необхідні і кращі напрямки трансформації відносин власності існують лише на рівні узагальнених уявлень без належних організаційно-економічних обґрунтувань. Винятком є програма приватизації, яка, тим не менш, більшою мірою є інструментом поповнення бюджету і, в деяких випадках, позбавлення від активів, «непрофільних» або особливо обтяжливих у плані витрат на утримання. При цьому питання оптимізації складу та кількості відчужуваних та придбаних у публічну власність об'єктів залишаються за рамками розгляду.

2) Недостатня самостійність регіонального рівня управління, як у частині прийнятих рішень, і у частині фінансового забезпечення реалізації. Адаптація програмно-цільового підходу до управління соціально-економічним розвитком підпорядкувала прийняті рішення логіці державних (муніципальних) програм, заходи яких повинні суперечити заходам, передбачених у документах вищого рівня, а практиці застосування - повинні відповідати і відтворювати їх. Подібна система позбавляє органи регіональної влади гнучкості та мобільності у прийнятті рішень щодо

реалізації відносин власності на користь максимізації параметрів соціально-економічного розвитку території. Зокрема, регіони часто не мають дієвої можливості проводити диверсифіковану політику щодо різних класів об'єктів регіонального майнового комплексу, навіть якщо їх доцільність була доведена, чого теж в більшості випадків не спостерігається. Бюджетне вирівнювання можна віднести до перманентних заходів підтримки відповідних регіонів поряд з державними програмами вирівнювання якості життя населення та зміцнення соціальної стабільності. Очевидно, що цей напрямок не забезпечує економічний розвиток регіонів, якщо вимірювати його показниками, відмінними від темпів зростання ВРП. У прийнятті рішень про призначення або продовження підтримки того чи іншого суб'єкта, що виражається в компенсації недоотриманих або недостатніх доходів (будь то домогосподарство чи регіон) економічна система сучасного типу повинна керуватися адекватними цілями та критеріями економічної ефективності: будь-яка міра, спрямована на подібну «підтримку» як один з цільових параметрів повинно мати наслідком скорочення потреби в такій підтримці в перспективі, інакше необхідні інституційні зміни.

3) Суперечності та неузгодженість між різними рівнями управління, як і між різними категоріями власників, призводять до надмірної концентрації об'єктів власності, особливо у розрізі видів об'єктів майна та його функціональної структури. Наприклад, у низці регіонів з розвиненим АПК спостерігається тенденція будівництва бізнес-моделей, заснованих на консолідації земельних угідь у власності великих конгломератів з подальшим наданням цих земель в оренду сільгоспвиробникам. Подібний поділ прав на землю перекладає ризики на орендарів, роблячи виробництво в деяких умовах економічно недоцільним. Проблемою також є обмежений і, можливо,

вже застарілий набір інструментів, які використовуються в рамках державного управління розвитком регіонів: переважно використовуються державні програми, критика яких звучить на різних рівнях.

Аналіз виконання державних програм також дозволяє встановити низку проблем управління соціально-економічним розвитком:

- недоліки планування програм та невідповідність переліку та змісту програм фактичному стану справ регіону;
- невиконання програм за термінами, обсягами та результатами;
- відсутність координації між окремими програмами регіону та програмами відповідних відомств;
- неефективність механізму відповідальності замовників та виконавців програм;
- відсутність координації контролю за використанням бюджетних коштів. Більшість цих коштів не піддається централізованому контролю та «розчиняється» в регіонах;
- відсутність єдиного механізму розробки та реалізації державних програм з урахуванням об'єктивних потреб розвитку регіону.

4) Відсутність економічних та інших стимулів до раціонального управління майновим комплексом та до його модернізації, до впровадження нових форм та методів реалізації відносин власності.

Існуючі інструменти державного управління соціально-економічним розвитком регіонів є складною і заплутаною системою, яку, безсумнівно, треба оптимізувати. Як свідчить практика, вони відірвані від цілей економічного розвитку регіонів, слабо контролюються із боку органів публічного управління. Найчастіше вони незначно впливають на розвиток регіонів.

5) Непрозорість і непублічність прийнятих рішень з питань реалізації відносин власності в регіонах: приватний сектор - насамперед бізнес - найчастіше не бере участі у виробленні та обговоренні проектів рішень, тоді як з його боку є готовність та зацікавленість у такій участі. Проблема регулювання переносить нас до нормативно-правових аспектів, які розкриваються в неоднозначній правозастосовчій практиці як щодо забезпечення та захисту права власності та інших речових прав, так і в частині організаційно-правового оформлення відносин між різнорівневими суб'єктами, наприклад, між публічними та приватними.

Сучасна система стратегічного управління соціально-економічним розвитком територій орієнтована на вирішення цілого ряду завдань, сутність та зміст яких зводиться до забезпечення досягнення таких ефектів, як підвищення інформованості та обізнаності суб'єктів господарювання про середньострокові та довгострокові перспективи соціально-економічного розвитку, мінімізація інвестиційних та інших ризиків, забезпечення узгодженості та виключення протиріч між цілями та завданнями суб'єктів різного рівня управлінської ієрархії всіх тимчасових горизонтах планування, синхронізація циклів розвитку різних елементів інфраструктури, ринків праці, капіталу та інших чинників виробництва, і навіть їх балансування.

Проте з практичної точки зору державне управління соціально-економічним розвитком регіонів здійснюється в умовах відсутності стратегічної стійкості, незакінченості формування середнього класу. Обґрунтування тому виходить із принципу розгляду національної економіки як суми економік окремих регіонів, відповідно до яких можливості поступального соціально-економічного розвитку значно обмежуються наявністю проблемних регіонів.

Отже, можна визначити об'єктивні передумови розробки адаптивної системи державної політики регулювання майнових відносин як майновим базисом регіональної відтворювальної системи. По-перше, стратегічна невизначеність державної політики управління регіональним розвитком. По-друге, недостовірне чи помилкове цілепокладання під час розробки документів стратегічного планування є стримуючим чинником соціально-економічного розвитку з допомогою нераціонального використання обмежених ресурсів. Ціла низка показників, що використовуються як контрольні або цільові, або не пов'язані зі стратегічними цілями (підвищення рівня та якості життя населення), або не дозволяє однозначно судити про наявність прогресу. Серед формалізованих завдань можна зустріти підвищення конкурентоспроможності регіону як фактор, що сприяє підвищенню рівня та якості життя населення. Почасти погоджуючись з такою постановкою завдання, необхідно зазначити, що протягом тривалого часу регіональна наука була націлена на вирішення питання про раціональне розміщення продуктивних сил і забезпечення максимального ефекту від реалізованої індустріальної політики. Сьогодні цей підхід трансформується, переміщуючись від питань розміщення продуктивних сил у межах територіальних комплексів у бік визначення шляхів просторового розвитку регіонів, що сприяють збільшенню їхньої конкурентоспроможності, яка розглядається як сукупність передумов забезпечення поступальної динаміки соціально-економічного розвитку. Іншими словами, конкурентоспроможність регіональної економіки є здатністю реалізації основного завдання її функціонування, а саме забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону з досягненням найвищої якості життя населення.

Важливим виміром конкурентоспроможності регіону є можливість тривалої результативної експлуатації наявного базису розвитку, у зв'язку з чим деякі дослідники розширюють трактування конкурентоспроможності регіону до його конкурентостійкості, в основі якої лежить парадигма сталого розвитку, саморозвитку регіонів та забезпечення їх конкурентоспроможності. Оцінку конкурентоспроможності регіонів доцільно реалізовувати у розрізі трьох основних укрупнених блоків показників: здатність регіону до забезпечення випуску товарів та послуг, якість життя населення та фінансова стійкість регіону. Тим не менш, наявність факторів конкурентоспроможності та стійкості не означає «автоматичного» підвищення рівня соціально-економічного розвитку території, так само як і не дає відповіді на питання про пріоритети соціально-економічного розвитку регіону, що виводить на передній план питання про належний спосіб та вектор управління розвитком регіону. Перераховане вище дозволяє будувати висновки про наявність інституційних передумов подальшої керованої трансформації відносин власності з підвищення ефективності управління регіональним майновим комплексом. Однак у площині практичних рішень це вимагає усунення розриву між логікою територіального стратегічного планування та просторового розвитку та забезпечення повноцінного перекладу методологічних засад функціонування організаційно-економічних механізмів управління регіональною власністю від регіональної до просторової економіки.

Таке рішення є раціональним, оскільки передбачає збереження існуючої системи, що спирається на «традиційні» (приватизація, контрактація) та актуальні (державно-приватне партнерство) механізми управління власністю на регіональному рівні. Підпорядкування логіки їх

застосування новим трендам та способам організації взаємодій дозволить значно розширити поточну стадію їх життєвого циклу та забезпечить м'яку модель переходу всієї системи управління на нові принципи, що ґрунтуються на просторових ефектах перетікання знань та інших мережевих ефектах.

Ключовим напрямом перетворень переважаючого на сьогоднішній день організаційно-економічного механізму управління регіональною власністю має стати підвищення його адаптивності за рахунок розширення складу об'єктів майна, що потрапляють у фокус системи управління, розширення складу суб'єктів управління та неминучої децентралізації та дерегулювання як наслідку інтенсифікації взаємодій усередині мереж та підвищення автономності. Децентралізація управління є ключем до виявлення та капіталізації економічних ефектів, що виникають усередині мереж розподіленого користування. Основним трендом цілепокладання та програмно-цільового управління має стати адаптація актуальних форм та механізмів взаємодії органів публічного управління, бізнес-структур та структур громадянського суспільства між собою з приводу найбільш ефективного використання об'єктів регіонального майнового комплексу в інтересах досягнення широкої сукупності локальних та національних, поточних та стратегічних цілей соціально-економічного розвитку.

При цьому на зміну концепції ефективного власника, яка вирішує завдання визначення належності титулу представникам приватного чи публічного секторів, має прийти концепція ефективного суб'єкта управління, для цього знадобиться поширення на регіональному рівні нового організаційно-економічного механізму управління регіональної власністю, заснованого на принципах розподіленого користування.

Перелічені умови, як і багато інших, зумовлюють необхідність

використання на практиці організаційно-економічних основ управління власністю в регіоні, що розглядається в широкому контексті як вся сукупність об'єктів майна, що розташовуються на території регіону, незалежно від належності суб'єктам приватного сектору або публічно-правовим утворенням. У такому разі доцільно вести мову про нові способи та вектори реалізації відносин власності, тобто про їх практичну трансформацію. Новий організаційно-економічний механізм управління регіональним майновим комплексом дозволить забезпечити внесок у вирішення ще однієї значущої проблеми, пов'язаної з урахуванням виходу економічної активності за межі регіону. Розбіжність центру здійснення економічної активності з центром «присвоєння» її результатів, і навіть нерівномірне розподіл цієї активності між регіонами, особливо що межують друг з одним, неодноразово ставало приводом для дискусій і непопулярних рішень. Все перераховане, безумовно, ускладнює керованість території, а також зумовлює потребу в нових джерелах інформації, яка потрібна на прийняття зважених управлінських рішень.

У країнах з розвиненими економіками вже давно позначився тренд на укрупнення регіонів з метою підвищення їх конкурентоспроможності та мінімізації витрат на основі ефекту масштабу. Паралельний тренд – формування децентралізованих мереж просторових взаємодій – сформувався на тлі поширення кластерного підходу до управління соціально-економічним розвитком територій.

Таким чином, адаптація мережного та кластерного підходів до організації економічного простору дозволить підвищити ефективність управління регіональними майновими комплексами. Вектор управлінського впливу має бути спрямований на стимулювання процесів консолідації

суб'єктів господарювання не лише навколо певного сегменту ринку, а й навколо технології, знань, ноу-хау, у тому числі уречевлених у певних об'єктах майнового комплексу. Перетворення відносин власності в регіонах, що відбуваються, є значним стимулом для впровадження адаптивної системи державної політики регулювання майнових відносин з метою підвищення його ефективності. Однак у площині практичних рішень це вимагає усунення розриву між логікою територіального стратегічного планування та просторового розвитку.

Для забезпечення трансферу існуючої моделі управління регіональним розвитком до моделі, заснованої на принципах просторової економіки, необхідні заходи системного характеру, що передбачають удосконалення програмно-цільового підходу до управління та розширення практики застосування проектного підходу, перегляд та розширення набору цільових індикаторів управління. Заходи управлінського впливу мають бути спрямовані на стимулювання розвитку підприємницьких мереж, основу яких формують не «штучно призначені» кластери, виділені за принципом географічного сусідства, а реальні мережі взаємодії суб'єктів господарювання, які здійснюють спільне або розподілене використання активів. Такий підхід забезпечить зняття ще одного значущого обмеження - монопольного цілепокладання, зосередженого в руках публічно-правових утворень: якщо регіональне управління буде підпорядковане задачі підвищення ефективності регіонального майнового комплексу та підприємницьких мереж, що його експлуатують, залучення приватного сектора - суб'єктів господарювання - до постановки цілей, вибору пріоритетів розвитку та заходів підтримки буде не декларативним, а реальним.

Інтегроване цілепокладання стане прологом до інтегрованого державно-приватного управління, міжрегіонального управління та самоврядування. Останнє розвивається незалежно від зусиль регіональних органів влади з розвитком технологій розподіленого користування. Для підвищення адаптивності системи управління регіональним розвитком необхідно підвищувати адаптивність відтворювального базису регіонів: кожен регіон повинен проводити політику підвищення конкурентостійкості суб'єктів господарювання, ефект від об'єднання яких у підприємницькі мережі повинен посилювати загальну тенденцію зростання адаптивності та стійкості окремих бізнесів у світлі регулярно змінюваних правил гри. Регіонам також доцільно включити до порядку денного політики управління регіональними майновими комплексами питання стимулювання підприємницької активності щодо розвитку розподілених мереж, а також питання формування заснованих на даних та на знаннях платформ «притягування» доданої вартості з метою створення позитивного нетто-результату економічної діяльності, забезпечуючи можливість реалізації таких концепцій розвитку конкурентоспроможного регіону, як «регіон – податковий паспорт», «регіон – комфортне середовище для бізнесу» або «регіон – зручне середовище для життя». Внесок громадського сектора може бути забезпечений подальшими інвестиціями підвищення зв'язаності простору у вигляді розвитку каналів зв'язку й транспортної доступності. Практична реалізація адаптивної системи управління регіональним майновим комплексом має бути вбудована у існуючі рамки програмно-цільового підходу до управління соціально-економічним розвитком регіонів. Визнаючи існуючу критику підходу, що склалася, слід відзначити його перспективність за умови усунення ключових протиріч і підпорядкування описаної раніше

логіці.

Резюмуючи розглянуту адаптивну систему управління майновими відносинами можна зробити висновок, що під державною політикою регулювання майнових відносин слід розуміти цілеспрямований вплив виконавчо-розпорядчого характеру, що здійснюється державою в особі спеціально уповноважених органів державної влади на основі законодавчих актів на підставі законодавчих актів на відносини власності для реалізації загальнонаціональних (загальнодержавних) інтересів. Необхідно відзначити, що здійснення правомочностей держави на належні йому об'єкти реалізується в рамках діяльності системи управління державним майном, іншими словами управління державним майном є процесом, а система управління - деяким механізмом, що забезпечує реалізацію даного процесу.

Система управління державним майном є процесною системою, що складається з сукупності взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, які, у свою чергу, є: 1) органами державної влади, які розробляють, приймають та реалізують управлінські рішення у конкретних відносинах, пов'язаних з державним майном; 2) сукупність різноманітних об'єктів державної власності; 3) механізм управління, що забезпечує взаємозв'язок та взаємодію суб'єктів та об'єктів державної власності.

Цілісність та функціональність системи управління державним майном полягають у єдності цілей всіх її елементів – матеріального забезпечення реалізації загальнонаціональних інтересів, досягнення якого неможливе за відсутності взаємодії всіх елементів. Саморозвиток системи управління державним майном визначається наявністю внутрішніх проблем у системі, вирішення яких є джерелом розвитку системи та формує майбутні напрямки її вдосконалення. Наприклад, необхідність формування вичерпного складу

об'єктів державної власності призвела до розвитку заходів, спрямованих на визначення цільової функції управління та передбачених державною програмою.

Система управління державним майном дійсно має основні ознаки системності, до яких також належать гармонійність, послідовність, наступність, несуперечність (зв'язність), стійкість, ієрархічність. Отже, один із елементів системи управління державним майном представлений органами державної влади, наділеними владними повноваженнями у цій сфері, а також повноваженнями власника.

Відповідно до ч. 5 ст. 22 Господарського Кодексу України «держава реалізує право державної власності у державному секторі економіки через систему організаційно-господарських повноважень відповідних органів управління щодо суб'єктів господарювання, що належать до цього сектора і здійснюють свою діяльність на основі права господарського відання або права оперативного управління» [31].

Ключову роль в управління державним майном відіграє Кабінет Міністрів України [50]. Адміністративне та розпорядче управління відбувається Кабінетом Міністрів України об'єктами фонду державного майна. Соціальна інфраструктура належить територіальним та адміністративним одиницям. Підприємства та майно цієї інфраструктури забезпечує потреби населення: громадське харчування, торгівля, водопостачання, транспорт, а також інші матеріальні об'єкти.

Частиною 1 статті 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено, що «територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно...» [49].

Щодо управління майном то органи публічної влади представляють державницькі інтереси щодо продавця майна держави, контролюють його використання, захищають майнові права державних підприємств.

Органом, який управляє державним майном створюється державне підприємство. У даному аспекті система управління державним майном полягає в забезпеченні державницьких інтересів в органах управління державних установ та підприємств, координації діяльності в управлінні, в заснуваннях ТНК, обліку державного майна та його реєстрі, передачі в комунальну власність об'єктів державної власності, проведення моніторингу спільно із центральними органами діяльності державних установ та підприємств.

Щодо ступеня участі в управлінні державним майном то вона залежить від господарських процесів, а саме: переведення в акціонерне товариство державного підприємства перед його приватизацією; придбання акцій державою або їх частки в АТ.

Під управлінням державою знаходяться господарські товариства (у т.ч. акціонерні), до яких застосовуються адміністративно-правові методи управління. Кабінет Міністрів України (інший уповноважений державний орган) приймає рішення щодо концесійного управління та передачу державного майна у таке управління. Таке рішення узгоджується з місцевим виконавчим органом або центральним галузевим органом, у якого це державне майно перебуває.

Важливо підкреслити, що елементи у системі управління державним майном взаємопов'язані і діють як єдина цілісна система у процесі здійснення функцій управління: прогнозування та планування, організації, координації, мотивації, обліку та контролю, розглянутих у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Реалізація функцій управління у системі регулювання майнових
відносин

Функції управління	Сутність функції у системі регулювання майнових відносин
Прогнозування та планування	Передбачення майбутніх змін у середині системи управління державною власністю та у зовнішньому середовищі та визначення їх впливу на об'єкти державної власності. Вироблення ключових напрямів розвитку системи управління власністю держави, формування взаємопов'язаних цілей та завдань управління, визначення показників досягнення поставлених цілей
Організація	Встановлення системи взаємовідносин та взаємозв'язку між різними елементами системи регулювання майнових відносин
Мотивація	Заохочування окремих суб'єктів управління державною власністю діяти на користь ефективної реалізації цілей та завдань цілісної системи
Координація	Забезпечення узгодженості дій між різними елементами системи у часі та просторі
Облік і контроль	Встановлення факту наявності та кількості об'єктів державної власності, систематизація та реєстрація відомостей про них. Здійснення заходів, спрямованих на визначення ступеня та якості досягнення поставлених (запланованих) цілей та завдань

У рамках системи відбувається реалізація наступних управлінських процесів: проблемопокладання, цілепокладання та цілездійснення. Проблемопокладання є аналізом сформованої системи управління виявлення внутрішніх суперечностей та проблем з метою пошуку нових джерел і напрямів розвитку системи. В результаті визначення основних внутрішніх проблем формуються цілі та завдання функціонування та розвитку системи, що передбачають вирішення виявлених проблем та зняття протиріч. У

процесі цілесвідчення відбувається реалізація комплексу заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей та вирішення завдань.

Підсумовуючи, слід звернути увагу, що це елементи системи перебувають у постійній взаємодії одним з одним. Суб'єкти управління державною власністю формують стратегічні пріоритети, цілі та завдання регулювання майнових відносин, а також визначають умови та механізми господарювання для кожного конкретного виду об'єктів. При цьому є зворотний зв'язок у вигляді різних фінансових та статистичних звітів, що готуються підприємствами та організаціями державної форми власності.

2.2. Моделі організації державної політики регулювання майнових відносин за кордоном та можливості їх застосування в Україні

У 1990-х роках багато країн світу реалізовували масштабні програми приватизації, метою яких були підвищення фінансової ефективності діяльності державних підприємств та зниження їхнього навантаження на бюджетну систему. Приватизаційні заходи призвели до значного зниження частки державного сектору в національних економіках, проте зараз усі країни зберігають певний рівень державної власності в економіці.

За кордоном державні підприємства можуть називатися по-різному: урядові корпорації, державні компанії, напівдержавні підприємства, громадські підприємства, підприємства державного сектора тощо. Як і назва, визначення терміна «державне підприємство» також варіюється. Існує широкий спектр правових форм державних підприємств, які залежать від таких факторів:

- рівень управління, якого належить підприємство (центральне,

федеральне, регіональне, місцеве);

- спосіб утворення підприємства;
- мета діяльності підприємства;
- статус підприємства (якщо воно перебуває у процесі приватизації);
- частка держави у капіталі (наприклад, повний, мажоритарний, міноритарний пакет акцій);
- лістинг на фондовій біржі та ін.

Відповідно до визначення, що використовується в системі національних рахунків країн ОЕСР для того, щоб вважатися державною корпорацією, повинна: 1) контролюватись якоюсь державною освітою та 2) бути виробником на ринку. При цьому контроль визначається як можливість формувати загальну політику та програму розвитку компанії. Визначення «ринковий виробник» залежить від різних оцінок того, чи корпорація стягує економічно обґрунтовану ціну за свої товари (роботи, послуги). Важливо відзначити, що під цю ухвалу підходять підприємства, що перебувають у власності субнаціональних рівнів влади, і які в деяких країнах можуть контролювати важливі сегменти комунальної, фінансової та інших сфер економіки.

У деяких країнах (Великобританія, США, Канада, Італія, Корея, Індія) існує таке поняття як «державна корпорація». При цьому аналітичний огляд, проведений Агентством зі страхування вкладів, показує, що абсолютна більшість державних корпорацій функціонує у сферах фінансів та страхування, телерадіомовлення, енергетики та інфраструктури. Загальними ознаками державної корпорації у цих країнах є:

- створення на підставі законодавчих актів, що приймаються парламентами держав;

- формування рад директорів парламентом чи урядом;
- підзвітність парламенту чи президенту країни.

Попри великі програми приватизації, які проводяться за кордоном, країни зберігають державну власність у галузях економіки, що мають стратегічне значення. Глобалізація та лібералізація, технологічні зміни призвели до необхідності зміни та реструктуризації державного сектору економіки. Державні підприємства стикаються з багатьма труднощами у процесі організації ефективного управління, які багато в чому залежать від адміністративних традицій країни, проведених реформ державного сектора та ступеня лібералізації економіки. Проблеми організації управління пов'язані також із ситуацією відсутності єдиного власника. Як правило, існують кілька власників і коло зацікавлених осіб, які мають широкий спектр різних цілей. Ці аспекти необхідно брати до уваги з метою розуміння специфіки управління державними компаніями.

Водночас важливо зазначити, що державні підприємства захищені від таких ринкових загроз, як можливість поглинання та банкрутства; функціонують у галузях економіки, захищених від конкуренції. Крім того, стандарти фінансової звітності та розкриття інформації не співставні зі стандартами приватних компаній, вони орієнтовані на громадський контроль витрат, який може бути більш обтяжливим та не відповідним вимогам часу.

Незважаючи на всі труднощі та особливості організації процесу управління державними підприємствами, виникає необхідність його вдосконалення з метою організації більш ефективного управління та контролю, сприяння економічному зростанню, справедливому розподілу ресурсів. Там функціонують різні моделі організації системи управління державними підприємствами. Вибір конкретної моделі залежить від

організації системи державного управління загалом, значимості державного сектору економіки, і навіть реформ, здійснених у сфері регулювання та управління державними активами.

В даний час можна виділити три основні моделі: децентралізована або профільна модель, подвійна модель і централізована модель, а також їх різновиди: «двоколійна модель» та модель відомства, що координує.

Суть децентралізованої моделі у тому, що управління державними підприємствами здійснюють профільні міністерства. Ця модель переважала в більшості країн ОЕСР до першої хвилі реформ 1970-х років, а також у країнах колишньої соціалістичної економіки, таких як Чехія, Польща та Угорщина до переходу до ринкової економіки. У деяких країнах ОЕСР децентралізована модель використовується сьогодні. У Фінляндії, наприклад, 9 різних міністерств здійснюють повноваження власника стосовно більш ніж 50 державним компаніям. У Великій Британії повноваження власника історично розподілялися серед великої кількості міністерств, і зараз управління державними підприємствами здійснюють 9 різних міністерств та відомств. У Чехії та Словаччині, самостійні спеціалізовані організації - Фонди національного майна, виникли у 1991 р. для здійснення приватизації та управління нестратегічними та частково перебувають у власності держави підприємствами. Проте державні службовці профільних міністерств також представлені у складі загальних зборів акціонерів. Фонди національного майна мають здійснювати свої повноваження у взаємодії із профільними міністерствами, навіть якщо фактично вони наділені великою самостійністю. Однак у Чехії управління стратегічними підприємствами, так само, як і підприємствами, що повністю перебувають у власності держави все ще проводяться відповідними профільними міністерствами.

У деяких випадках функції координації на додаток до основного профільного міністерства здійснює окреме міністерство. Координуюче міністерство організує взаємодію між різними відомствами та несе відповідальність за розробку державної політики та методичних рекомендацій у сфері управління державними компаніями. У Фінляндії окремий підрозділ у рамках Міністерства торгівлі та промисловості відіграє координуючу роль та розробляє управлінські рішення щодо управління державною власністю.

Міністерство фінансів Німеччини здійснює розробку ключових принципів управління державним майном та вироблення державної політики у сфері приватизації. Модель організації управління державними підприємствами Німеччини можна як подвійну. Основна причина існування децентралізованої моделі організації управління державними підприємствами полягає у професійній компетенції та здатності здійснювати активну промислову політику. Але зараз у зв'язку з переходом від чіткої промислової політики до гнучкішої політики ринкової лібералізації переваги такої організації зникають. Більше того, основний недолік, що впливає з такої організації управління державною власністю, полягає у складності точного розмежування функцій власника з інших державних функцій, що реалізуються органами влади. У цьому випадку йдеться про функції вироблення промислової політики держави та галузевого регулювання. Досягнення чіткого розмежування функцій та необхідність локалізувати функцію регулювання у спеціальних інститутах – основні причини розвитку централізованої моделі організації системи управління державними компаніями. Значним мінусом децентралізованої моделі організації системи управління державною власністю є складність визначення суб'єкта, що

реалізує поточне управління державними компаніями. Виникає ймовірність, що відповідне міністерство фактично управлятиме державними компаніями замість ради директорів. Тому у суспільства складається думка, що Міністерство чи уряд можуть втручатися у процес поточного операційного управління компанією незалежно від реального ступеня такого втручання.

Внаслідок цього багато країн переходять до централізованішої моделі. Найчастіше це відбувається шляхом посилення координуючого Міністерства з метою застосування подвійної моделі організації. У деяких випадках приймається радикальне рішення здійснення функції власника централізовано в єдиному міністерстві або відомстві. Наприклад, у 2005 році у Фінляндії було цілеспрямовано здійснено кардинальний перехід від децентралізованої моделі до централізованої. У багатьох країнах ОЕСР управління державними компаніями здійснюють два міністерства. В даному випадку і профільне міністерство, і «загальне» міністерство відповідають за реалізацію права власності. Донедавна саме подвійна модель залишалася найпоширенішою. Вона досі існує у деяких країнах ОЕСР, включаючи Італію, Швейцарію, Нову Зеландію, Бразилію, Чехію, Естонію. Ця модель змінилася централізованою в Австралії, а також у Франції під час реформ 2004-2005 років.

Подвійна модель відрізняється від децентралізованої моделі, в якій різні профільні міністерства керують відповідними державними компаніями та одне відомство забезпечує координацію та розробку спільної політики. У цій моделі відбувається поділ та функції власника. Подвійна відповідальність може існувати стосовно деяких певних аспектів, наприклад, коли обидва відомства мають право призначати своїх представників до ради директорів.

У деяких випадках, наприклад, у Новій Зеландії, подвійна

відповідальність безпосередньо відбивається у процесі здійснення права власності: профільне та «загальне» міністерства володіють половиною державних акцій компаній. «Загальне» (або центральне) міністерство часто несе пряму відповідальність за здійснення деяких окремих функцій власника, таких як призначення членів ради директорів або подання звітності. Однак ця окрема функція може здійснюватись при консультації відповідного профільного міністерства, тоді центральне міністерство здійснюватиме функції централізації та координації. Внаслідок важливості державного сектора для цілей економічної та фінансової політики «загальним» міністерством зазвичай є фінансове відомство.

В Італії таким є Міністерство економіки та фінансів, в Австралії - Міністерство фінансів та постачання, а у Франції цю роль відіграє Казначейство. У більшості країн подвійна модель організації системи управління державними підприємствами є наслідком посилення ролі Міністерства фінансів, а не свідомо обраною моделлю організації, тоді як профільні міністерства традиційно здійснюють управління державними компаніями через їх функцію розробки та реалізації промислової політики. Однак у деяких випадках застосування подвійної моделі є результатом усвідомленого вибору. Наприклад, у Новій Зеландії чітко сформульовано поділ обов'язків між Міністерством фінансів однієї сторони, та профільними міністерствами та консультативною Радою з іншого.

«Двоколійна модель» організації управління державними підприємствами використовується в Туреччині та Бельгії та функціонально подібна до централізованої моделі, але включає два окремі блоки державних компаній, які знаходяться під управлінням двох різних відомств. Відмінність даної моделі від подвійної у тому, що тільки одне державний орган здійснює

права власника стосовно тому чи іншому державному підприємству. У Бельгії федеральна холдингова та інвестиційна компанія здійснює управління всіма державними підприємствами, за винятком 5 підприємств, що під управлінням уряду. У Туреччині Управління приватизації керує діяльністю підприємств, які підлягають приватизації. Підприємства, які не призначені для приватизації, перебувають під управлінням заступника міністра Казначейства. Більш сучасна централізована модель характеризується зосередженням функції власності у одних руках.

У межах цієї моделі управління державними компаніями здійснює одне відомство. Наприклад, у таких країнах як Норвегія та Швеція – це Міністерство промисловості, у Данії та Нідерландах – Міністерство фінансів. Так, у Бельгії функціонує Міністерство державних компаній та участі. У деяких випадках утворюється спеціальне агентство, яке є більшою чи меншою мірою автономним та підзвітним Міністерству фінансів (Франція). До створення централізованої моделі організації управління державними компаніями призвели нещодавні реформи у країнах ОЕСР та програми масової приватизації у країнах колишньої перехідної економіки.

У країнах колишньої перехідної економіки вибір на користь централізації розглядався як можливість концентрації кваліфікованих кадрів у межах міністерства. Для інших країн - членів ОЕСР ці реформи мали такі цілі:

- по-перше, реформи були спрямовані на здійснення чіткого поділу функції власника та інших державних функцій, таких як регулювання та розробка промислової політики;

- по-друге, централізація функції власності сприяє проведенню єдиної та узгодженої політики власності;

- по-третє, централізація є найважливішою умовою ретельної розробки зведеної фінансової звітності державних підприємств.

Високі стандарти фінансової звітності державних підприємств, що мають, є країни, які вже застосовують централізацію або перебувають на шляху до централізації функції власності (Швеція, Франція, Норвегія). Крім того, централізація функції власності дозволяє об'єднати в рамках одного міністерства компетентних співробітників та експертів із відповідних питань, таких як фінансова звітність або призначення членів рад директорів. При організації спеціального самостійного підрозділу з'являється можливість найму зовнішніх експертів із приватного сектору та прояву гнучкості при виплаті заробітної плати порівняно з оплатою праці державних службовців.

Як зазначалося, концентрація функції власності у одних руках - явище недавнє. У Нідерландах здійснення функції власності було доручено Міністерству фінансів наприкінці 1990-х. У Данії, Норвегії та Швеції реформи були проведені у 2001-2002 рр., у Великій Британії здійснення реформ почалося у 2003 році. У Швеції 13 державними компаніями управляють 7 різних міністерств: Міністерство сільського господарства, Міністерство охорони здоров'я та соціальних справ, Міністерство освіти, Міністерство закордонних справ, Міністерство культури, Міністерство довкілля та Міністерство фінансів. Управління 8 підприємствами, що залишилися, здійснюється різними департаментами Міністерства промисловості.

У Великобританії, більшість державних компаній центрального уряду знаходяться у віданні 9 структур (Департаменту культури, масових комунікацій і спорту; Департаменту міжнародного розвитку; Департаменту транспорту; Департаменту навколишнього середовища, продовольства та

справ місцевого значення; Департаменту внутрішніх справ; Міністерства оборони, Офісу заступника прем'єр-міністра).

На початку 2004 року у Франції було засновано центральну агенцію державної участі «APE». Його створення було ініційовано у березні 2003 року Міністерством фінансів та економіки після опублікування спеціальної доповіді про державну власність. У доповіді були представлені результати дослідження серйозних проблем діяльності деяких найбільш помітних і великих державних компаній. Звіт наслідував парламентський запит в управління державних активів, опублікований у липні 2003 р. У двох звітах обґрунтовувалася необхідність централізації та посилення функції власності. Нове французьке агентство, перебуваючи у віданні Міністерства фінансів, має більше самостійності порівняно із звичайним департаментом чи відділом усередині Міністерства, зокрема у сфері кадрової політики.

У Фінляндії, Міністерство торгівлі та промисловості, яке виконує в даний час функцію координації з іншими міністерствами, що розробляють політику власності, організувало робочу групу з підготовки до реформування централізації функції власності. Зовнішньому експерту було доручено підготувати звіт про державну політику у сфері управління власністю, розробивши пропозиції щодо перегляду процесу опрацювання рішень щодо державної власності. Мета аналізу - узгодити методи управління державною власністю, і зробити таким чином політику власності більш передбачуваною та прозорою. Основна рекомендація, подана експертом, полягала у необхідності зосередити здійснення функції власності у компетенції одного відомства для того, щоб зробити процес управління більш відкритим, передбачуваним та цілісним.

Переваги централізації, за словами експерта, полягають у значному

підвищенні ефективності та єдності державної майнової політики. Також у звіті містилася рекомендація локалізувати функцію власності поза міністерствами, відповідальними за регулювання різних секторів та промислової політики. Основними питаннями, що виникають при концентрації функції власності в руках одного центрального органу, є такі питання, як місце органу в структурі органів державної влади, ступінь його самостійності і взаємозв'язок з профільними міністерствами.

Самостійність функції власності – ключове питання. Формальна самостійність сприятиме чіткому відділенню від інших функцій, особливо якщо підрозділ перебуватиме у структурі профільного міністерства з адміністративних причин. Крім того, вона може мати важливе значення для можливості залучати експертів із приватного сектору та відповідно платити їм платню. Основні перешкоди на шляху централізації пов'язані, перш за все, з людським фактором: з необхідністю переведення державних службовців з одного міністерства до іншого, а також з небажанням профільних міністерств втрачати контроль над великими державними компаніями.

Наприкінці слід зазначити, що проаналізовані зарубіжні моделі організації системи управління державними підприємствами відрізняються певними недоліками і в той же час мають ряд переваг. Так, у таблиці 2.2 представлені окремі переваги кожної з моделей, які можна застосувати в українській практиці управління з метою оптимізації державної політики регулювання майнових відносин. Кожна країна самостійно визначає та використовує модель організації управління державними компаніями, що відповідає відповідним вимогам.

Таблиця 2.2

Аналіз основних моделей організації управління державними компаніями

Модель	Суть моделі	Переваги	Недоліки	Країни	Можливості використання в Україні
1	2	3	4	5	6
Децентралізована (профільна)	Управління державними компаніями здійснюють відповідні профільні міністерства	- наявність професійних компетенцій та навичок у державних службовців відповідних профільних міністерств; - розуміння специфіки сфери діяльності підприємства; - здатність здійснювати активну промислову політику	- складність чіткого розмежування функції власності та інших державних функцій; - проблема виявлення безпосереднього суб'єкта управління	В чистому вигляді практично не застосовується. Чехія, Словаччина, Німеччина (з обліком деяких обмежень)	Залучення фахівців галузевих міністерств з метою обліку специфіки управління державним майном у рамках окремих галузей та міжгалузевих комплексів
Подвійна	Спільне управління державними компаніями здійснюється якимось «центральною» міністерством та профільними міністерствами	баланс здійснення державного регулювання, промислової політики та комерційної діяльності	можливість конфлікту інтересів між центральним та профільним міністерствами	Італія, Туреччина, Швейцарія, Нова Зеландія, Греція, Мексика,	Реалізація структурних перетворень у галузях економіки при одночасному підвищенні ефективності діяльності державних підприємств

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6
Централізована	Зосередження функції власності та управління в рамках одного міністерства	- чіткий поділ функцій та повноважень власника майна від інших державних функцій; - проведення єдиної та узгодженої політики власності; - об'єднання компетентних фахівців та експертів у рамках одного міністерства; - можливість надання одноманітної зведеної фінансової звітності	- підвищена увага до фінансових питань (у більшості випадків централізація функції власності відбувається в рамках фінансового відомства)	Бельгія, Нідерланди, Норвегія, Швеція, Іспанія, Данія, Польща	Функціонування у системі органів державної влади окремого відомства, відповідального за реалізацію майнової політики держави

Крім того, важливо зазначити, що у чистому вигляді та чи інша модель використовується досить рідко. Основною тенденцією в еволюції та розвитку систем організації управління державними компаніями у зарубіжних країнах є поступовий перехід від децентралізованої моделі до централізованої, тобто до концентрації функції власності та управління в рамках одного відомства (міністерства чи агенції).

2.3. Аналіз принципів вдосконалення державної політики регулювання майнових відносин

Діюча система державної політики регулювання майнових відносин, представлена як двовимірна конструкція, може розглядатися як така, що потребує удосконалення. Характеристики існуючої системи та механізму її функціонування не відповідають на питання про те, в який бік мають бути спрямовані зміни з погляду її оптимізації, у зв'язку з чим подальша трансформація майнових відносин має відбуватися на принципово нових методологічних засадах. Таким чином, трансформацію майнових відносин слід розглядати як процес, який дозволить привести керовану систему режим ефективного функціонування. Зміна умов господарювання диктує потребу у переході від галузевого чи відомчого цілепокладання до багатовимірної системи параметрів територіального управління, зокрема щодо управління регіональним майновим комплексом. Тому виправданою є необхідність застосування принципів просторового розвитку до питань структурування організаційно-економічних механізмів управління майновими відносинами. Отже, трансформація майнових відносин у регіоні покликана стимулювати досягнення сукупності економічних та соціальних ефектів, що вимірюються

великою кількістю параметрів, значимість яких може бути різною для тих чи інших суб'єктів керування.

Забезпеченню перерахованих ефектів може сприяти часткова перебудова та підстроювання системи державного стратегічного планування та усунення найістотніших її недоліків. Так, згадувана ситуація з цілепокладанням ускладнюється тим, що ця основа програмно-цільового підходу є не врегульованою з теоретико-методологічної точки зору моментом у справі розробки державних програм на всіх рівнях їх реалізації.

Проблеми із забезпеченням адекватного цілепокладання виражаються у слабкому взаємозв'язку цілових показників та індикаторів програм із заходами та з положеннями інших документів стратегічного планування, що не дозволяє здійснювати оцінку вкладу держпрограми у реалізацію державної політики у заданій сфері регулювання. Багато державних програм розроблено в рамках інерційного сценарію розвитку, нехтуючи досягненнями науки в галузі цілепокладання та проактивного управління (форсайт, економіко-математичне моделювання, дорожні карти), вони спираються на методології, що втрачають актуальність, на зміну яким приходить просторовий підхід і проектне управління, концепції інтеграції та роздержавлення, державно-приватне партнерство. Крім того, недостатньо активно досліджуються і використовуються кращі практики програмно-цільового управління інших країн. Критерії ефективності, що застосовуються в державних програмах, не універсальні, що робить несумісними оцінки результатів їх реалізації з позиції вкладу в реалізацію державної політики. Застосовувані підходи та методи оцінки ефективності програм потребують удосконалення, оскільки не враховують ступінь пріоритетності включених до них заходів, а також не містять науково-обґрунтованих ваг цілових

показників у розрахунках інтегральних коефіцієнтів ефективності.

Свій внесок у формування негативної картини забезпечує відсутність ефективних механізмів взаємодії з приватним сектором щодо співфінансування програмних заходів у світлі необхідності скорочення витрат бюджетної системи. Значною мірою зарегульована бюджетна сфера не має простору для маневру, тоді як можливості безпосереднього залучення приватного капіталу до конкретних проектів існують, хоча й значною мірою обмежені нормативними рамками. Окремий пласт проблем у реалізації державних програм ховається за виключно формальними механізмами їх реалізації у випадках, коли їхня дія поширюється на декілька територій або потрапляє в область предметів ведення кількох міністерств (відомств). Проблемне поле розширюється та погіршується спектром проблем, з якими стикаються органи публічного управління. Ці проблеми проектується на практику виконання державних програм, у зв'язку з чим також потребують врегулювання такі значущі аспекти:

- недостатній рівень ІТ підготовки фахівців на місцях, що виражається в уповільненні процесу розробки обґрунтовальної частини програм у зв'язку з необхідністю внесення змін до розрахунків та прогнозно-аналітичні моделі при надходженні оновлених даних;

- низька якість інструктивних або рекомендаційних актів по цілій низці документів стратегічного планування, включаючи процес розробки державних програм на регіональному рівні та забезпечення їхнього взаємозв'язку з документами вищого рівня.

Поданий перелік проблем не є вичерпним і може бути доповнений, а сукупність питань дедалі більше наголошує на необхідності вдосконалення практики застосування програмно-цільового підходу до управління

соціально-економічним розвитком територій. Новацією в галузі вдосконалення стратегічного планування є спроба інтегрувати в контекст управління розробкою та реалізацією державних програм щодо інноваційних досягнень управлінської думки, таких як процесний підхід та проектне управління, а також більш сучасні техніки цілепокладання. Насамперед необхідно наголосити на потребі у розширенні практики застосування основних положень, теоретичних основ та практичного інструментарію, що має відношення до вдосконалення методології розробки та реалізації державних програм та оцінки їх ефективності:

- інструментів цілепокладання на основі vision-технологій та інтеграції форсайту у процес розробки державних програм;
- принципів програмно-цільового управління просторовим розвитком;
- підходів до формалізованої оцінки ефективності державної політики на основі аналізу та моніторингу громадської думки та можливих напрямів інтеграції таких підходів у практику оцінки державних програм та діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Перелічені підходи та техніки дозволяють вийти на новий рівень осмислення проблем державного програмування, забезпечивши можливості для активного залучення приватного сектора до реалізації державних програм. Таким чином, застосування проектного підходу зробить процес більш прозорим та зрозумілим усім зацікавленим сторонам і, головне, дозволить забезпечити уніфікацію процедур ухвалення рішень з бізнесом.

В результаті впровадження та адаптації проектного підходу будуть створені передумови та дієві можливості для подолання існуючої сьогодні фундаментальної суперечності:

- суб'єкт управління соціально-економічним розвитком (орган

виконавчої влади) та безпосередній виконавець програмних заходів (будь-яка особа, включаючи приватні господарюючі суб'єкти) розділені;

- перший немає владно-підрядних повноважень стосовно другого;
- розірвано причинно-наслідковий зв'язок між прийнятими рішеннями, зусиллями щодо їх втілення та досягнутим результатом за збереження відповідальності органу виконавчої влади за результат.

У зв'язку з цим потрібні конкретні рекомендації, які забезпечують причинно-наслідковий зв'язок між прийнятими рішеннями та досягнутими результатами у матеріально-речовій площині через призму задоволеності населення рівнем та якістю життя, а також діяльністю органів публічного управління.

Важливим напрямом у розвитку програмно-цільового управління соціально-економічним розвитком є формування методичних та нормативно-правових підстав для налагодження інтеграційних зв'язків, найбільш сприятливий ґрунт для розвитку яких формує економіка розподіленого користування в рамках підприємницьких мереж. Теорія та методологія більш раннього організаційно-економічного механізму, заснованого на інтеграції державно-приватного партнерства отримала достатнє висвітлення в науковій літературі, при тому, що практична сторона реалізації даного феномену знаходиться лише на початковій стадії розвитку. Це зумовлено відсутністю сполучних елементів між інфраструктурними та іншими інтересами держави, закріпленими у державних програмах, та інтересами бізнесу.

Звісно ж, що інтеграція принципів розподіленого користування елементами регіонального майнового комплексу у процес розробки державних програм дозволить забезпечити ефективнішу їх реалізацію і натомість зростаючих бюджетних обмежень. Протягом останніх кількох

років філософія державно-приватного партнерства отримала свій розвиток, трансформувавшись із суто організаційно-правової форми, що визначає режим господарювання, у політику широкої дії, спрямовану на вирішення проблем розвитку інфраструктури та забезпечення доступу до суспільних благ. Взаємна інтеграція держави та бізнесу, що виявляється в системі державних закупівель та контрактації, субсидування та перехресного фінансування, підтримки та спонсорування тощо, нині виходить на якісно новий рівень «співучасті» у забезпеченні поступального соціально-економічного розвитку територій. Концептуальною основою такої інтеграції є прийняття бізнесом солідарної відповідальності за добробут місцевих співтовариств чи соціуму в ширшому розумінні в рамках парадигми соціальної відповідальності бізнесу або нових течій - так званого інклюзивного капіталізму, який має досить суперечливу, проте працездатну ідеологію: бідні суспільства споживають менше, тому, забезпечуючи зростання добробуту населення, бізнес може сприяти своєму розвитку. Даний вектор еволюції відносин власності видається не менш значущим, хоча в частині пріоритетів, як показало проведене емпіричне дослідження, слід виділяти формування та розвиток підприємницьких мереж розподіленого користування елементами майнового комплексу.

Розвиток мереж розподіленого користування активами у контексті вдосконалення теорії та практики стратегічного планування передбачає зосередження уваги на таких аспектах:

- інтеграція економіки розподіленого користування в логіку програмно-цільового підходу та у практику розробки та реалізації державних програм;
- формулювання принципів та розробка механізмів ефективного управління майновим базисом регіонів на користь постановки адекватних

цілей реалізації економічної політики;

- адаптація практичних підходів до сценарного моделювання параметрів динаміки соціально-економічних систем, які застосовуються у цілепокладанні та виробленні переліку заходів державної програми, а також до оцінки ефективності її реалізації.

На додаток до перерахованого, сукупність пропозицій, пов'язаних з удосконаленням системи стратегічного планування, передбачає роботу за такими перспективними напрямками, умовно згрупованими в операційний, тактичний та стратегічний блоки.

Стратегічний блок пропозицій спрямований на вдосконалення загальної конструкції та архітектури системи програмно-цільового управління:

1. Розробка та обґрунтування пропозицій щодо адаптації кращих зарубіжних практик застосування програмно-цільового підходу з метою вдосконалення процесу розробки та реалізації державних програм. Формування вибірки країн, чий досвід буде досліджуватися щодо виявлення кращих практик, має враховувати критерії інформаційної прозорості процедур прийняття рішень, яким, наприклад, відповідають країни ОЕСР. Вибірка повинна включати не менше п'яти найбільш розвинених і п'яти найменш розвинених економік за останнім зафіксованим моментом часу за критерієм величини індексу людського розвитку.

2. Формування пропозицій щодо забезпечення відкритості та прозорості процесу розробки державних програм.

3. Розробка пропозицій щодо інтеграції організаційно-економічних механізмів розподіленого користування у процес реалізації державних програм.

4. Вироблення рекомендацій щодо інтеграції процесного підходу до планування реалізації державних програм.

5. Моделювання взаємозв'язку основних заходів підпрограм державних програм та показників реалізації державних програм на основі результатів аналізу та узагальнення практики.

6. Визначення підходів до формування єдиної бази програмних документів та їх ув'язування до системи планування у межах національної економіки.

Удосконалення процедур формування державних програм та планів їх реалізації, а також програмної частини бюджетів передбачає вирішення наступних завдань операційного рівня управління системи стратегічного планування:

1. Доопрацювання та уніфікація методологічного підходу до оцінки ефективності реалізації державних програм;

2. Розробка методичних засад порівняльної оцінки ефективності діяльності органів публічного управління з підготовки проектів державних програм;

3. Формування проекту типових методичних вказівок щодо розробки та оцінки ефективності реалізації державних програм;

4. Розробка проекту методики здійснення моніторингу реалізації державних програм;

5. Формування комплексного рейтингу державних програм.

Перелічені вище напрями вдосконалення програмно-цільового управління потребують певних коментарів, особливо щодо підходу до їх здійснення. З цієї точки зору доцільно висвітлити шляхи та методи вирішення поставлених завдань у галузі розробки та реалізації державних

програм у термінах конкретних дій, необхідних для успішного досягнення бажаного результату. По-перше, необхідна регулярна оцінка існуючої практики стратегічного планування та програмно-цільового управління щодо реалізації державних програм, а також оцінка їх ефективності.

Оцінку доцільно проводити за таким алгоритмом:

- формування бази даних з репрезентативної вибірки державних програм;
- систематизація методичних підходів до оцінки ефективності держпрограм, у тому числі у розрізі напрямів оцінки: оцінка змісту програм з позиції відповідності їх цілей та завдань пріоритетам соціально-економічного розвитку; оцінка заходів, індикаторів та показників з позиції відповідності документам цілепокладання та державним програмам вищого рівня; оцінка процесу реалізації програми, включаючи налагодження системи моніторингу; оцінка очікуваної та фактичної ефективності програми з позиції досягнення цілей та завдань, виконання планів заходів та освоєння коштів бюджету;
- виявлення «вузьких місць» в існуючих методиках та проблем їх практичного застосування;
- визначення напрямків для вдосконалення, уніфікації та забезпечення сумісності підходів до оцінки програм за видами (наприклад, «інфраструктурні», «соціально-орієнтовані», «поточні» тощо);
- підготовка рекомендацій щодо вдосконалення методик оцінки ефективності держпрограм;
- перехресна апробація методик оцінки ефективності держпрограм, завдяки чому може бути емпірично обґрунтовано потенціал для подальшого вдосконалення методології розробки державних програм та інших

документів стратегічного планування.

По-друге, доцільно регулярне проведення експертного опитування представників органів виконавчої влади та сторонніх розробників проектів державних програм з метою виявлення недоліків процесу та, можливо, формулювання пропозицій щодо його вдосконалення.

По-третє, необхідно формування масиву даних та узагальнення накопиченого органами публічного управління досвіду щодо наступних значущих аспектів:

1. Внутрішнє (відомче) регулювання процесу розробки та реалізації державних програм. Це необхідно для виконання критичного аналізу змісту існуючих рекомендацій та настанов щодо розробки державних програм та для вироблення пропозицій щодо його вдосконалення.

2. Розподіл відповідальності за розроблення проектів державних програм між органами виконавчої влади, організація документообігу, горизонтальної та вертикальної взаємодії між органами виконавчої влади:

- тестування ініціатив зі створення єдиного органу, відповідального за розробку документів стратегічного планування,

- збір відомостей про поточні проблеми організації процесу розробки проектів державних програм та про запропоновані варіанти їх вирішення,

- виявлення ефективних і неефективних організаційних структур взаємодії регіональних органів виконавчої при розробці та узгодженні проектів державних програм.

3. Рівень автоматизації процесу розробки проектів державних програм у частині аналітичного забезпечення та обґрунтовальних та пояснювальних матеріалів (за рамками затвердженої частини).

4. Готовність органів публічного управління здійснювати розробку

проектів державних програм власними силами та залучати до цього сторонні організації на договірній основі. Для цього необхідно систематизувати досвід регіонів з розробки документів стратегічного планування власними силами та із залученням сторонніх розробників, сформулювати критерії відбору виконавців та вимоги, що пред'являються до них, позначити межі доцільності виділення бюджетних асигнувань для оплати робіт з розробки проекту державної програми сторонніми розробками.

По-четверте, потрібна розробка методики ранжування пріоритетності видатків бюджету з урахуванням взаємозв'язку ключових показників реалізації державної політики та показників державних програм, що має в своїй основі інструментарій кореляційно-регресійного аналізу, у тому числі беручи до уваги тимчасовий лаг між заходами програми та їх можливим відкладеним ефектом. Пропозиції щодо ранжирування основних заходів щодо ступеня їх впливу на досягнення кінцевих результатів реалізації державних програм повинні розроблятися на основі багатокритеріальної оцінки, що враховує затратність, тривалість, соціальну значущість та інші характеристики заходів. Реалізація описаних вище пропозицій передбачає формування економії бюджетних коштів.

У наукових працях, присвячених проблемам державної політики регулювання майнових відносин, сформульована головна мета, яка полягає у розвитку об'єктів державної власності з метою забезпечення економічного зростання та добробуту населення України [136]. Досягнення цієї мети йде шляхом здійснення стратегічних завдань. Саме тому вихідною ланкою формування державної політики регулювання майнових відносин є визначення цілей, завдань та принципів управління державною власністю. Організація, функціонування та розвиток системи управління державною

власністю можливі на основі базових підходів та загальних принципів організації, під якими, у свою чергу, розуміють:

- адаптивність - можливість ефективного управління державною власністю у період турбулентності та економічних спадів;
- відкритість - доступність інформації, що відображає критерії ефективного застосування державної власності на державному та місцевому рівнях управління;
- оперативність - швидкість реагування в процесі прийняття управлінського рішення на предмет управління державної власності в умовах зовнішнього середовища, що змінюється [47].

Основні елементи системи управління державною власністю уже сформовані. Важливо підкреслити, що одночасно з еволюцією системи управління державною власністю необхідно здійснювати зміни та (або) доповнення цілей, завдань та принципів, що задають вектор управління державною власністю.

У сучасних наукових дослідженнях виділяються такі загальні принципи управління цією системою:

- 1) принцип виявлення мети – формування цільової установки з виявленням пріоритетів;
- 2) принцип комплексності чи системності управління;
- 3) принцип необхідності вибудовування нормативної та правової платформи;
- 4) принцип постійності якісних змін, що ґрунтується на застосуванні інструментів деприватизації та приватизації, денаціоналізації та націоналізації; зміну організаційно – правових форм державного підприємництва, гуманізації системи управління;

5) принцип відповідальності суб'єктів управління державною власністю за досягнення результатів сталого соціально-економічного розвитку та розширеного відтворення власності;

6) принцип обов'язковості проведення оцінки щодо ефективності державного управління, що спирається на показники соціальної та економічної ефективності;

7) принцип професійної майстерності, що полягає у високій кваліфікації суб'єктів управлінської діяльності у системі управління державною власністю [94].

Деякі дослідники виділяють також принципи безперервності та попередження [168]. Перший із названих принципів полягає у необхідності враховувати взаємозв'язок поточного, минулого та майбутнього аспектів та факторів розвитку. Важливо здійснювати поточні контрольні заходи, створені задля управління державної власністю. Постійно проведений моніторинг та контроль дозволить аналізувати та оцінювати параметри, що характеризують систему управління державною власністю, що дасть змогу оперативно приймати управлінські рішення щодо стабілізації ситуації в умовах невизначеності та ризику. Таким чином, система державного управління власністю буде забезпечена діагностикою та постійним контролем показників діяльності суб'єктів господарювання.

На чільне місце сучасної системи управління державною власністю поставлено завдання забезпечення її результативності та ефективності, а також необхідності передбачення її подальшого розвитку в умовах невизначеності та ризиків. Головною метою держави, як власника, є необхідність своєчасного визначення проблем розвитку, здійснення діагностики на ранніх стадіях кризових явищ. Саме тому, як вважають деякі

дослідники, принцип попередження має бути одним із головних.

Можна встановити наступний базис системи управління державною власністю:

1) принцип визначеності - формування та визначення стосовно кожного об'єкта управління (групи об'єктів) державою мети, для досягнення якої служить об'єкт, способів її досягнення, відповідальності за результати управління, порядку прийняття управлінських рішень, подання звітності та інших механізмів контролю;

2) принцип прозорості - забезпечення відкритості та доступності інформації про суб'єктів та об'єктів управління та контролю, виявлення та облік даних про об'єкти управління;

3) принцип забезпечення балансу інтересів - прийняття обґрунтованих рішень з погляду економічної ефективності та соціальної відповідальності, обліку коротко- та довгострокових цілей та завдань;

4) принцип безперервності здійснення контролю - безперервний контроль за досягненням суб'єктами управління цілей та завдань, показників їх досягнення, а також за дотриманням принципів та механізмів управління;

5) принцип проектного підходу - визначення планів досягнення цілей та завдань управління виходячи з запланованого результату, набору інструментів, зіставлення ресурсів, мотивації та відповідальності.

Принципи також можна класифікувати на універсальні та спеціалізовані. Універсальні принципи є єдиними, основними ідеями, якими необхідно керуватися на будь-якій стадії управлінського процесу. До універсальних принципів слід зарахувати: принцип прозорості, принцип безперервності здійснення контролю та принцип проектного підходу. У свою чергу спеціалізовані принципи співвідносяться з конкретним заходом

державних програм. Зокрема, необхідно перелічити такі заходи:

1) виявлення цільової функції управління, під яким розуміється визначення цілей управління з кожного окремого виду об'єктів, що є у державній власності;

2) управління відчуженням об'єктів державного майна що передбачає якісне та ефективне скорочення частки держави в економіці та залучення інвестицій в об'єкти, затребувані в комерційному обороті;

3) управління розвитком об'єктів державного майна передбачає підвищення ефективності моделей та механізмів управління окремими видами об'єктів, що знаходяться у державній власності;

4) управління ризиками передбачає зниження ймовірності недосягнення поставлених цілей та мінімізацію можливих втрат;

5) вдосконалення обліку та моніторингу передбачає формування єдиної системи обліку та моніторингу об'єктів державної власності. При цьому необхідно зазначити, що принципи визначеності та забезпечення балансу інтересів безпосередньо співвідносяться з заходами щодо визначення цілей функціонування об'єктів державного майна та управління розвитком, тобто є вузькоспеціалізованими.

Для супроводу кожного заходу відповідним принципом доцільно додати такі принципи до державної політики регулювання майнових відносин:

1) принцип забезпечення повного та достовірного обліку об'єктів державного майна, що полягає в обов'язковому та своєчасному занесенні до реєстру всіх без винятку об'єктів майна;

2) принцип обов'язкового виявлення несприятливих та кризових явищ та процесів, що дозволяє попереджати, знижувати та запобігати події та

обставини, що надають негативний вплив на результативність та ефективність управління державною власністю.

Крім того, для забезпечення досягнення основних цілей і завдань, а також підвищення ефективності прийнятих управлінських рішень доцільним керуватися в процесі реалізації державної політики регулювання майнових відносин такими універсальними принципами:

- 1) принцип урахування значення державної власності як основи розвитку стратегічних галузей економіки;
- 2) принцип забезпечення безпеки та цільового використання об'єктів державної власності;
- 3) принцип відповідальності;
- 4) принцип ефективності. При цьому зміст принципу ефективності полягає в якісному та результативному досягненні поставлених цілей та завдань, здійсненні заходів при мінімізації обсягу ресурсів, що використовуються для цього. Сутність принципу відповідальності учасників управлінського процесу за досягнення встановлених цілей, завдань та показників діяльності з управління державної власністю, проявляється в наявності у суб'єктів управління професійних знань, умінь та навичок та передбачає несення відповідальності за досягнуті (недосягнуті) результати запланованих показників (рис. 2.1).

Облік значення державної власності у процесі управління важливий з метою необхідності забезпечення національної безпеки та функціонування національної економіки загалом. Отже, кожен принцип може бути безпосередньо пов'язаний з конкретним суб'єктом управління, відповідальним за його реалізацію у межах системи управління. Даний взаємозв'язок представлений у таблиці 2.3.

Рис. 2.1. Принципи вдосконалення державної політики регулювання майнових відносин

Принцип ефективності є універсальним. Керівництво цим принципом необхідне як у процесі створення умов якісного і результативного управління державним майном, і у процесі здійснення приватизаційних заходів. Отже, цей принцип єдиний для всіх суб'єктів управління державною власністю.

Таблиця 2.3

Декомпозиція реалізації принципів удосконалення системи управління
державною власністю

Принципи	Структурний підрозділ апарату Фонду державного майна України	Функціональні завдання структурного підрозділу
Визначеності	Департамент приватизації, Управління аналізу державного майна для включення до переліку	Здійснення діяльності зі співвіднесення цілей функціонування об'єктів державної власності та стратегічних завдань розвитку України
Прозорості	Департамент цифрового розвитку та ІТ, Управління інформаційних технологій	Організація робіт з впровадження (наповнення) інформаційних та інформаційно-технологічних систем; проведення єдиної інформаційної політики
Забезпечення балансу інтересів	Департамент моніторингу та оцінки ефективності діяльності суб'єктів господарювання, Департамент оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності	Прийняття обґрунтованих рішень з погляду економічної ефективності та соціальної відповідальності, обліку коротко- та довгострокових цілей та завдань
Проектного підходу	Управління прийому та перетворення державних підприємств, Управління малої приватизації, Управління великої приватизації	Визначення планів досягнення цілей та завдань управління виходячи з запланованого результату, набору інструментів, зіставлення ресурсів, мотивації та відповідальності
Повноти обліку	Управління аналізу державного майна для включення до переліку, Управління ведення Єдиного реєстру об'єктів державної власності	Облік державного майна, ведення реєстру державного майна, надання даних з реєстру та аналітичне забезпечення діяльності з питань управління державним майном
Відповідальності	Управління представництва інтересів Фонду, Департамент управління персоналом	Забезпечення дотримання державними службовцями загальних принципів службової поведінки, а також норм професійної службової етики

Грунтуючись на аналізі основних завдань та функцій структурних підрозділів апарату Фонду державного майна України [148], можна констатувати, що принцип обліку значення державної власності як основи розвитку стратегічних галузей економіки не пов'язаний із жодним елементом системи суб'єктів управління. Разом з цим, цей принцип має першорядне значення для формування пріоритетних напрямів розвитку системи на стратегічну перспективу. Враховуючи важливість цієї задачі, вирішувати її необхідно на рівні міністерства.

Наведена сукупність зазначених принципів, має бути покладена в основу державної політики регулювання майнових відносин, та дозволить забезпечити комплексний підхід до її вдосконалення.

Висновки до розділу 2

1. Розроблено класифікацію функцій управління за їх сутністю у системі регулювання майнових відносин, а саме: прогнозування та планування (передбачення майбутніх змін у середині системи управління державною власністю та у зовнішньому середовищі та визначення їх впливу на об'єкти державної власності, вироблення ключових напрямів розвитку системи управління власністю держави, формування взаємопов'язаних цілей та завдань управління, визначення показників досягнення поставлених цілей); організація (встановлення системи взаємовідносин та взаємозв'язку між різними елементами системи регулювання майнових відносин); мотивація (заохочування окремих суб'єктів управління державною власністю діяти на користь ефективної реалізації цілей та завдань цілісної системи); координація (забезпечення узгодженості дій між різними елементами системи у часі та просторі); облік і контроль (встановлення факту наявності та кількості об'єктів державної власності, систематизація та реєстрація

відомостей про них. здійснення заходів, спрямованих на визначення ступеня та якості досягнення поставлених (запланованих) цілей та завдань).

2. Розвинуто підходи до використання в Україні закордонного досвіду основних моделей організації управління державними компаніями, а саме: децентралізована (профільна) (залучення фахівців галузевих міністерств з метою обліку специфіки управління державним майном у рамках окремих галузей та міжгалузевих комплексів); подвійна (реалізація структурних перетворень у галузях економіки при одночасному підвищенні ефективності діяльності державних підприємств); централізована (функціонування у системі органів державної влади окремого відомства, відповідального за реалізацію майнової політики держави).

3. Удосконалено класифікацію принципів вдосконалення державної політики регулювання майнових відносин з їх поділом на такі групи: універсальні (урахування значення державної власності; безпеки та цільового використання; проектного підходу; ефективності; прозорості; безперервності здійснення контролю; відповідальності); спеціалізовані (визначеності; забезпечення балансу інтересів; повноти обліку; попередження).

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

3.1. Трансформація майнових відносин у межах просторової парадигми

Інституційне оформлення майнових відносин є результатом тривалого процесу їх становлення та розвитку. Еволюція майнових відносин була унікальною у загальнонауковому сенсі. На ранніх історичних етапах майнові відносини виступали фактором відокремлення однієї спільності людей від іншої. На пізніших етапах майновий поділ став основою стратифікації людей усередині спільнот, наділяючи одних можливостей підпорядкування собі інших. Сучасне різноманіття форм і методів організації даних відносин, тим щонайменше, дає підстав для висновків неможливості подальшого їх розвитку. Відносини власності та їх матеріально-речовий - майновий базис формують значний зріз економічного простору, що визначає характер та динаміку його перетворення. Отже, можна припустити існування підпростору майнових відносин у економічному просторі. Цей підпростір поширює свій вплив на існуючі структури та інститути, визначаючи особливості соціально-економічної формації та вектор динаміки розвитку продуктивних сил на даному історичному етапі, як і характер відносин між суб'єктами в політичній, соціальній та інших сферах.

Одним із результатів впливу підпростору майнових відносин на економічний простір є виникнення безлічі суб'єктів, наділених правами власності та іншими речовими правами щодо регіонального майнового комплексу, що формують відтворювальне ядро економічного простору регіону та визначають динаміку соціально-економічного, політичного, культурного розвитку. На розвиток майнових відносин у регіоні впливають властивості простору, і навіть характеристики, властиві конкретному регіону, що є у статиці й у динаміці. Однією з таких властивостей є дихотомічність його ролі в національному та глобальному відтворювальному процесі, що походить із концептуалізації регіону як квазі-корпорації або квазі-держави.

Зокрема, регіон як відкрита система може бути самодостатнім лише певною мірою, що з одного боку визначає його конкурентну спеціалізацію, але з іншого боку обумовлює необхідність його участі в міжрегіональному та іншому обміні, роблячи його «залежним» від інших регіонів.

Отже, регіональний майновий комплекс, так само як і відносини, що складаються з приводу володіння, користування та розпорядження ним, також стає амбівалентною категорією, яка виступає «причиною» або джерелом відтворення благ регіоном та його конкурентної спеціалізації, а також наслідком успіхів та невдач економічної політики органів публічного управління. Регіони також мають властивість спадковості, яка поширюється на характер управлінських структур, інститутів і систем відносин, що вибудовуються. Наприклад, регіони, розташовані поблизу кордонів з іншими державами, певною мірою успадкували чи запозичили практики вибудовування та реалізації соціально-економічних відносин, зокрема майнових відносин.

Іншим аспектом спадковості є трансляція культурного коду та

пов'язаних з ним звичаїв та регулярних практик, які в даний час визначають динаміку майнових відносин стосовно регіонального майнового комплексу, торкаючись інтересів усіх категорій власників. Економічні суб'єкти прагнуть нарощувати свій майновий базис, керуючись широким спектром мотивів - починаючи з виключно економічних (майно як відтворювальний базис та фактор конкурентоспроможності) та закінчуючи політичними (майно як інструмент впливу). З цією метою вони, цілком закономірно, вступають у різні взаємодії з іншими економічними суб'єктами, утворюючи розгалужені мережеві структури, проекції яких зазвичай розкриваються в системі координат майнових відносин, які включають також «державне - приватне» та інші способи реалізації цих відносин. Сформована в такий спосіб мережа просторових взаємодій перебуває у процесі постійної трансформації, зумовлюючи цим перетворення економічного простору за допомогою формування нових зв'язків, груп суб'єктів, нових об'єктів власності і перетворення наявних. Подібне перетворення економічного простору виступає як вагомий чинник розвитку соціально-економічної системи.

У даному разі правомірно вести мову про еластичність економічного простору під впливом змін майнових відносин. Базовими вимірниками еластичності економічного простору слід розглядати широко описані метрики, такі як пов'язаність, густина тощо. У контексті досліджуваної проблематики важливі не тільки властивості простору, але і його наповненість, структура та механізм внутрішньої взаємодії. Приміром, виділяють три аспекти дослідження простору:

- простір взаємодії акторів (при цьому увага приділяється близькості/віддаленості акторів один від одного в процесі взаємодії, а також значенню простору з позиції критеріїв його цінності, що враховуються, для

членів соціуму;

- ієрархічний простір, що структурується статусами економічних акторів;

- простір як місце розташування тіл (фізично відчутний) [167].

Прийнятий підхід до визначення простору як спільності акторів, наділених активними властивостями або ключовими компетенціями, що забезпечують їхню можливість задовольняти власні потреби та реалізовувати свої інтереси, оперує поняттям «капітал», який розкривається як якийсь відтворювальний базис і – головне – як джерело владно-підрядних відносин між акторами. Останні, у свою чергу, вступають у різні відносини з метою сформувати або реалізувати свою конкурентну перевагу, а отже, отримати ширші можливості для нарощування свого капіталу та його похідних, включаючи добробут. При цьому справедливим буде зауваження про те, що соціально-економічні відносини між акторами є не єдиним наповненням простору, проте ці відносини формують його структуру через свою об'єктивність. У такій логіці різні відносини підпорядковані логіці «подвійного структурування»: економічні та інші відносини об'єктивні, проте розподіл потенціалів між суб'єктами не рівномірно, як і зумовлює існування конкурентної боротьби між акторами, яка має логічного завершення, отже прагне порушити первинну структуру.

Проводячи аналогію, можна сказати, що у економічних суб'єктів певних спільних чи специфічних інтересів, задоволення яких підкріплено майновим базисом, забезпечує соціально-економічну динаміку відносин, складаються з урахуванням кооперації чи конкурентної боротьби право володіння «капіталом». Таким чином, відносини власності на «капітал» формують динамічну структуру взаємодій акторів, які сприяють

перетворенню економічного простору, який також слід визнати об'єктивно існуючим, оскільки він виступає як похідна від людської активності.

Отже, постійна трансформація майнових відносин зумовлює перетворення економічного простору через невідповідність інтересів акторів, а також їхню еволюцію. Таким чином, описані відносини між акторами підживлюють механізм соціально-економічного розвитку, отже, трансформація майнових відносин може розглядатися як джерело економічного зростання. Сказане вище дозволяє охарактеризувати процес трансформації майнових відносин як процес перевизначення ролей та статусів різних акторів за рахунок нарощування майнового потенціалу, так само як і за рахунок диверсифікації існуючого майнового базису на користь підвищення його продуктивності, ефективності чи іншої віддачі, яку конкретний суб'єкт розглядає як ключовий параметр.

Експлуатація виявлених у ході дисертаційного дослідження джерел економічного ефекту, закладеного у перспективні конструктивні тренди соціально-економічного розвитку, формулює запит на трансформацію майнових відносин у рамках регіонального майнового комплексу. Перетворюючись, регіональний майновий комплекс розширюється з допомогою приєднання джерел суспільних благ до активів, що традиційно розглядаються в даному контексті. Отже, такий напрямок видозміни майнових відносин визначає перетворення у структурі відтворювального механізму соціально-економічної системи. У цьому доцільно більш детальний розгляд напрямів та способів трансформації майнових відносин в теорії та на практиці.

Трансформація - багатоаспектний та міждисциплінарний термін. У найбільш поширеному контексті вона синонімічна перетворенню, яке може

бути зумовлене як ендегенними факторами і процесами, так і зовнішнім впливом, наприклад, керуючого суб'єкта на об'єкт управління. Трансформація об'єкта поширюється на його внутрішню структуру і зовнішні прояви (розмір, форму), як наслідок, зачіпає його функціонал, додаючи чи виключаючи деякі можливості об'єкта, мету функціонування чи призначення. Питання про те, чи слід визнавати трансформацією екстенсивний чи інтенсивний розвиток деякого соціально-економічного об'єкта, є дискусійним, тоді як єдність у поглядах щодо визнання змін у результативності функціонування об'єкта як валідний критерій трансформації загалом досягнуто.

Економічна трансформація розглядається як процес, який має логічне завершення і може лише умовно бути структурованим по стадіях у прив'язці до змін економічної кон'юнктури або інших макроекономічних процесів. Очевидно, що напрями та проміжні результати економічної трансформації у середньостроковій та довгостроковій перспективі становлять цілком предметний інтерес для органів публічного управління соціально-економічним розвитком, особливо на регіональному рівні. Ця необхідність обумовлена існуючим рівнем просторової асиметрії, трендами динаміки випуску, споживання, інвестицій, рівня цін та інших параметрів, які характеризують соціально-економічний розвиток регіонів. З іншого боку, актуальні уявлення про особливості економічної трансформації, що підкріплені належним інструментарієм управління, можуть сприяти підвищенню ефективності регіонального управління.

У контексті проблематики цього дослідження цікавить розвиток наукового уявлення про сутність трансформації майнових відносин у регіоні, у зв'язку з чим необхідно розглянути приватні прояви концепту

трансформації стосовно перетворень майнових відносин на рівні регіонів. Трансформація майнових відносин є значним економічним процесом, який визначає характер і динаміку соціально економічного розвитку регіонів і більших економічних систем. Вплив трансформації майнових відносин на розвиток є предметом численних досліджень. Так, у зарубіжних дослідженнях кінця 90-х років XX століття значну увагу було приділено питанням впливу трансформації майнових відносин на широкий спектр соціально-економічних змінних, при цьому результати досліджень є досить неоднозначними. Не менш важливими є дослідження, присвячені вимірюванню та оцінці впливу трансформації майнових відносин на діяльність підприємств, незважаючи на значну варіацію отриманих результатів. Зокрема, Дж. Браун та співавтори [180] довели на прикладі країн соцтабору, що проведена в них приватизація сприяла зростанню продуктивності та ефективності підприємств у середньому на 5-12 %, хоча й визнають, що у розрізі досліджених ними країн мають місце відмінності, зумовлені країною специфікою та іншими факторами. У числі причин неоднорідності результатів вони встановили незначний вплив з боку розміру підприємств, ступеня їх технологізації, а також фінансової незалежності, тоді як значний внесок у варіацію результатів забезпечили такі параметри, як частка приватизованого капіталу підприємства (подвоювання продуктивності у разі приватизації 51%-100 % капіталу та практично повна відсутність ефекту внаслідок приватизації міноритарних пакетів із збереженням контролю в руках держави), концентрація власності, а також макроекономічне оточення. Примітно, що в роботі, що цитується, і в багатьох інших дослідженнях трансформація майнових відносин розглядається в площині перерозподілу прав на об'єкти майнового комплексу між державним

і приватним секторами. У зв'язку з цим механізм трансформації майнових відносин постає як набір цільових установок та відповідних їм інструментів, покликаних забезпечити певні частки публічного та приватного володіння регіональним майновим комплексом, а еволюція відносин власності йде шляхом вироблення коштів та способів організації спільного володіння, володіння без втрати контролю. Описаний підхід є неактуальним і в певному сенсі однобоким.

У сучасних умовах виправданим буде виділення кількох вимірів трансформації майнових відносин, одним із яких є морфологічна (або видова) трансформація, в рамках якої виникають інтегративні конструкції форм реалізації відносин, що розглядаються. Так, морфологічні трансформації відносин власності включають такі види:

1) "аглотинація" майнових відносин, тобто утворення в економічному просторі нових способів реалізації майнових відносин за рахунок приєднання до "традиційних" форм відмітних властивостей, характеристик або обмежень інших майнових відносин. Наприклад, відносини публічної власності під впливом різних трансформацій утворили цілу низку деривативів, таких як «оперативне управління», «господарське ведення», довірче управління, наділивши їх низкою характеристик приватної власності. Отже, аглотинативні трансформації майнових відносин сприяє формуванню похідних категорій.

2) «фузія» майнових відносин передбачає стирання кордонів між окремими їх формами з подальшим виникненням нових комплексних форм і способів їх реалізації, прикладом яких може виступати публічно-приватне партнерство та інші форми та механізми взаємодії регіональної влади та бізнес-структур, які сьогодні розглядаються як інструмент узгодження

інтересів органів державної влади, населення та бізнесу, що створюють нову конфігурацію відносин між усіма учасниками процесу. Виступаючи як компонент внутрішньої політики, взаємодія державного та приватного секторів довела свою ефективність у багатьох країнах у справі розвитку інфраструктури та реалізації соціально значущих проектів.

Дослідження динаміки економічних відносин з погляду просторової економіки дає підстави стверджувати про те, що відбувається укрупнення та ускладнення зв'язків і відносин між суб'єктами та об'єктами, тоді як сучасна їх організація спирається на державу та корпорації. Практичні дослідження показують позитивний досвід використання інноваційних механізмів взаємодії при реалізації соціально економічних завдань у багатьох сферах. Передумовою виникнення нових форм та механізмів взаємодії регіональної влади та бізнес-структур є зростання потреби в капіталі, знаннях та досвіді побудови бізнес-процесів, які є у розпорядженні приватного сектору, але недоступні чи обмежено доступні органам державної влади та місцевого самоврядування – суб'єктам управління майновими комплексами та іншими об'єктами власності. Основною метою взаємодії, таким чином, є підвищення якості інфраструктури та її розвиток. Оскільки саме інфраструктурні проекти характеризуються найвищим мультиплікативним ефектом у відтворювальному процесі, взаємодія влади та бізнес-структур виступила флагманом посткризового відновлення в країнах ОЕСР, будучи покладеним в основу програми пожвавлення економіки у світлі глобального економічного спаду.

Сануюча роль взаємодії влади та бізнес-структур була доповнена трьома основними напрямками, якими сьогодні реалізується більшість таких проектів у всьому світі: сталий розвиток, енергоефективність та розвиток

людського потенціалу. З погляду конкретних цілей таких проектів слід зазначити радикальне зниження обсягів споживання енергії чи інших ресурсів, зниження обсягів викидів та підвищення ступеня їх очищення, вторинна та третинна переробка сировини та відходів тощо. Конкретні досягнення діючих проектів взаємодії влади та бізнес-структур включають залучення коштів у НДДКР, зміну структури фінансування наукових досліджень у бік збільшення частки приватного сектору.

Ще однією передумовою виникнення та розповсюдження нових форм та механізмів взаємодії регіональної влади та бізнес-структур є зацікавленість публічно-правових утворень в ефективній експлуатації людського капіталу, чому сприяє налагодженню сталої взаємодії з місцевими спільнотами на засадах інсайдерської участі, недоступних для державного сектору, незважаючи на те, що саме він має виступати виразником думки суспільства. Також слід зазначити, що взаємодія регіональної влади та бізнес-структур небезпідставно розглядається як інструмент, що забезпечує можливість реалізації конституційних прав громадян на участь в управлінні об'єктами державної або комунальної власності на основі консолідації, інтеграції та кооперації. На тлі існуючої критики державних підприємств та господарських товариств з державною участю така взаємодія розглядається як найбільш прийнятна альтернатива, що балансує економічну доцільність та основи конституційного ладу.

Важливим наслідком реалізації фузійних трансформацій майнових відносин в регіонах є зростання ступеня залучення малого підприємництва до регіонального відтворювального процесу опосередковано через субпідряд із великим бізнесом, який бере участь у реалізації форм та механізмів взаємодії регіональної влади та бізнес-структур. Широкого поширення така практика

набула у сфері житлово-комунального господарства, де малий бізнес бере на себе посередницьку або виконавську функцію, тоді як інтегратором, у чийм віданні є відповідні інфраструктурні об'єкти, є регіональні органи влади, які виконують функцію балансоутримувача, експлуатанта та центру прибутку. Аналогічні приклади можуть бути виділені у сфері науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок, промислового виробництва, будівництва тощо.

3) «дифузія» майнових відносин, як обмін властивостями різних форм власності при збереженні їхньої ідентичності в міру розмиття кордонів, характерна для процесів лібералізації або, навпаки, посилення режиму володіння, користування та розпорядження, що поширюється на конкретну категорію суб'єктів. Як приклад можна розглядати лібералізацію майнових відносин стосовно об'єктів державної (комунальної) власності, що перебувають у віданні установ та інших видів некомерційних публічно-правових утворень.

4) функціональні трансформації майнових відносин, пов'язані зі зміною ролі цих відносин, і навіть окремих форм реалізації у процесі соціально-економічного розвитку. Майнові відносини в певних обставинах і умовах можуть виступати балансуєчим механізмом, який забезпечує активізацію відтворювального потенціалу за рахунок ресурсів того сектора економіки, який у цих умовах є більш «життєздатним», виправляючи тим самим системні протиріччя, що склалися, структури власності в регіоні. У цьому сенсі майнові відносини виявляють коінтеграцію різних форм, особливо лише на рівні структуризації публічної власності за рівнями її власності. Кожна з форм власності здатна компенсувати «провали» іншої, так само як і приватної власності, за аналогією з економетричною моделлю корекції

помилки, в рамках якої короткострокові відхилення динаміки однієї системи (форми власності) коригуються відповідно до довгострокових трендів іншої системи (форми власності), забезпечуючи відносну динамічну рівновагу.

5) якісні трансформації майнових відносин в регіонах передбачають широкий спектр змін складу та структури майнового комплексу, ступеня його зносу, модернізації, ступеня відповідності сучасним та перспективним трендам соціально-економічного розвитку та науково-технічного прогресу. Серед інших параметрів якісної трансформації майнових відносин можна згадати рівномірність та справедливість розподілу майнового комплексу між суб'єктами.

6) об'ємні трансформації майнових відносин пов'язані зі зміною їхньої динаміки, вираженої в кількості угод (транзакцій) та інших операцій за певний період часу. Вочевидь, що прискорення чи уповільнення аналізованої динаміки може бути індикатором трансформацій вищого рівня.

7) системні трансформації майнових відносин в регіоні, обумовлені змінами політичного курсу, суспільного устрою, виявляються у змінах показників схильності економічних суб'єктів до володіння на праві власності, до консолідації майна або, навпаки, схильності до «ухилення» від титулу власника через економічні чи інші мотиви. В основі системних трансформацій лежать суспільно-політичні та економічні події, що впливають на можливість наявності та реалізації майнових відносин як таких. Історичними прикладами таких подій можуть бути скасування кріпосного права, масова приватизація, відкрита або «тиха» націоналізація тощо.

Окремим випадком системної трансформації майнових відносин можна розглядати трансформацію об'єкта та предмета цих відносин. Так, наприклад,

власність як категорія може виступати не лише як право володіння, користування та розпорядження, а й як сукупність обов'язків щодо створення, змісту та фінансування майнового комплексу або - у широкому контексті - джерел соціальних та економічних благ, до яких можуть бути включені такі, як пенсійне та соціальне забезпечення, охорона здоров'я, освіта, оборона та охорона правопорядку тощо.

Таким чином, майнові відносини в сучасній інтерпретації виходять на інший рівень: вони розглядаються не тільки стосовно «економічних активів», а й до «джерел» соціальних благ, прав, основ конституційного ладу, таких як влада, правосуддя тощо. Тут доречно навести приклад країн Північної Європи, де опрацьовуються питання роздержавлення цілого ряду публічних повноважень, таких як видача паспортів та міграційний контроль, пожежна охорона, охорона правопорядку, частково правосуддя та вирішення спорів, причому в секулярній площині.

Напрями та проміжні результати економічної трансформації в середньостроковій та довгостроковій перспективі становлять інтерес для органів управління соціально-економічним розвитком регіонів, що зумовлено існуючим рівнем просторової асиметрії, трендами динаміки випуску, споживання, інвестицій, рівня цін та інших параметрів, що характеризують соціально-економічний розвиток регіонів. Наслідком економічної трансформації є перманентне перетворення економічного простору, яке рухається рядом трендів, в основі яких лежать перетворення інститутів, адаптація нових технологій, соціальна інженерія, інформатизація та інші загальноцивілізаційні процеси.

Виконане дослідження наукового та науково-практичного дискурсу, присвяченого найбільш актуальним способам та напрямам перетворення

регіонального економічного простору, дозволяє констатувати наявність цілого ряду конструктивних та деструктивних трендів, які відображають найбільш очевидні та значущі на даному етапі загальноцивілізаційні процеси.

Серед деструктивних трендів, які фактично є факторами ризику, підштовхують регіональні економічні системи до нарощування стійкості та стратегічної конкурентоспроможності та забезпечують перетворення економічного простору регіонів, а також забезпечують перетворення майнових відносин, виділяються такі:

- розвиток мереж прямих контрактів між різнорівневими суб'єктами без нагляду з боку регулюючих органів, що реалізується завдяки діджиталізації, децентралізації розрахунків, виникненню фінансових сурогатів та шерингу систем доставки;

- впровадження руйнівних технологій, що загрожують цілій низці підприємств у певних видах економічної діяльності;

- криза базових інститутів та зростання кількості породжених ними інституційних пасток, врегулювання яких приділяється значна кількість ресурсів;

- поширення негативних проявів цифровізації: фізична відсутність бізнесу в юрисдикції регіону, зниження видимості бізнесу для регулятора, неконтрольовані електронні фінансові потоки, що розмиває базу оподаткування з ПДВ та податку на прибуток, тобто підриває фінансову забезпеченість регіонів;

- зміна складу та структури активів компаній у міру зростання ролі нематеріальних активів, за чим також слідує зниження бази оподаткування і непрозорість бізнесу для регулятора.

Об'єднуючим початком цих трендів є скорочення доходної бази

регіонів, отже, й економічного потенціалу регіональних економічних систем. Перелічені деструктивні тренди частково компенсуються конструктивними трендами, як актуальних джерел додаткового економічного ефекту. В тому числі:

- наростання економічної активності без фізичної присутності у регіоні, від чого, тим щонайменше, виграють в повному обсязі регіони;
- діджиталізація активів, товарів та послуг, що забезпечує значно швидші темпи оборотності та перерозподілу, а значить і більш високий рівень результативності економічної діяльності;
- зростання потреби у капіталі, знаннях та досвіді побудови бізнес-процесів, що стимулюють розвиток людського капіталу та потенціалу;
- формування міжрегіональних ланцюжків доданої вартості, що забезпечують масштабування економічної активності та виникнення просторових ефектів, що сприятливо впливають на соціально-економічний розвиток регіонів-бенефіціарів таких ефектів;
- трансформація даних у вартість та повноцінне становлення даних фактором виробництва та джерелом конкурентних переваг завдяки ефектам трансформації даних у знання;
- зміна архітектури взаємозв'язків між учасниками економічної діяльності.

Тренд, що заслуговує на особливу увагу, що поєднує в собі риси конструктивного і деструктивного, є «меревізація» та формування інфраструктури розподіленого користування активами та благами, заснованої на принципах спільного доступу до засобів виробництва у міру виникнення потреби в них. Саме формування регіональних мереж просторових взаємодій несе у собі джерело потенційного економічного ефекту, що проявляється у

вигляді приросту економічної доданої вартості внаслідок кластеризації, збільшення щільності та інтенсифікації економічних транзакцій між однорівневими та різнорівневими акторами. Зазначені ефекти досягаються за рахунок перетікання знань та інновацій, а також за рахунок спрощення доступу до матеріальних та фінансових ресурсів. У найбільш узагальненому вигляді економічну основу ефекту поширення мережових форм просторових взаємодій формує зниження транзакційних витрат та витрат титульного власника, а також розширення доходної бази окремого суб'єкта. Таким чином, актори виграють від наявності надлишкових зв'язків між своїми безпосередніми сусідами, тому що це збільшує швидкість та ймовірність доступу не тільки до ринків та ресурсів, а й до інформації, що базується на сукупному «галузевому» знанні, внаслідок чого забезпечується ще ціла низка економічних ефектів.

Таким чином, сучасне наукове уявлення про сутність трансформації майнових відносин у регіоні характеризує цей феномен як багатовимірний процес перетворення суб'єктно-об'єктних відносин між елементами регіональної відтворювальної системи щодо найрезультативнішого використання об'єктів регіонального майнового комплексу. Отже, трансформація майнових відносин у регіоні має розглядатися через призму багатовимірної інтерпретації процесу та розширеного тлумачення об'єктів регіональної власності, що розширює обрій та підвищує ефективність управління регіональною власністю.

Перетворення майнових відносин, що відбуваються, на рівні регіонів характеризуються наявністю цілого ряду специфічних рис, тоді як об'єднуючою характеристикою виступають проблеми, з якими стикаються економічні суб'єкти при реалізації відносин власності. При цьому традиційні

уявлення про трансформацію майнових відносин в системі координат «державне – приватне» потребують уточнення, у зв'язку з чим запропоновано та описано розширену класифікацію видів трансформації майнових відносин на рівні регіонів. Ключовим моментом сучасних тенденцій трансформації майнових відносин є не пошук «ефективного власника» або «ефективного суб'єкта управління», а ідентифікація способу найбільш продуктивного використання регіонального майнового комплексу на основі сучасних форм та механізмів взаємодії органів публічного управління, бізнес-структур та населення. Таким чином, у дослідженні було забезпечено розвиток наукового уявлення про сутність трансформації майнових відносин у регіоні за рахунок переходу до багатовимірної інтерпретації цього процесу. Виявлено тренди перетворень економічного простору, які зумовлюють розширення суб'єктно-об'єктних майнових відносин та забезпечують їх трансформацію.

3.2. Механізм розподіленого користування як перспективний спосіб організації державної політики регулювання майнових відносин

Трансформація призводить до нових способів реалізації просторових взаємодій. Сучасний етап трансформації майнових відносин узагальнено реалізується у вигляді такого організаційно-економічного механізму як розподілене користування. Підвищення результативності та ефективності регіональних майнових комплексів має забезпечуватись за допомогою трансформації, що тягне за собою практичну експлуатацію економічного ефекту від підвищення продуктивності праці. Насправді це передбачає багатосторонню оптимізацію процесів скорочення витрат і підвищення конкурентоспроможності. Проте зростання конкурентоспроможності

окремих суб'єктів господарювання дедалі більше залежить від технологічних чинників, заснованих на використанні високих технологій та інновацій.

Таким чином, сучасний етап розвитку державної політики регулювання майнових відносин характеризується суттєвою та зростаючою залежністю окремих суб'єктів господарювання адаптувати знання та технології, а також отримувати доступ до них. Отже, досягнення позначених цілей зростання продуктивності праці залежить не стільки від наявності у суб'єктів господарювання доступу до фінансових ресурсів, скільки від розвитку регіональних або міжрегіональних інформаційно-технологічних платформ, які опосередковують перетікання капіталізованих знань і доступ до матеріальних активів.

Останнім часом все більше уваги приділяється розумінню того, як мережі впливають на ефективність суб'єктів господарювання. У ряді досліджень доводиться, що поєднання кластеризації та наповненості мережі позитивно впливає на результативність та продуктивність більшості її членів: зростання щільності мережі та її пов'язаності забезпечує мультиплікативний ефект у частині кількості транзакцій, що створюють економічну додану вартість, та зворотний ефект у частині величини питомих транзакційних витрат. Ця логіка сприяла поглибленню розуміння процесів кластеризації та інших мережевих ефектів, що виникають під час інтенсифікації взаємодії між економічними суб'єктами. Відомо, що характеристики мережі, такі як центральність чи віддаленість, здатні впливати на ефективність окремих організацій, що зумовлено мережевими ефектами перетікання знань, інновацій тощо. Найчастіше регіональна мережа суб'єктів господарювання розглядається як незалежна змінна із заданою структурою та заданими позиціями дійових осіб. При цьому недостатньо уваги приділяється основним

механізмам формування взаємовідносин економічних суб'єктів та оцінці економічних наслідків прискорення чи уповільнення внутрішньо мережевої динаміки.

Незважаючи на те, що різні дослідження сприяли виявленню закономірностей зміни відносин в організаційних мережах, механізми зміни зв'язків все ще маловивчені. У ряді робіт розкриваються економічні аспекти впливу окремих показників організацій на вибір форми співробітництва. Встановлено, що важливим фактором зростання економічної ефективності окремих учасників та всієї мережі є здатність підприємств адаптувати інновації. Сприйнятливість до інновацій визначається ступенем географічної та технологічної близькості суб'єктів господарювання. Однак дані вимірювання близькості все далі відходять від їхнього традиційного розуміння в міру поширення технологічних платформ і розвитку транспортних мереж.

Крім істотних причин, таких як зниження транспортних витрат або забезпечення використання тих самих технологічних платформ, існують тісні зв'язки між географічною близькістю та поширенням знань, описані та передбачені ще до революції інтернету, соціальних мереж та шерингових платформ [172]. Фактори просторової близькості у взаємозв'язку з мережевими ефектами отримали подальший розгляд у теорії кластеризації та пов'язаності економічних суб'єктів усередині мережі. У ряді досліджень було надано відповідь на питання про те, чи впливає структура міжкорпоративної мережі галузевого рівня на швидкість створення та розповсюдження інтелектуального капіталу і як можна впливати на цей процес з метою його прискорення чи перенаправлення у разі потреби. Позитивні можливості у такому разі ставилися до впливу на такі параметри мережі, як щільність і

зв'язаність.

Щільність - структурна змінна, яка висловлює ідею про те, що при встановленні кожного відношення існує альтернативна вартість, і щоб ухвалити рішення про початок взаємодії, організації повинні керуватися іншими структурними, індивідуальними чи близькими силами, які компенсують ці витрати. Для опису цього ефекту дослідниками було введено термін кластеризація. М. Шиллінг і К. Фелпс вважають, що щільність мережі та густота кластерів створює пропускну здатність, дозволяючи швидко поширювати великі обсяги інформації та матеріальних ресурсів, тоді як пов'язаність (найкоротший шлях до іншого суб'єкта) забезпечує можливість використання різноманітних джерел інформації [195]. Дані автори доводять, що поєднання кластеризації та охоплення позитивно впливає на результативність та продуктивність більшості членів мережі організацій.

Кластеризація забезпечується кількома рушійними силами, серед яких виділяються дві основні - компліментарність та ідентичність. Цілком закономірно, що організації, які мають однаковий ринковий профіль або інші параметри, що забезпечують їхню подібність, мають більше шансів налагодити взаємодію або зіткнутися з вимушеною необхідністю контактувати зі своїми «горизонтальними» партнерами. Те саме стосується і вертикальної інтеграції, яка зумовлює взаємодоповнюваність суб'єктів господарювання. Найбільш значущою у плані можливості налагодження мережових взаємодій є технологічна близькість, що передбачає подібність як технологічних процесів, а й даних і знань, доступ до яких може бути ключовим джерелом формування доданої вартості та іншого економічного ефекту. У такому разі виникають можливості для взаємовигідної експлуатації надлишкової потужності одного з суб'єктів господарювання, яка є

дефіцитною для іншого, знімаючи необхідність капітальних вкладень в основні виробничі фонди та подальших витрат, пов'язаних з володінням ними.

У літературі є значний плюралізм щодо визначення економіки розподіленого користування та розмежування конкретних її проявів: економіка спільного користування, економіка розподіленого користування, P2P-економіка та ін. є лише деякими прикладами, що регулярно використовуються в економічній літературі та в засобах масової інформації.

Хоча перелічені визначення не є повністю взаємозамінними, вони, проте, мають деякі спільні аспекти, оскільки стосуються діяльності, що здійснюється за допомогою цифрових платформ, які дозволяють окремим суб'єктам обмінюватися товарами, послугами, ресурсами або навичками, які раніше не використовувалися зовсім або використовувалися не в повною мірою. Це також дозволяє індивідуальним споживачам ставати постачальниками або мікропідприємцями та формувати друг з одним мережі, створюють додану вартість, що зумовлює дезінтермедіації багатьох традиційних видів діяльності [174].

Цікаві тлумачення розподіленого користування економічною та управлінською наукою та практикою, а також основні моделі організації розподіленого користування та їх принципові відмінності. На думку Й. Бенклера, існує «тісний історичний та глобальний зв'язок між появою однорангових платформ та широко поширеним відчуттям того, що нові технології розширюють можливості економічних суб'єктів, що пояснює, чому загальний доступ до файлів, програмне забезпечення з відкритим вихідним кодом, розподілені обчислення, краудфандинг, взаємне кредитування, інколи ж навіть соціальні мережі часто входять у тінь

парасолькового бренду економіки розподіленого користування» [178]. Саме тому, у міру того як термін «економіка розподіленого користування» стає все більш поширеним, існує певний опір його використанню. Наприклад, Ф. Бардхі та Дж. Екхарт вважають, що було б доречніше назвати це «економікою оренди» або «економікою доступу», оскільки власники, які пропонують нерухомість на Airbnb, насправді не ділять свій будинок, а здають його в оренду, так само як Uber просто пропонує прокат автомобіля з водієм в обмін на оплату [173]. У спробах ідентифікувати економіку розподіленого користування деякі автори [177] послідовно стверджують, що цей феномен за визначенням не передбачає фінансової винагороди, інакше слід вести про прокат або оренду. Р. Белк визначає розподілене користування як одну з фундаментальних моделей споживчої поведінки, яка зачіпає широке коло питань споживання, починаючи від спільного використання ресурсів домашніх господарств, що протиставляється відокремленому володінню, до розподіленого використання об'єктів основних засобів чи інтелектуальної власності [176]. На думку К. Френкена та Дж. Шор [182], економіка розподіленого користування принципово пов'язана з наданням у тимчасове користування об'єкта з надмірною потужністю, який спочатку купувався не як підприємницька інвестиція: якщо основні засоби чи інше майно купувалися саме для здавання в оренду - це окремий бізнес. Автори, що цитуються, вважають, що в основі економіки розподіленого користування лежать три визначальні характеристики: - однорангове взаємодія споживачів (C2C, а чи не B2C), інакше це надання послуг ("product-service economy"); - короткострокове користування об'єктами майна, а чи не довгострокове («оренда») чи постійне («вторинний ринок»); - об'єктами розподіленого користування є лише матеріальні активи (інакше це надання послуг, тобто

“on-demand economy”). Надмірна ємність речі є, коли власник у нормальному режимі споживання не використовує її весь час. Іншим аспектом надмірної ємності є незатребуваний запас міцності або апріорі незатребувана потужність, що часто називається як «неподільність» речі. Наприклад, ресурси персонального комп'ютера мало ким використовуються на 100%, проте відмовитися від їхньої частини не можна. Розподілене використання як економічний феномен йде далі порівняно з простим способом передачі об'єкта або активу користувачеві для тимчасової роботи.

Сучасні конотації економіки розподіленого користування передбачають передачу функцій та бізнес-процесів. Ця передача обробляється інтелектуальною системою диспетчеризації, що опосередкована технологічними платформами розрахованої на багато користувачів взаємодії, які «спростили спільне використання як фізичних, так і нефізичних товарів і послуг завдяки доступності різних інформаційних систем в Інтернеті» [183]. Така взаємодія забезпечує мінімізацію витрат більшості рівнів формування операційного доходу, зокрема мінімізацію тягаря витрат, яке несе титульний власник активу. Таким чином, теоретично та раціонально розподілене користування як економічний феномен може потенційно сприяти зростанню вартості бізнесу як для окремої компанії, так і для бізнес-сектору в цілому.

Можливим напрямом адаптації традиційного бізнесу до моделей розподіленого користування є шеринг власної активної бази. Для багатьох організацій це завдання, що можна здійснити - знайти неповністю завантажені активи, які можуть більш ефективно використані бізнес-одиницями як всередині організації, так і за її межами. За оцінками PwC, загалом сьгоднішні виробничі потужності завантажені на 80 % [199], а

підвищення фондівддачі у вигляді надання цих активів у розподілене користування може значно підвищити економічну ефективність регіонального майнового комплексу. Сама ідея розподіленого використання вільної потужності є центральною в розмежуванні феномена, що розглядається, від надання послуг на вимогу, що також зараховуються деякими авторами до категорії розподіленого користування на основі «механічної» спорідненості процесів (через використання онлайн платформи, наприклад).

У низці країн зроблено спроби нормативно-правового закріплення поняття «розподілене користування». Так, визначення, представлене Британською службою національної статистики, описує ці відносини як «розподілене використання неповністю задіяних активів за допомогою конкурентних P2P-транзакцій, що здійснюються виключно за допомогою цифрової платформи, що дозволяє сторонам отримати вигоду від використання даного активу за рамками його основного призначення» [175]. При цьому також акцентується увага на «непрофесійному» характері учасників транзакції та на обов'язковому цифровому способі взаємодії. Професійні учасники ринку також не утримуються від визначень.

Згідно з визначенням, запропонованим швейцарською компанією STOXX, розподілене користування являє собою економічну модель, засновану на отриманні, наданні або поділ доступу до товарів або послуг за допомогою загальнодоступних платформ [198]. При цьому ресурси, доступ до яких забезпечується за допомогою розподіленого користування можуть бути використані неодноразово і затребувані на короткий проміжок часу, що забезпечує екстенсивне і продуктивне використання неповністю задіяних ресурсів.

Всесвітній Економічний Форум [181] у якості розподіленого користування визначає всю сукупність організованих взаємодій, в яких фізичні чи юридичні особи обмінюються з іншими зайвими активами або надмірною їх потужністю, як правило, за винагороду або в обмін на послуги.

Таким чином, можна виділити три особливості, що відрізняють механізм розподіленого користування від традиційних ринків або від спільного використання активів локальними спільнотами:

- використання цифрових технологій для стикування покупців та продавців. Онлайн-платформи або торгові майданчики можуть забезпечувати точне вимірювання надмірної потужності в режимі реального часу і динамічно пов'язувати потенційних користувачів активу з його власниками;

- капіталізація надмірної потужності. Власники активу можуть використовувати свої надлишкові потужності, коли вони не потрібні, для отримання додаткового доходу. Основні фонди, які купуються з притаманною їм надмірною ємністю, можна комерціалізувати з використанням моделі тайм-шерингу: кожен окремий платіж за доступ до об'єкта набагато менший від вартості володіння ним, але сукупність усіх платежів за період часу значно її перевищує;

- репутаційне відсіювання або допуск із гарантією репутації для скорочення транзакційних витрат дозволяє чинним партнерам обмежувати витрати на перевірку контрагента та відповідальність, одночасно отримуючи вигоду від спільного використання.

Рейтингові оцінки, незалежна перевірка та страхування відповідальності є найбільш поширеним способом встановлення такої довіри між користувачами та платформою, а також між самими користувачами. Таким чином, мережева форма організації регіонального економічного

простору може сприяти розвитку та поширенню економіки розподіленого користування, підвищуючи цим ефективність регіонального майнового комплексу. Для органів влади, відповідальних за реалізацію регіональної економічної політики, «якорення» платформ розподіленого доступу на території відповідного регіону може стати ефективною відповіддю на виклики, які цей феномен, будучи руйнівною технологією, ставить перед низкою традиційних галузей економічної спеціалізації регіонів. Для гравців, що діють, в зрілих галузях актуальне завдання полягає в тому, щоб не втратити ринки збуту під тиском множинних постачальників, не обтяжених витратами на підтримку своїх інвестицій у виробничі чи збутові потужності.

Так, наприклад, автомобільна промисловість визнала економіку розподіленого користування однією з найважливіших загроз та впровадила відповідні зміни до своїх бізнес-моделей. У період поширення моделей бізнесу, заснованих на розподіленому користуванні активами, велика кількість нових моделей однієї й тієї ж продукції може бути загрозою, що знижує економічний потенціал відтворювальної бази регіону. Наприклад, на тлі створення електронних торгових майданчиків та маркетплейсів виробникам необхідно оцінити потенціал об'єднання споживачів в одноранговій мережі, що може підірвати цінність послуги, що пропонується «традиційним бізнесом». Ці мережі, швидше за все, з'являться у сегментах, де продукти та послуги широко поширені, пов'язані з високими постійними витратами, але низькими граничними витратами та часто використовуються не на повну потужність. Сегменти автомобільного ринку та готельного бізнесу були одними з перших, хто зіткнувся з одноранговими мережами, але цей мережевий ефект однаково життєздатний у галузях, що мають схожі характеристики. Якщо потенціал для такого мережевого ефекту існує,

суб'єкти господарювання, що експлуатують традиційні моделі виробництва та збуту, повинні вирішити, чи бути їм постачальником або агрегатором - підключитися до наявної, керованої кимось іншим, системи агрегування замовлень або розвивати свою, заробляючи на наданні доступу.

У бізнес-моделі P2P-взаємодії, як і раніше, є професійний бенефіціар - бізнес, який організовує контакти за допомогою програмного середовища, розробленого та керованого ним, за користування яким стягується відсоток з кожної транзакції. Стратегія мінімізації ризиків або пом'якшення наслідків також може мати конструктивний ефект: поглинаючи нового учасника, вступаючи в партнерські відносини з ними або інвестуючи в них, традиційні бізнеси можуть знизити ризик з боку економіки розподіленого користування і навіть отримати вигоду з неї, щоб підтримати свій бізнес.

Ранній інтерес щодо економіки розподіленого використання, як вважають Р. Ботсман і Р. Роджерс [179], був значною мірою обумовлений її очікуваним внеском у забезпечення сталого розвитку та скорочення нерівності. Передбачалося, що споживачі не лише отримають дешевий доступ до речей, орендуючи або позичаючи їх у інших, а й тим самим стануть менш залежними від власності. Результатом цього передбачалося скорочення сукупного випуску нових товарів. З економічної точки зору, ця обставина не несе в собі значних вигод, за винятком можливості скорочення імпорту, тоді як регіональні товаровиробники, в тому числі орієнтовані на національний або зовнішні ринки, в таких умовах зіткнуться зі скороченням економічної ефективності. Найбільший негативний ефект отримають ті регіони, в яких обсяг інвестицій в основний капітал товаровиробників був найбільшим. Довгострокова власність на основні засоби розглядається як фактор конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства,

рушійна сила зростання капіталізації. Тим не менш, довгострокове володіння основними засобами може розглядатися як конкурентна перевага лише у разі їх ліквідності чи унікальності, інакше володіння активом передбачає компроміс між витратами на володіння та ризиками неможливості використання активу. Чи означає це, що економіка розподіленого користування може сприяти усуненню нерівності у розподілі власності? За словами Л. Річардсон, цього не станеться: «Економіка розподіленого користування маскує нові форми нерівності та поляризації власності». Вона приходить до висновку, що «розподілене користування є очевидним парадоксом, який виступає як частина капіталістичної економіки і як альтернатива їй. Ця двоїстість змушує приділити увагу характеристикам економіки спільного використання ресурсів, оскільки є стимулом розвитку деяких видів діяльності, одночасно сприяючи деконструкції домінуючих сьогодні практик» [194]. К. Мартін йде глибше і заявляє, що деструктивний потенціал економіки розподіленого користування розширюється до створення нерегульованих ринкових майданчиків, посилення неоліберальної парадигми та розвитку нерегульованого поля інновацій [186]. Тим не менш, Т. Пушман і Р. Альт описують численні позитивні ефекти економіки розподіленого користування, які включають економію капіталу, зручність для споживачів, екологічні, репутаційні, соціальні та деякі інші переваги [193]. Вони також виділяють ділові можливості для нинішніх та потенційних агрегаторів та посередників, що сприяють зростанню загальної зайнятості, забезпечуючи додаткову додану вартість.

Х. Хайнріхс додає, що економіка розподіленого користування має потенціал для забезпечення нового шляху до стійкості [184]. К. Мартін розвиває це, стверджуючи, що розподілене користування - це економічна

можливість, більш стійка форма споживання та шлях до децентралізованої, справедливої та сталої економіки [186]. Інтернет розширює коло потенційних користувачів надмірної потужності конкретного активу, що належить конкретному суб'єкту господарювання, завдяки чому виникають нові економічні зв'язки і відбувається ущільнення соціально-економічного простору.

Апологети економіки розподіленого користування вважають, що сучасне суспільство може протистояти розшарування, тому що в іншому випадку очікується, що власники активів матимуть дещо інший соціально-економічний профіль, ніж їх потенційні контрагенти - користувачі. Швидше за все, власники дорогих активів, що передаються у розподілене користування, будуть представлені більшими підприємствами, а користувачі – дрібнішими. Ця обставина може бути рівною мірою чинником посилення просторової однорідності і чинником наростання майнової диференціації. Зокрема, суб'єктами господарювання, які отримують найбільшу вигоду від економіки розподіленого користування, є власники активів, що формують регіональний майновий комплекс. Порівняно нечисленні власники основного капіталу отримують можливість присвоєння додаткового рентного доходу від надання вільних потужностей у тимчасове користування численнішим суб'єктам, які не мають такого капіталу. В результаті у перших формуватиметься ресурс для реінвестування, нарощування та модернізації майнового базису, тоді як другі будуть демотивовані до здійснення інвестицій. Результатом стане наростання майнової диференціації, що отримало назву ефекту Пікетті [192], та локальна гіперконцентрація активів. Грунтуючись на широкому трактуванні регіональної власності, можна позначити ще один клас бенефіціарів економіки розподіленого користування

- індивідів, майновий базис яких також може стати джерелом додаткових економічних ефектів, як у традиційному вимірі (ВРП, база оподаткування), так і у вимірі вартості. На думку Дж. Шор [196], зростання економіки, що забезпечується інтернет-платформами, що опосередковують розподілене користування активами, веде до збільшення нерівності серед 1-8 децильних груп населення, «оскільки високоосвічені постачальники використовують ринкові можливості, які колись були долею робітничого класу з нижчим рівнем освіти».

Таким чином, можна з упевненістю сказати, що користувачі активів на основі принципів розподіленого користування виграють за рахунок економії на витратах, нижчих цін і більшої різноманітності, тоді як паралельно з цим наростає економічна нерівність, зумовлена динамічним зростанням добробуту власників майна. Чим щільніша мережа взаємодій, тим динамічнішими ризикують стати такі процеси. Серед очевидних переваг економіки розподіленого користування як організаційно-економічного механізму державної політики регулювання майнових відносин для окремих суб'єктів господарювання виділяють зниження операційних витрат і зростання фондівдачі. Тим не менш, у масштабі регіону позитивний економічний ефект уже не такий очевидний. По-перше, зростання R2P-сегменту матиме непрямі наслідки для інших ринків. Наприклад, «традиційні» підприємства та їхні працівники на суміжних ринках ризикують зіткнутися із скороченням доходів. По-друге, розподіл додаткових доходів з високою ймовірністю буде несправедливим: платформи розподілених транзакцій характеризуються сильними екстерналіями мережевих взаємодій, що створює тенденцію до природної монополізації і дозволяє платформі стягувати високу комісію. Наприклад, рейтингування економічних суб'єктів,

затребуване з позиції зниження транзакційних витрат, пов'язаних із ризиком, забезпечує значну частину вартості платформи, хоча саме собою продуктом платформи не є. За відсутності такого технологічного рішення розподілене користування було б пов'язане з порівняно високими транзакційними витратами на верифікацію суб'єкта та забезпечення повернення та платності тимчасового користування активом, що загалом підривало б масовість цього феномену.

Посилення вимог регулятора до процесу вибору контрагентів (наприклад, політика KYC - “know your customer”) - «Знай свого клієнта») обмежує спектр бізнес-контактів транзакціями з «перевіреними» суб'єктами. Таким чином, розподілене використання одного і того ж об'єкта незв'язаними економічними суб'єктами тягне більш високий ступінь ризику, що накладає специфічний відбиток на функціональність окремих платформ розподіленого користування та дає підставу для дискусій щодо нових форм дискримінації. При цьому сучасні цифрові платформи здатні зробити розподілене користування активом менш ризикованим та привабливішим завдяки інструментам ідентифікації контрагента, а також засобам монетизації ділової репутації економічного суб'єкта.

Отже, завдяки мережевим платформам розподіленого користування як перспективного організаційно-економічного механізму державної політики регулювання майнових відносин стає можливим зниження транзакційних витрат, пов'язаних з ризиками взаємодії з акторами ззовні звичної мережі бізнес-контактів: витрати на пошук інформації та на саму взаємодію можуть стати набагато нижчими, виробникам буде набагато простіше знаходити потрібних їм власників активів чи постачальників послуг, а операції регулюються за допомогою стандартних контрактів та систем онлайн-

платежів. Крім того, на більшості платформ розподіленого користування інформація про минулу поведінку і, отже, надійність економічних суб'єктів поставляється за умовчанням, що додатково знижує операційні витрати та мінімізує ризик.

3.3. Механізм державно-приватного партнерства у системі державної політики регулювання майнових відносин

Позиціонуючи державно-приватне партнерство в рамках державної політики регулювання майнових відносин, необхідно позначити ряд передумов, які сприяють міграції в управлінні регіональними майновими комплексами від організаційно-економічного механізму приватизації у бік партнерств. По-перше, більш детальне дослідження показника нетто-результату економічної діяльності регіонів дозволяє передбачити поступове поширення регіональної економічної активності за межі адміністративно-територіальних кордонів регіону. Два основних компоненти нетто-результату економічної діяльності - чистий операційний прибуток та чисті інвестиції - можуть генерувати негативний результат у тому разі, коли економічні суб'єкти, що створюють вартість в одному регіоні, здійснюють капітальні вкладення в інший регіон без подальшого повернення результатів цих інвестицій у регіон базування. Це частково пояснює хронічно негативний нетто-результат у значній кількості регіонів, для яких це означає перманентний відтік капіталу до одного з центрів тяжіння (наприклад, у столичний регіон). По-друге, відтік капіталу з регіону фактично свідчить про включення цілого ряду економічно активних суб'єктів до інтенсивно взаємодіючих партнерських мереж, а значить принципи та механізми цієї

взаємодії, і вплив на соціально-економічний розвиток регіонів мають досліджуватися в комплексі та з урахуванням державної політики регулювання майнових відносин.

На тлі змін, що відбуваються, методологічний апарат наукових досліджень також адаптується. В даний час увага дослідників фокусується на пошуку ефективної моделі державної політики регулювання майнових відносин за рахунок освоєння простору та підвищення рівня його пов'язаності. Сучасні дослідження у сфері державної політики регулювання майнових відносин націлені на визначення закономірностей просторового розвитку та виявлення ролі властивостей простору, оцінку структури і закономірностей просторових трансформацій, з'ясування порядку еволюції просторових утворень, і їх складових - окремих сфер господарювання.

Проблема забезпечення прискорених темпів соціально-економічного розвитку фактично декларує неможливість подальшого акценту на «традиційному» організаційно-економічному механізмі управління майновими відносинами, оскільки він протягом періоду свого активного застосування не зміг забезпечити формування сучасного високотехнологічного конкурентоспроможного комплексу. Тим самим було сформовано фундаментальна передумова запуску процесу модернізації української економіки.

Перетворення економічного простору у ширшому ключі (включаючи віртуальну економіку тощо) ідентифікується як модернізація, а у разі серйозної зміни просторової структури та її системоутворювальних елементів – як трансформація. Звісно ж, що система державної політики регулювання майнових відносин має потенціал зростання ефективності, лише якщо враховані особливості динаміки розвитку регульованого об'єкта. При

цьому курс на модернізацію передбачає активне втручання органів публічного управління в процеси, що протікають, що вимагає перегляду поглядів на державну політику регулювання майнових відносин.

Проблематика трансформації управління майновими відносинами набула міждисциплінарного характеру, проявом якого є роботи, що досліджують такі її зрізи як еволюція просторово-містобудівної архітектури, зміни якості виробництва, культурно-ціннісних аспектів, як і культурно-історичного простору [30, 94, 161].

Роботи, присвячені інструментам та факторам перетворення економічного простору, також характеризуються багатоплановістю. Наприклад, наголошено на таких чинниках, які забезпечують запит на інтеграцію державного та приватного секторів, як ефективність товарних ринків, рівень розвитку інституційного середовища, ефективність захисту прав власності, якість стандартів корпоративного управління [30]. Пропонується значну увагу приділяти «характеристиці людських ресурсів та пов'язаних з їх формуванням та використанням конкурентних переваг» [161], що повною мірою узгоджується з концепцією розвитку людського капіталу як драйвера конкурентоспроможності території. Всі ці фактори вимагають міждисциплінарного підходу до їхнього дослідження, що теж є прерогативою просторової економіки.

Таким чином, ефективна державна політика регулювання майнових відносин має спиратися на обґрунтовану комбінацію перерахованих факторів модернізації, які гармонійно врівноважують конфігурацію простору разом із інноваційною діяльністю. В умовах спостережуваного дефіциту капіталу, ідей та підприємницьких ініціатив є підстави стверджувати, що ці три доданки розподілені між державним та приватним секторами економіки.

Практика, що склалася у світі, відводить державі в рамках проектів партнерств роль постачальника «матеріального базису» у вигляді існуючих об'єктів інфраструктури, інших майнових комплексів чи, наприклад, земельних ділянок. Зрозуміло, не виключені «безгрошові» інвестиції у вигляді гарантій кредитів або облігаційних позик.

У такому разі закономірним буде об'єднання зусиль для отримання синергетичного ефекту, а організаційним базисом подібного роду інтеграції має стати державно-приватне партнерство, яке є формою середньо- та довгострокової взаємодії влади та бізнесу з метою реалізації проектів для вирішення суспільно значущих завдань на умовах, вигідних обох сторонам. Підходи до визначення державно-приватного партнерства дуже численні, що визначає існування плюралізму у поглядах та оцінках феномена, що розглядається. У прикладному сенсі його визначають як форми та методи організації господарської діяльності самостійних ринкових суб'єктів шляхом асоціювання з публічно-правовими утвореннями щодо володіння, користування та обмеженого розпорядження їх майновим базисом в інвестиційних та інших цілях.

З суто теоретичної точки зору державно-приватне партнерство, виходячи з тлумачення слова «партнерство», охоплює вкрай широкий набір способів та засобів взаємодії держави та приватного сектору: відносини щодо відплатного користування майном, постачання товарів та надання послуг, спільного підприємництва, управління майном, виконання досліджень, передачі прав та ін. При цьому в цю категорію можуть входити різноманітні контакти не тільки в економічній сфері або в підприємницькому сегменті, а й у соціальній, культурній сфері, у молодіжній політиці, освіті, НДДКР тощо. Таке партнерство є «інститутом взаємовигідного співробітництва двох

багатоскладових суб'єктів партнерських відносин держави та приватних підприємців усіх рівнів, на базі якого формується симбіоз і об'єднання ресурсів, досвіду та знань обох сторін, спрямованих на вирішення суспільно-значущих соціальних та управлінських завдань у широкому спектрі областей (від промислової галузі до сфери державних послуг).

Державно-приватне партнерство з інституційної точки зору має специфічні риси і отримує як форма взаємодії економічних агентів інтерпретацію, відмінну від традиційної. Державно-приватне партнерство визначається в контексті інституційного підходу як інституційний альянс, підкріплений політичною волею, між державою та приватним бізнесом з метою підвищення ефективності державного управління, використання державного майна, реалізації суспільно значущих проектів та програм у широкому спектрі галузей промисловості та НДДКР за рахунок передачі бізнесу відповідальності за надання традиційних державних послуг чи виконання функцій.

Принциповою перевагою використання державно-приватного партнерства є можливість з його допомогою подолати структурні диспропорції в економіці, забезпечивши тим самим реалізацію перспективних заходів державної економічної, науково-технічної та соціальної політики, уникнути поглиблення диференціації соціально-економічного розвитку регіонів та забезпечити вирівнювання умов та можливостей їх соціально-економічного розвитку. Очевидно, що публічно-правові утворення, виступаючи ініціатором партнерства, мають можливість побічно регулювати потоки інвестицій у ту сферу діяльності, розвиток якої розглядається як довгостроковий пріоритет.

Досліджуючи феномен державно-приватного партнерства, приходять

до висновку, що «у сучасному розумінні державно-приватне партнерство – це інституційний та організаційний альянс між державою та бізнесом з метою реалізації національних та міжнародних, масштабних та локальних, але завжди суспільно значущих проектів у широкому спектрі сфер діяльності - від розвитку стратегічно важливих галузей національної економіки, науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт до забезпечення громадських послуг» [73]. Заглиблюючись у термінологію, необхідно зазначити, що державно-приватне партнерство охоплює широкий спектр відносин від контрактації до спільного підприємництва, проте вузьке трактування цього феномену має справу з приватним фінансуванням процесу реалізації інфраструктурних інвестиційних проектів, у межах яких приватному партнеру надається широкий набір прав користування об'єктом інвестування.

Таким чином, різноманіття форм реалізації державно-приватного партнерства включає такі:

- контрактація - купівля-продаж товарів та надання послуг державним сектором приватному сектору чи навпаки;
- відшкодувальне користування майном - оренда, оперативне та довірче управління;
- спільне підприємництво – заснування господарських товариств на основі об'єднання капіталів державного та приватного секторів;
- концесійні угоди - передача об'єкта майна у тривале користування приватному суб'єкту, зокрема на праві власності, з метою налагодження ефективного функціонування даного об'єкта із зобов'язанням зворотного викупу чи іншого виду передачі об'єкта державну власність;
- приватизація та деприватизація;

- зустрічні закупівлі та компенсаційні угоди, у межах яких приватний сектор власним коштом чи умовах співфінансування створює виробничі потужності, а повернення вкладених коштів здійснюється як готової продукції чи частини від її реалізації.

Дослідники питання зазначають, що всю сукупність взаємодій між державним та приватним секторами, що потрапляють у широке трактування державно-приватного партнерства, можна класифікувати, розділивши їх на дві великі категорії: інституційні форми партнерства, що передбачають виникнення нових або функціонування існуючих господарських товариств на основі об'єднання капіталу а також контрактні форми партнерства, що увібрали у себе всі перелічені форми взаємодії між бізнесом та публічно-правовими утвореннями з приводу здійснення різних угод та виконання договорів [18].

Слід зазначити, що незважаючи на всю широту можливих трактувань, простір ідентифікації державно-приватного партнерства як актуального феномена та напрями трансформації відносин власності має цілком окреслені межі. По-перше, партнерство розглядається саме як визначальний атрибут, що вказує на юридичну та господарську рівноправність держави та приватного сектора, які в даному випадку виступають сторонами правочину. Це означає, що принцип суперпозиції держави (або бізнесу у деяких сферах) не діє у відносинах, що регулюються державно-приватним партнерством. Поглиблення в юридичний зміст партнерства дозволяє вивести на поверхню такі важливі з кваліфікаційної точки зору аспекти, як солідарна відповідальність, розподіл ризиків, баланс прав та обов'язків, добровільний, конкурентний та ринковий характер взаємодій. По-друге, державно-приватне партнерство сприймається як самостійна правова конструкція. Якщо

розвивати логіку того, що договір надання послуг приватним бізнесом публічно-правовій освіті встановлює між ними партнерство з погляду практики повсякденного слововживання, тоді державно-приватне партнерство - це вид угод, де саме собою партнерство заради досягнення певної мети предмет докладання спільних зусиль. По-третє, учасники державно-приватного партнерства здійснюють довгострокове об'єднання капіталу з його концентрацією у приватному секторі.

Отже, дана форма реалізації відносин власності має право бути розглянутою як спосіб капіталізації приватного сектора та квазі приватизації державного сектора. У такій логіці відбувається розподіл ризиків, фінансових результатів, громадянської відповідальності.

Феномен державно-приватного партнерства є предметом пильної уваги наукових шкіл, що належать до різних наук. Багатоаспектність проблеми, так само як і широта методологічного базису, що відсилає до міждисциплінарних досліджень, визначають можливість інтегрування під керівництвом одного дослідження до цілого комплексу робіт, присвячених досить відокремленим областям знання, які мають спільний знаменник у вигляді державно-приватного партнерства. З цієї точки зору становлять інтерес не тільки роботи, безпосередньо пов'язані з вивченням окремих аспектів феномену, що розглядається, але і праці авторів, які здійснили внесок у розробку проблематики економічного розвитку, трансформації соціально-економічних систем, нормативно-правового регулювання, узгодження інтересів різних груп акторів при реалізації державної політики регулювання майнових відносин у різних напрямках тощо.

Актуальність та значимість впровадження механізму державно-приватного партнерства підвищують інтерес науковців до цієї проблеми. При

зростанні уваги підвищується роль вивчення взаємозв'язків між формами власності та узгодженням інтересів та відносин між учасниками партнерських відносин.

Отже, державно-приватне партнерство є інституційним, організаційним і фінансовим альянсом зацікавлених сторін в особі органів публічного управління та бізнесу для вирішення різних завдань соціально-економічного розвитку. Воно розвивається у різних формах і доречно переважають у всіх видах економічної діяльності, фактично виступаючи як сучасної форми реалізації економічних відносин за умов змішаної економіки мережевого характеру. Таким чином, просторова економіка як нова методологія дослідження регіональних соціально-економічних процесів може забезпечити цілісне уявлення про характер процесів соціально-економічного розвитку. Ця цілісність з погляду просторової парадигми передбачає, що застосування державно-приватного партнерства має торкатися як проектів розвитку транспортної мережі, так й проектів щодо перспективних для території видів діяльності з метою забезпечення пов'язаності економічного простору з урахуванням процесів конвергенції. Специфічний характер просторової динаміки визначає можливості застосування державно-приватного партнерства чи відсутність таких. Отже, державно-приватне партнерство є формою взаємовідносин між державними структурами та приватним бізнесом, метою яких є використання протягом тривалого періоду та на зворотній основі ресурсів приватного сектору (фінансових, технічних та управлінських) для надання споживачам послуг, які традиційно надаються державою.

Необхідно наголосити, що в основі державно-приватного партнерства лежить спільна діяльність, при якій держава та бізнес реалізують відносини

на паритетній основі. Тобто проекти не фінансово підтримуються державою, а реалізуються за її безпосередньої участі. Останнім часом практика співпраці держави та бізнесу набуває все більшого поширення і, більше того, починає домінувати у сфері задоволення суспільних потреб. При цьому державно-приватне партнерство має принципову перевагу над іншими способами реалізації відносин власності, що не передбачає переходу права власності. Іншими словами, державно-приватне партнерство слід розглядати як альтернативу приватизації за більш ефективного досягнення її цілей. З іншого боку, таке партнерство може виступати як засіб виконання програм приватизації державного або комунального майна щодо малопривабливих з інвестиційної точки зору об'єктів. Таким чином, державно-приватне партнерство забезпечує часткове або повне зняття тягара видатків бюджету відповідного рівня утримання певного майнового об'єкта публічної власності у довгостроковій та наддовгостроковій перспективі.

Співпраця приватного та державного секторів у сфері управління публічними майновими активами стратегічного значення (наприклад, життєзабезпечуюча система, транспортна інфраструктура, лінійні об'єкти тощо) становить інтерес і з точки зору його соціальної ефективності, оскільки передбачає створення нових робочих місць, розширення можливостей доступу до об'єктів соціальної та іншої інфраструктури, підвищення рівня та якості життя місцевих спільнот. Вплив розвитку інфраструктури на економічне зростання відзначено та досліджено досить давно. Середня емпірична еластичність темпів зростання ВВП від вкладень в інфраструктуру досягає рівня 0,1. На цьому фоні скорочення державного фінансування інфраструктурних проектів може виступити ще одним із факторів уповільнення економічного зростання, оскільки очікувати

компенсації фінансових ресурсів, що випадають, за рахунок приватного капіталу навряд чи доводиться через умовну окупність таких проектів і значну капіталомісткість. При цьому слід відзначити високий рівень зносу потужностей у житлово-комунальному господарстві, генеруючих та провідних потужностей у теплоенергетиці, водопостачанні та водовідведенні. Просторова нерівномірність розвитку соціально-побутової інфраструктури і натомість прийняття державою широких соціальних зобов'язань також забезпечує необхідність залучення капіталу, сукупна потреба у якому оцінюється у вигляді щонайменше 4-5 % ВВП.

Поряд із державно-приватним партнерством сучасному етапу характерне існування інших агрегатних станів майнових відносин, які зазнають динамічних змін, вступаючи один з одним у взаємодію. По-перше, слід виділити розширення спектру індивідуальних (некорпоративних) власників, причому це поширюється на весь спектр активів. По-друге, можна відзначити тенденцію знеособленого та опосередкованого володіння, чому сприяє виникнення таких господарсько-правових категорій, як міноритарні власники та таких елементів ринкової інфраструктури, як трасти. По-третє, досягненням правової держави є дотримання суспільного інтересу у сфері реалізації майнових відносин, що на практиці виявляється у різноманітті форм, які стикаються із законними обмеженнями цільового призначення певної категорії активів.

Державно-приватне партнерство є саме у такий спосіб організації майнових відносин дозволяє гарантувати дотримання публічного інтересу у тому чи іншому активі. На цьому фоні відбуваються зміни інституційного середовища реалізації майнових відносин, зміни у складі суб'єктів та майнових об'єктів публічної власності. Переглядаються основні принципи

державної політики у сфері розпорядження майновим базисом розвитку відтворювального потенціалу територій: зміні підлягають цілі та завдання публічно-правових утворень у сфері управління майном, принципи та інструментарій. Помітні також тенденції зниження кількості та масштабу дії різноманітних бар'єрів, що перешкоджають переміщенню капіталу, зумовлені відносним відокремленням фінансового та реального секторів економіки.

Поширення ефективних практик державно-приватного партнерства повною мірою узгоджується з методологічним базисом просторової парадигми: відбувається активізація різних рівнів та зрізів соціально-економічного простору, що потребує вироблення адекватних «надрегіональних» структур та інструментів управління та, головне, узгодження різноспрямованих інтересів держави, бізнесу та територіальних громад.

Висновки до розділу 3

1. Розроблено класифікацію видів трансформації майнових відносин на рівні регіонів, ключовим моментом якої є не пошук «ефективного власника» або «ефективного суб'єкта управління», а ідентифікація способу найбільш продуктивного використання регіонального майнового комплексу на основі сучасних форм та механізмів взаємодії органів публічного управління, бізнес-структур та населення, а саме: "аглотинація" майнових відносин (утворення в економічному просторі нових способів реалізації майнових відносин за рахунок приєднання до "традиційних" форм відмітних властивостей, характеристик або обмежень інших майнових відносин); «фузія» майнових відносин (стирання кордонів між окремими їх формами з подальшим виникненням нових комплексних форм і способів їх реалізації); «дифузія» майнових відносин (обмін властивостями різних форм власності

при збереженні їхньої ідентичності в міру розмиття кордонів, характерна для процесів лібералізації або, навпаки, посилення режиму володіння, користування та розпорядження, що поширюється на конкретну категорію суб'єктів); функціональні трансформації (пов'язані зі зміною ролі цих відносин, і навіть окремих форм реалізації у процесі соціально-економічного розвитку); якісні трансформації (передбачають широкий спектр змін складу та структури майнового комплексу, ступеня його зносу, модернізації, ступеня відповідності сучасним та перспективним трендам соціально-економічного розвитку та науково-технічного прогресу); об'ємні трансформації (пов'язані зі зміною їхньої динаміки, вираженої в кількості угод (транзакцій) та інших операцій за певний період часу); системні трансформації (обумовлені змінами політичного курсу, суспільного устрою).

2. Удосконалено механізм розподіленого користування як перспективний спосіб організації державної політики регулювання майнових відносин, який відрізняється від традиційних ринків або від спільного використання майна локальними спільнотами такими особливостями, а саме: використання цифрових технологій для стикування покупців та продавців (онлайн-платформи або торгові майданчики можуть забезпечувати точне вимірювання надмірної потужності в режимі реального часу і динамічно пов'язувати потенційних користувачів майна з його власниками); капіталізація надмірної потужності (власники майна можуть використовувати свої надлишкові потужності, коли вони не потрібні, для отримання додаткового доходу. Основні фонди, які купуються з притаманною їм надмірною ємністю, можна комерціалізувати з використанням моделі тайм-шерингу: кожен окремий платіж за доступ до об'єкта набагато менший від вартості володіння ним, але сукупність усіх платежів за період часу значно її перевищує); репутаційне відсіювання або допуск із гарантією репутації для скорочення транзакційних витрат (дозволяє чинним партнерам обмежувати витрати на перевірку контрагента та відповідальність, одночасно отримуючи вигоду від спільного використання).

3. Розвинуто підходи до реалізації механізму державно-приватного партнерства у системі державної політики регулювання майнових відносин, який має принципову перевагу над іншими способами реалізації майнових відносин, що не передбачає переходу права власності, та є альтернативою приватизації за більш ефективного досягнення її цілей, виступає як засіб виконання програм приватизації державного або комунального майна щодо малопривабливих з інвестиційної точки зору об'єктів, що забезпечує часткове або повне зняття тягаря видатків бюджету відповідного рівня утримання певного майнового об'єкта публічної власності у довгостроковій та наддовгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено вирішення важливого науково-прикладного завдання, що полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні положень та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення державної політики регулювання майнових відносин в Україні. Отримані в процесі дослідження результати дають змогу сформулювати такі висновки:

1. Розроблено класифікацію методичних підходів до визначення сутності державного майна, а саме: ресурсний (факторний) (державне володіння майном); функціональний (розкриття ролі та значення державного майна через його функції); інституційний (виняткове значення правового аспекту державного майна); соціально-орієнтований (розкриття ролі та значення державного майна крізь призму соціально орієнтованої громадської форми відносин і через уповноважену цивільним суспільством державу).

2. Досліджено сутність державного майна з виділенням таких специфічних характеристик, що відображають його суть: а) належність об'єктів державі від імені уповноважених органів влади; б) реалізація загальнодержавних (загальнонаціональних) інтересів; в) ефективне функціонування правового режиму, що регламентує використання суспільних благ; г) соціальний характер, що проявляється як результат взаємодії держави, суспільства та індивіда.

3. Удосконалено класифікацію механізмів державної політики регулювання майнових відносин, яка враховує результати перетворення економічного простору, зміну характеру взаємодії суб'єктів, еволюцію об'єктів, форм і способів реалізації майнових відносин, а саме: велика та мала

приватизація (цільовою функцією є максимізація економічного ефекту (ВВП, доходи бюджету, інвестиції в основний капітал); державне підприємництво (компенсація провалів ринку, зростання доходів бюджету); контракція (максимізація економічного ефекту (зростання ВВП, доходи бюджету); державно-приватна взаємодія (досягнення економічно чи соціально значимих цілей); розподілене використання (підвищення ефекту від знань, створення вартості (нетто-результат економічної діяльності).

4. Розглянуто систему державної політики регулювання майнових відносин, як і будь-якого складного об'єкту, що ґрунтується на послідовному викладі сутності та змісту її основних компонентів, а саме: елементний склад системи за рівнями (стратегічний, тактичний, оперативний); структура системи (відносини розгортаються між суб'єктами різного рівня, чії роль та внесок у забезпечення соціально-економічного розвитку можуть значно змінюватись, беручи до уваги існування публічно-правових утворень, які виступають власниками значних майнових комплексів; майнові відносини можуть структуруватися за організаційно-економічними чи правовими елементами, в основі яких лежить ієрархія чи еволюція цільових установок відповідних акторів); зв'язки системи (деталізується горизонтальними і вертикальними зв'язками, зумовленими різноманіттям форм власності, закріплених у Цивільному Кодексі України, і навіть їх взаємодією); моніторинг ефективності (у розрізі видів економічної діяльності чи секторів економіки).

5. Розроблено класифікацію функцій управління за їх сутністю у системі регулювання майнових відносин, а саме: прогнозування та планування (передбачення майбутніх змін у середині системи управління державною власністю та у зовнішньому середовищі та визначення їх впливу на об'єкти державної власності, вироблення ключових напрямів розвитку системи управління власністю держави, формування взаємопов'язаних цілей та завдань управління, визначення показників досягнення поставлених

цілей); організація (встановлення системи взаємовідносин та взаємозв'язку між різними елементами системи регулювання майнових відносин); мотивація (заохочування окремих суб'єктів управління державною власністю діяти на користь ефективної реалізації цілей та завдань цілісної системи); координація (забезпечення узгодженості дій між різними елементами системи у часі та просторі); облік і контроль (встановлення факту наявності та кількості об'єктів державної власності, систематизація та реєстрація відомостей про них. здійснення заходів, спрямованих на визначення ступеня та якості досягнення поставлених (запланованих) цілей та завдань).

6. Розвинуто підходи до використання в Україні закордонного досвіду основних моделей організації управління державними компаніями, а саме: децентралізована (профільна) (залучення фахівців галузевих міністерств з метою обліку специфіки управління державним майном у рамках окремих галузей та міжгалузевих комплексів); подвійна (реалізація структурних перетворень у галузях економіки при одночасному підвищенні ефективності діяльності державних підприємств); централізована (функціонування у системі органів державної влади окремого відомства, відповідального за реалізацію майнової політики держави).

7. Удосконалено класифікацію принципів вдосконалення державної політики регулювання майнових відносин з їх поділом на такі групи: універсальні (урахування значення державної власності; безпеки та цільового використання; проектного підходу; ефективності; прозорості; безперервності здійснення контролю; відповідальності); спеціалізовані (визначеності; забезпечення балансу інтересів; повноти обліку; попередження).

8. Розроблено класифікацію видів трансформації майнових відносин на рівні регіонів, ключовим моментом якої є не пошук «ефективного власника» або «ефективного суб'єкта управління», а ідентифікація способу найбільш продуктивного використання регіонального майнового комплексу на основі сучасних форм та механізмів взаємодії органів публічного управління,

бізнес-структур та населення, а саме: "аглотинація" майнових відносин (утворення в економічному просторі нових способів реалізації майнових відносин за рахунок приєднання до "традиційних" форм відмітних властивостей, характеристик або обмежень інших майнових відносин); «фузія» майнових відносин (стирання кордонів між окремими їх формами з подальшим виникненням нових комплексних форм і способів їх реалізації); «дифузія» майнових відносин (обмін властивостями різних форм власності при збереженні їхньої ідентичності в міру розмиття кордонів, характерна для процесів лібералізації або, навпаки, посилення режиму володіння, користування та розпорядження, що поширюється на конкретну категорію суб'єктів); функціональні трансформації (пов'язані зі зміною ролі цих відносин, і навіть окремих форм реалізації у процесі соціально-економічного розвитку); якісні трансформації (передбачають широкий спектр змін складу та структури майнового комплексу, ступеня його зносу, модернізації, ступеня відповідності сучасним та перспективним трендам соціально-економічного розвитку та науково-технічного прогресу); об'ємні трансформації (пов'язані зі зміною їхньої динаміки, вираженої в кількості угод (транзакцій) та інших операцій за певний період часу); системні трансформації (обумовлені змінами політичного курсу, суспільного устрою).

9. Удосконалено механізм розподіленого користування як перспективний спосіб організації державної політики регулювання майнових відносин, який відрізняється від традиційних ринків або від спільного використання майна локальними спільнотами такими особливостями, а саме: використання цифрових технологій для стикування покупців та продавців (онлайн-платформи або торгові майданчики можуть забезпечувати точне вимірювання надмірної потужності в режимі реального часу і динамічно пов'язувати потенційних користувачів майна з його власниками); капіталізація надмірної потужності (власники майна можуть використовувати свої надлишкові потужності, коли вони не потрібні, для отримання додаткового доходу. Основні фонди, які купуються з

притаманною їм надмірною ємністю, можна комерціалізувати з використанням моделі тайм-шерингу: кожен окремий платіж за доступ до об'єкта набагато менший від вартості володіння ним, але сукупність усіх платежів за період часу значно її перевищує); репутаційне відсіювання або допуск із гарантією репутації для скорочення транзакційних витрат (дозволяє чинним партнерам обмежувати витрати на перевірку контрагента та відповідальність, одночасно отримуючи вигоду від спільного використання).

10. Розвинуто підходи до реалізації механізму державно-приватного партнерства у системі державної політики регулювання майнових відносин, який має принципову перевагу над іншими способами реалізації майнових відносин, що не передбачає переходу права власності, та є альтернативою приватизації за більш ефективного досягнення її цілей, виступає як засіб виконання програм приватизації державного або комунального майна щодо малопривабливих з інвестиційної точки зору об'єктів, що забезпечує часткове або повне зняття тягаря видатків бюджету відповідного рівня утримання певного майнового об'єкта публічної власності у довгостроковій та наддовгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко І. П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни. Бізнес Інформ. 2014. № 3. С. 341–345.
2. Амосов О. Ю. Перетворення механізмів державного регулювання економічного розвитку. Державне управління та місцеве самоврядування. Збірник наукових праць. 2001. Вип. 2. С. 10—16.
3. Аналіз теоретичних підходів до визначення сутності складових дефініцій публічного управління та адміністрування / О. Михайловська та ін. Університетські наукові записки. 2016. № 58. С. 241–253.
4. Атамас П. Й. Інтегрована корпоративна звітність: проблеми впровадження. Академічний огляд. 2015. № 1 (42). С. 78–85.
5. Базарко І. М. Ефективність формування та реалізації механізмів управління державними підприємствами та майном в Україні на сучасному етапі. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2018. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2018_2_11.
6. Базилевич В. Д., Ільїн В. В. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку. К. : Знання, 2008. 184 с. URL: http://pidruchniki.com/15660212/ekonomika/vlasnist_intelekt_konteksti_smislu_zhittya.
7. Бакуменко В. Д., Усаченко Л. М., Червякова О. В. Теоретичні засади державного управління : навч. посіб. К. : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2013. 174 с.
8. Бакуменко В., Попов С. Парадигма інноваційного розвитку суспільства: сучасні концепції реформування публічного управління. Ефективність державного управління : збірник наукових праць. 2015. Вип. 43. № 1. С. 21–27.
9. Барилук І. В., Рубаха М. В. Діагностика впливу факторів

економічного середовища на формування фінансового капіталу компаній. Фінанси України. 2013. № 9. С. 104–117.

10. Безпарточний М. Г. Забезпечення стійкого економічного розвитку державних підприємств. Інноваційна економіка: науково-виробничий журнал. 2019. № 5-6. С. 75–79.

11. Бєлай С. В. Перспективні складові державних механізмів протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру в Україні. Актуальні проблеми державного управління. 2015. №1. С. 117–123.

12. Беляєв О. О., Бебело А. С. Політична економія : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2001. 328 с.

13. Білик М. Д. Фінансові проблеми державних підприємств. Фінанси України. 2004. № 6. С. 70–82.

14. Білокур Є.І. Управління об'єктами державної власності як складова змісту державно-управлінської діяльності. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2015. Вип. 2. С. 35–45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_2015_2_6

15. Білоусова О. С. Реформування механізмів управління фінансами державних підприємств. Інноваційна економіка. 2017. № 5–6. С. 170–174.

16. Білоусова О. С. Фінансове планування діяльності суб'єктів господарювання як дієвий інструмент управління державною власністю. Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення. К. : НАДУ, 2005. С. 155–158.

17. Богач Ю. А. Формування структури державного сектору економіки України: організаційно-правовий аспект. Галицький економічний вісник. Науковий журнал. 2008. Вип. 1 (16). Тернопіль. С. 48–53.

18. Бойко В. О. Європейський досвід державно-приватного партнерства: підходи до формування та нормативно-правові засади. Стратегічні пріоритети. 2019. № 1(49). С. 28–36.

19. Брановицький В. В. Перерозподіл власності в умовах транзитивної економіки : дис. канд. ек. наук : 08.00.01. К., 2016. 248 с.

20. Брановицький В.В. Політика власності. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. Вип. №196, 2018. С.12–19.
21. Бринцев О. В. До питання про визначення поняття господарської діяльності. Вісник господарського судочинства. 2013. № 6. С. 63–67.
22. Вінник О. М. Господарське право : навчальний посібник. 2-ге вид., змін, та доп. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 766 с.
23. Войціцький Ю., Якимчук Д. Прозорість корпоративної звітності: оцінка найбільших приватних та державних компаній України. Огляд Transparency International Україна. 2016. URL: <https://ti-ukraine.org/research/trac-prozorist-korporatyvnoi-zvitnosti-2016>.
24. Галузь науки Державне управління в Україні : стан, проблеми та перспективи розвитку / Ю. Ковбасюк та ін. Київ : НАДУ, 2012. 184 с.
25. Гармаш С. В. Закордонний досвід трансформацій національних економік та можливість його застосування в Україні в умовах загострення системної кризи. Вісник НТУ «ХПІ». 2015. № 26. С. 54–61.
26. Гасанов С. С., Іваницька О. М., Кошук Т. В. Напрями підвищення фінансової стабільності державних підприємств в Україні. Фінанси України. 2015. № 12 (241). С. 48–62.
27. Гацуля О, Баштанник В. Теоретико-методологічні засади формування основ публічного управління в умовах трансформаційних процесів. Матеріали Науково-практичної конференції. Львів, 2019. С. 27–30.
28. Гладченко А.Є. Інституційне забезпечення діяльності корпорацій в процесі формування глобальної рівноваги. Рівне. Волинські обереги, 2018. 244 с.
29. Головінов О. М. Загальнотеоретичні засади функціонування державного сектору. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 1. С. 5-17.
30. Головінов О.М. Трансформація впливу державного сектору на розвиток національної економіки. Науковий вісник НЛТУ України.

Вип. №21.19, 2011. С.169–175.

31. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

32. Гудима Н.В. Принципи відкритості та прозорості у діяльності органів державного управління України: основи правового регулювання: монографія. Черкаси, 2011. 248 с.

33. Гук А. Визначення форми права власності юридичних осіб. 2007.
URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2365/Huk_Vyznachennia%20formy%20prava%20vlasnosti%20.pdf.

34. Гуськова І. Особливості управління комунальною власністю як специфічною формою групової власності. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-4/doc/3/08.pdf>

35. Демянчук О. П. «Державна політика» та «публічна політика»: варіант перехідного періоду. Наукові записки. 2000. №18. С. 31–36.

36. Державна власність і державне регулювання економіки в умовах ДМК. URL: <https://library.if.ua/book/33/2266.html>.

37. Державне управління : навчальний посібник / А. Мельник та ін. Київ : Знання-Прес, 2003. 336 с.

38. Державне управління в Україні: навчальний посібник / За ред. В.Б. Авер'янова. К.: ТОВ "СОМИ", 1999. 250 с.

39. Державне управління: Словник-довідник / За ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. Донецьк: ІЕП НАНА України, 2002. 228 с.

40. Державне управління: теорія і практика / В. Авер'янов та ін. Київ : Юрінком-Інтер, 1998. 431 с. С. 421–424.

41. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: [монографія] / кол. авт. за ред. проф. В.М. Князева. К.: Вид-во НАДУ; Міленіум, 2003. – 320 с.

42. Джарти В. В. Управління об'єктами державної власності в Україні: правова природа та механізм реалізації : монографія. Харків: Диса плюс, 2014. 270 с.

43. Дмитриченко Л. І., Кужелєв М. О., Хімченко А. М., Федотова М. М. Корпоративний сектор в економіці: стратегія та механізми розвитку : монографія. Донецьк : ТОВ «Схід. Видавн. дім», 2012. 184 с.
44. Домашенко М. В., Рубаник В. Є. Власність і право власності: нариси з історії, філософії, теорії і практики регулювання відносин власності в Україні. Х. : Факт, 2002. 550 с.
45. Дорожня карта реформи сектору державних підприємств (Triage). Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: https://issuu.com/mineconomdev/docs/triage_presentation_2_ukr_-_final.
46. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А. М. Міхненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. К.: НАДУ, 2010. 820 с.
47. Жадан І.О. Гуманістичні засади приватизаційних процесів власності. Державні економічні механізми та важелі гуманізації суспільства. Видавничий дім «Корпорація», 2008. С.142-154.
48. Журбелюк Г. В. Проблема трансформації інституту права власності в умовах переходу України до ринку: історико-правові аспекти. 2006. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7121/Zhurbeliuk_Problema_transformatsii_institutu_prava.pdf
49. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
50. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 року № 185-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text>
51. Захарченко А. До питання про юридичну природу управління об'єктами державної власності (господарсько-правовий аспект). Господарське право і процес. 2016. № 1. С. 73-79.
52. Захарченко А. М. Правові питання планування діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки. Європейські

перспективи. 2013. № 9. С. 147–153.

53. Зима І. Я. Теоретичні підходи до визначення та формування механізмів державного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 15. С. 85–89.

54. Зюзь Д. В. Зарубіжний досвід участі держави у формуванні інституту власності. Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Л. : Видво ЛРІ НАДУ. 2017. № 3. С. 64–72.

55. Зюзь Д. В. Генеза інституту власності та роль держави в трансформації відносин власності. Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Л. : Вид-во ЛРІ НАДУ. 2017. № 2. С. 102–110.

56. Іваницька О. М., Кошук Т. В. Передумови та напрями підвищення транспарентності фінансів державних підприємств України. Фінанси України. 2017. № 5. С. 24–38.

57. Іванюта В. В. Структура державної власності як об'єкту державного управління в сучасних економічних умовах. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1362>

58. Івашова Л. М., Івашов М. Ф. Досвід державного фінансового контролю в країнах ЄС та напрями його імплементації до України. Вісник АМСУ. Серія: «Державне управління». 2014. № 2 (11). С. 12–23.

59. Канцуров О. О. Удосконалення методології оцінки ефективності управління підприємствами державного сектору економіки. Фінанси України. 2006. № 9. С. 143–151.

60. Кіндзерський Ю. В. Імператив використання державного сектору в модернізації економіки (ч. 1). Економіка України. 2013. № 11. С. 29–40.

61. Ковалюк О. М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики). Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. 396 с.

62. Комісарчук Р. В. Основи розслідування фактів незаконної приватизації державного та комунального майна : автореф. дис... канд. юрид.

наук : 12.00.09. Одеса, 2008. 20 с.

63. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96- %D0%B2%D1%80](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80)

64. Концесія: поштовх для вдосконалення управління державним майном. URL: <https://dt.ua/macrolevel/koncesiya-poshtovh-dlyavdoskonalennyaupravlinnya-derzhavnim-maynom-.html>.

65. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком України. Харків: ХарПІДУ НАДУ, 2006. 220 с.

66. Корягіна Т. В., Табінський В. А., Козелецький П. С. Державне регулювання розвитку корпоративного сектору в Україні : монографія. Дніпропетровськ : ДДФА, 2011. 168 с.

67. Космідайло І. В., Рудченко О.Ю. Управління суб'єктами господарювання державного сектору : монографія. Умань : Видавець «Сочінський», 2012. 198 с.

68. Космідайло І.В. Державні послуги: місце в системі державного управління та їх класифікація. Ефективна економіка. 2012. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_7_5.

69. Кошеленко К. Ефективність на максимум: як Фонд держмайна планує пришвидшити приватизацію. LB.ua. 7 липня 2021. URL: https://lb.ua/blog/kostjantyn_koshelenko/488841_efektivnist_maksimum_yak_fond.html

70. Кравчук О.О. Основні засади управління майном державної власності. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 10. С. 61-67.

71. Кравчук О.О. Управління державною власністю: адміністративно-правові засади : монографія. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. 444 с.

72. Крих Т.Я. Незаконна приватизація державного, комунального майна за кримінальним правом України: юридичний аналіз складу злочину : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2010. 20 с.

73. Круглов В. В. Роль державно-приватного партнерства у сфері безпеки. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 12. С. 107–110.
74. Курс адміністративного права України: підручник / В.Д. Ковпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В. Д. Сущенко та ін.; за ред. В.В. Коваленка. К., 2012. 808 с.
75. Лахижа М. Діджиталізація в Україні : поняття, проблеми, перспективи та завдання публічного управління. МАУП. Науковий вісник : державне управління. 2020. Т. 2. № 4. С. 202–210.
76. Лопушинський І.П. "Цифровізація" як основа державного управління на шляху трансформації та реформування українського суспільства. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2018. № 2. URL: http://elzbirndu.at.ua/2018_2/20.pdf
77. Лукач І. В. Теоретичні проблеми правового регулювання корпоративних відносин в Україні : монографія. К. : Ліра-К, 2015. 432 с.
78. Луніна І. О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ. Економіка України : наук. журн. 2014. № 11. С. 61–75.
79. Майстро С. В. Державно-приватне партнерство як інструмент забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2016. Вип. 2. С. 243–249.
80. Макарова І., Пігарєв Ю. Сметаніна Л. Цифровізація публічного управління на регіональному та міському рівнях. Актуальні проблеми державного управління. 2021. № 83. С. 86—91.
81. Макогон І.І. Напрями удосконалення механізму управління державним сектором. Формування ринкових відносин в Україні № 6 (157)/2014. С. 50-54.
82. Малиновський В.Я. Державне управління: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2003. 576 с.
83. Манойленко О. В. Механізми антикризового управління в

корпоративному секторі економіки: монографія. К. : Вид-во НАДУ, 2006. 352 с.

84. Матвєєнко В. К. Економічні функції держави в умовах трансформаційної економіки. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. № 1. С. 248–255.

85. Махуренко Г.С., Смірнов І.С. Концептуальные модели корпоративного управления морским портом. Методи та засоби управління розвитком транспортних систем: Збірник наукових праць. Випуск 14. Одеса: ОНМУ, 2008. С. 62-79.

86. Механізми державного управління: сутність і зміст / За ред. М.Д. Лесечка. Рівне: ЛРІДУ НАДУ, 2015. 28 с.

87. Міночкіна О. М. Системне розуміння інституту власності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2014. № 6. С. 246–251.

88. Міночкіна О. М. Характеристика елементів системи «інститут власності». Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2014. № 2. С. 118–131.

89. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / [А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] К. 2017. 110 с.

90. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : наук. доп. / за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка. Київ : НАДУ, 2013. 120 с.

91. Молдован О. О. Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ : монографія. К. : НІСД, 2011. 380 с.

92. Мохова Ю.Л. Цифрова трансформація державного управління: європейські стратегії. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ; Афіни, 07 травня 2021 р.). Київ; Афіни: ФОП КАНДИБА Т.П. 2021. С. 63—66.

93. Мочерний С. Сектор державний // Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3. / Ред. кол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр «Академія», 2002. 864 с.
94. Муха Р. А. Державна власність як об'єкт управління в ринковій економіці. Наука й економіка. 2009. № 3. С. 256.
95. Наврозова Ю.О. Практичні аспекти управління якістю в морських портах. Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: Зб. наук. праць. Вип. (2) 47. Одеса: ОНМУ, 2014. С. 26-39.
96. Наукові основи та імплементація світових практик місцевого самоврядування і об'єднання територіальних громад / За ред. І.Л. Сазонця. Рівне: Волинські обереги, 2017. 216 с.
97. Нижник Н.Р., Машков О.А. Системний підхід в організації державного управління; Навчальний посібник / За заг. ред. Н.Р. Нижник. К.: УАДУ, 1998. 160 с.
98. Нищенко Є.В. Сутність та механізми державної політики регулювання майнових відносин. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського: Серія Публічне управління та адміністрування. Том 34 (Том 73). № 3. 2023. С. 58-64.
99. Нищенко Є.В., Палій С.А. Системні особливості державної політики регулювання майнових відносин в умовах соціально-економічного розвитку та розвитку людського потенціалу. Наукові перспективи. 2023. № 3 (33). С. 442-454.
100. Нищенко Є.В. Аналіз функцій адаптивної системи управління майновими відносинами. Державне будівництво : зб. наук. праць ; електронний ресурс. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2023. № 1 (33). С. 91-101. URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/22954/20998>
101. Нищенко Є.В. Уніфікація та інтеграція здійснення державної політики регулювання майнових відносин в умовах глобалізації. Тренди розвитку менеджменту, фінансів та бізнес-технологій в умовах формування сучасної економіки та суспільства: збірник тез доповідей Міжнародної

науково-практичної конференції (30 листопада 2022 року). Київ : Міжнародний європейський університет. 2022. С. 106-107.

102. Нищенко Є.В. Соціогуманітарні підходи до аналізу державної політики регулювання майнових відносин. Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 листопада 2022 року). К.: ДУІТ, ХНУРЕ. 2022. С. 298-301.

103. Нищенко Є.В. Теоретичні підходи до реалізації комплексного механізму державної політики регулювання майнових відносин. Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25-26 листопада 2022 р.) / упоряд. Сафронова О.М. Київ: УкрСІЧ, 2022. С. 62-64.

104. Нищенко Є.В. Аналіз функцій адаптивної системи управління майновими відносинами. Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2-3 листопада 2023) / упоряд. Клименко О.М. Київ: УкрСІЧ, 2023. С. 35-36.

105. Ніколаєв В. П. Стратегічне управління державним нерухомим майном. Стратегічні пріоритети. № 3 (36). 2015. 160 с.

106. Обушна Н.І., Теплов С.О. Цифровізація управління HR процесами на державній службі. Наукові перспективи. 2021. № 3 (9). С. 157—171. URL: [https://doi.org/10.52058/2708753020213\(9\)157171](https://doi.org/10.52058/2708753020213(9)157171)

107. Оліфіренко Л. Д. Державне регулювання розвитку корпоративних структур: інституціональний аспект : монографія. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2013. 356 с.

108. Онисько С. М. Фінансова санація і банкрутство підприємств: підручник. 2-ге вид., виправл. і доповнене. Львів : «Магнолія 2006», 2008. 268 с.

109. Орлова Н. С. Механізми державного регулювання корпоративних

відносин в Україні : монографія. Донецьк : ВІК, 2009. 210 с.

110. Орлова Н. С., Харламова А. О. Концептуальні засади корпоративної соціальної відповідальності в Україні : монографія. К. : Кондор. 2014. 250 с.

111. Основні принципи впровадження політики власності щодо суб'єктів господарювання державного сектора економіки. URL: <https://issuu.com/mineconomdev/docs/b936284d45eb14>.

112. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – URL: <http://me.gov.ua>

113. Пантелєєва Н.М. Прикладні аспекти цифровізації державного управління. Цифрова економіка як ключовий тренд розвитку постіндустріального суспільства: монографія / за заг. ред. Н.М. Пантелєєвої, С.Ю. Колодія, М.А. Ребрика. Київ: ДВНЗ "Університет банківської справи". 2019. С. 281—288.

114. Парубчак І.О. Теорія та практика державного управління та місцевого самоврядування. електр. наук. фак. вигляд. Херсонського національного технічного університету. 2017. № 2. URL: http://el-zbim-du.at.ua/2017_2Z34.pdf

115. Педько А. Б. Власність, контроль і конфлікт інтересів в акціонерних товариствах : монографія. К. : Видавн. дім «Києво-Могилян. акад.», 2008. 325 с.

116. Петренко Н.О., Машковська Л.В. Цифровізація державних адміністративних послуг в Україні: нормативно-правові аспекти. Право і суспільство. 2020. № 2. С. 112—119. URL: <https://doi.org/10.32842/20783736/2020.21.18>.

117. Пилипенко Г. М. Інституціональний контекст формування взаємодії держави і ринку. Економіка та держава. 2009. № 12. С. 35–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2009_12_12.

118. Писаренко М. О. До питання про правову природу права комунальної власності. Часопис цивілістики : наук.-практ. журн. НУ "ОЮА".

Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 37. С. 31-35.

119. Підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності підприємств морегоподарського комплексу України: Монографія / Жихарєва В.В., Дубовик Н.В., Наврозова Ю.О. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2016. 239 с.

120. Плакіда В.Т. Управління державною власністю: світовий досвід та реалії України : монографія. Донецьк, 2010. 400 с.

121. Поважний О. С., Орлова Н. С. Корпоративні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / Донец. держ. ун-т упр. Донецьк : Ноулідж, Донец. від-ня, 2012. 197 с.

122. Погрібний Д. Г. Корпоративні права держави: поняття, підстави виникнення, механізм реалізації : монографія. Харків : ФІНН, 2009. 168 с.

123. Попов О. Є. Теоретико-методологічні та концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму корпоративного управління : монографія. Харків : ФОП Александрова К. М., 2009. 360 с.

124. Потіп М.М. Стан наукової розробленості проблеми адміністративно-правових засад публічного управління у сфері приватизації в Україні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Том 30 (69) № 5 2019. С. 164-170.

125. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення управління об'єктами державної власності: Закон України від 13 березня 2012 р. №4498-УІ. Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 28. Ст. 1033.

126. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01 липня 2010р. №№2404-УІ. Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 40. Ст. 524.

127. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011р. №2939-УІ. Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314.

128. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого

2014 р. № 794-VII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

129. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21 вересня 2006 р. № 185-V. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>

130. Про Фонд державного майна України: Закон України від 09 грудня 2011 р. № 4107-УІ. Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2012. №28. Ст. 311.

131. Публічна власність : проблеми теорії і практики : монографія / за заг. ред. В. А. Устименка. Чернігів : Десна Поліграф, 2014. 308 с.

132. Ратинська І. С. Вплив євроінтеграційних процесів на формування стратегій розвитку державних акціонерних товариств в Україні. Європейська інтеграція в контексті світових глобалізаційних процесів : матеріали наук.-практ. конф. (Одеса, 24 груд. 2015 р.) / за заг. ред. М. М. Іжі, В. М. Кривцової. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016. С. 145-148.

133. Ратинська І. С. Формування інституту незалежних директорів в системі управління акціонерними товариствами державного сектора економіки України. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. 2015. № 1. С. 59-69.

134. Ратинська І.С. Міжнародний досвід організації стратегічного управління державними акціонерними компаніями. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 20. С. 117–122.

135. Ратинська І.С. Сучасні механізми стратегічного управління державними акціонерними товариствами. Становлення публічного адміністрування в Україні : матеріали Х конф. студентів та молодих учених за міжнар. участю / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 275-278.

136. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. / [Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, Ю. Ф. Дехтяренко, О. С. Ігнатенко, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук, В. В. Юзефович] К., 2017. 107 с.

137. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення : наукова доповідь / авт. кол. ; за заг. ред. В. Куйбіди. Київ : НАДУ, 2018. 180 с.

138. Рудченко О., Шкільняк М. Управління державним сектором: проблеми та перспективи. Соціально-економічні проблеми і держава. 2011. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images-/stories/pdf/2011/11royptp.pdf>

139. Савченко В.Ф. Державне регулювання відносин власності у ринковій економіці. Науковий вісник Полісся. 2015. Вип. 3. С. 9–18.

140. Сельський А. Стратегічне і державне управління: позиціонування. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2011. № 3. С. 55-62.

141. Серьогін С. Державна служба : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Сік-груп Україна», 2012. 526 с.

142. Сиволапенко Т.Л. Досягнення та перспективи цифровізації публічного управління в Естонії. Теорія та практика державного управління. 2018. № 2 (61). С. 257—263.

143. Системи управління державною власністю, їхня еволюція та рекомендації ОЕСР. 2015. URL: <https://www.me.gov.ua/Files/GetFile?lang=ukUA&fileId=1edc1c3c-c9ea-4b20-9752-3b21e7437f10>.

144. Сорде Б. Розвиток взаємовідносин між державою та підприємствами у Франції. Економіка України. 1995. №3. С.67-71.

145. Спаських О. Ю. Трансформація відносин власності. 2017. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2396/1/62.pdf>

146. Степаненко С. В., Яковенко Л. І. Трансформація відносин власності в умовах формування постіндустріальної економіки. Полтава : Скайтек, 2009. 187 с.

147. Стратегічне бачення управління державними підприємствами. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=250231107939.

148. Структурні підрозділи Фонду державного майна України (2023).

URL: <https://www.spfu.gov.ua/ua/content/Structural-units.html>

149. Сумець О. М. Управління ефективністю економічної діяльності державних підприємств. Збірник наукових праць «Економічний простір», Дніпро. ПДАБА. 2019. № 146. С. 125–136.

150. Теорія та історія державного управління / Г. Одінсова та ін. Харків : ХарPI НАДУ, 2012. 252 с.

151. Тихончук Л.Х. Інституційно-економічні засади державного регулювання міжнародної діяльності корпорацій. Рівне. Волинські обереги, 2018. 308 с.

152. Трубаров В.М. Механізми взаємозв'язку процесів приватизації і державного управління бюджетними доходами : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Донецьк, 2006. 20 с.

153. Управління державним сектором економіки : [навчальний посібник] / Є. Г. Карташов, І. О. Драган, Н. В. Дацій, О. В. Чумак, А. В. Антонов, І. І. Туболец, В. В. Іванюта, О. В. Алейнікова; за заг. ред. професора Є. Г. Карташова. Київ : Освіта України, 2021. 330 с.

154. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. Науковий вісник "Демократичне врядування. 2008. Вип 1. URL: <https://mail.google.com/mail/u/>

155. Федулова Л. Цифровізація державного управління. Цифрова економіка: тренди та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 25 жовтня 2018 року). Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 127—130.

156. Фрідман Р. , Рапачинський А. Приватизація в період переходу до ринкової економіки. К.: Основи, 2004. 351 с.

157. Харитонова О.І. До питання про характеристику права державної власності. URL: <http://www.apdp.in.ua/v33/49.pdf>

158. Хоменко В. Н., Калініна О. А. Проблема оновлення відносин власності в Україні. Вісник Придніпровської державної академії будівництва

та архітектури. 2013. № 3. С. 57–61.

159. Цивільне право : підручник : у 2 т. / під. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Харків : Право, 2011. Т. 1. 656 с.

160. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

161. Чистов С. М. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / С. М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко; за ред. С. М. Чистова. К. : КНЕУ, 2000. 325 с.

162. Чумак О. В. Управління державними підприємствами через призму корпоративної соціальної відповідальності. Інвестиції: практика та досвід. Вип. № 22. Київ, 2018. С. 38–42.

163. Чумак О. В. Управління економічним потенціалом державних підприємств за умов державно-приватного партнерства. Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. Вип. № 2-3 (70-71). Одеса, 2019. С. 29–38.

164. Шаповал В. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс : підручник. Київ : ЮрінкомІнтер, 2008. 480 с.

165. Шаров Ю., Чикаренко І. Європейські стандарти публічного управління : проєкція на муніципальний рівень. ДРІДУ ; НАДУ, 2010, № 2. С. 295–304.

166. Шкільняк М. Аналіз зарубіжної практики реформування державної власності. Наукові записки: зб.наук. праць. Тернопіль. 2006. Вип.15. С. 104-106.

167. Шкільняк М. М. Концептуальні інновації управління державною власністю. Галицький економічний вісник. 2011. № 5. С. 37-41.

168. Шкільняк М. М. Управління державною власністю: міжнародний досвід, еволюція, принципи. Наука й економіка. 2011. № 2. С. 83-93.

169. Щербина В. С. Суб'єкти господарського права : монографія / В. С. Щербина. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

170. Щербина М. Чи покращиться управління державним майном? 2018. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/chipokrashchitsya-upravlinnya-derzhavnim-maynom-2473115.html>
171. Яблоновський Д. Держпідприємства України. Що далі? Новое время, вип. 18 жовтня 2018р. – URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/yablonovsky/derzhpidprijemstva-ukrajini-shcho-dali-2501119.html>
172. Audretsch, D. B. , Feldman M. P. R&D Spillovers and the Geography of Innovation and Production. American Economic Review. 1996. No. 86. P. 630-640.
173. Bardhi, F. , Eckhardt G. M. The Sharing Economy Isn't About Sharing at All. Harvard Business Review. 2015. URL: <https://hbr.org/2015/01/the-sharing-economy-isnt-about-sharing-at-all>
174. Basselier, R. , Langenus G., Walravens L. The rise of the sharing economy. NBB Economic Review. 2018. No. 9. P. 57-78.
175. Beck, P. The feasibility of measuring the sharing economy. London : Office for National Statistics, 2017. 48 p.
176. Belk, R. Sharing. Journal of Consumer Research. 2010. Vol. 36. No. 5. P. 715-734.
177. Belk, R. Why not share rather than own? Annals of American Academy of Political and Social Science. 2007. No. 611. P. 126-140.
178. Benkler, Y. The wealth of networks: How social production transforms markets and freedom. New Haven : Yale University Press, 2006. 515 p.
179. Botsman, R. , Rogers R. What's Mine Is Yours - How Collaborative Consumption is Changing the Way we live. NY: Harper Business, 2010. 304 p.
180. Brown, J. D., Earle J. S., Telegdy A. Where Does Privatization Work? Understanding the Heterogeneity in Estimated Firm Performance Effects. GMU School of Public Policy. Research Paper No. 15-6, 2015. URL: <https://ssrn.com/abstract=2547819>
181. Collaboration in Cities: From Sharing to “Sharing Economy”. Geneva: World Economic Forum, 2017. 28 p.

182. Frenken, K. , Schor J. Putting the sharing economy into perspective. *Environmental Innovation and Societal Transitions*. 2017. No. 23. P. 3-10.
183. Hamari, J. , Sjöklint M., Ukkonen A. The sharing economy: Why people participate in collaborative consumption. *Journal of the Association for Information Science and Technology*. 2016. Vol. 67. No. 9. P. 2047-2059.
184. Heinrichs, H. Sharing economy: A potential new pathway to sustainability. *GAIA*. 2013. Vol. 22. No. 4. P. 228-231.
185. Henrekson, Magnus & Jakobsson, Ulf (2003). The Transformation of Ownership Policy and Structure in Sweden: Convergence towards the Anglo-Saxon Model?, *New Political Economy*, 8:1, 73-102, DOI: 10.1080/1356346032000078732.
186. Martin, C. J. The sharing economy: A pathway to sustainability or a nightmarish form of neoliberal capitalism? *Ecological Economics*. 2016. No. 121. P. 149-159.
187. McCourt, W. New Public Management in Developing Countries' in *New Public Management: Current Trends and Future Prospects*, ed. K McLaughlin, S Osborne and E Ferlie, 2002 Routledge, London
188. Nunberg, B. and J. Nellis. Civil Service Reform and the World Bank. *World Bank Discussion Paper*, 1995 No. 161. Washington, D.C: The World Bank. Available from http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/1995/05/01/000009265_397031
189. OECD (2018). Ownership and Governance of State-Owned Enterprises: A Compendium of National Practices. – URL: <http://www.oecd.org/daf/ca/ownership-and-governance-of-state-owned-enterprises-a-compendium-ofnational-practices.htm>.
190. Osborne, S. P., Z. Radnor and G. Nasi . A New Theory for Public Service Management? Towards a (Public) ServiceDominant Approach. *The American Review of Public Administration* 2013, vol. 43, No. 2, pp. 135-158.
191. Peters, B. G. and D. J. Savoie, eds..*Taking Stock 1998 Assessing Public Sector Reforms*. Montreal: Canadian Centre for Management Development.

192. Piketty, T. About capital in the twenty first century. *American Economic Review*. 2015. Vol. 105. No. 5. P. 48-53.
193. Puschmann, T. , Alt R. Sharing economy. *Business & Information Systems Engineering*. 2016. Vol. 58. No. 1. P. 93-99.
194. Richardson, L. Performing the sharing economy. *Geoforum*. 2015. No. 67. P. 121-129.
195. Schilling, M. A. , Phelps C. C. Interfirm collaboration networks: The impact of large-scale network structure on firm innovation. *Management Science*. 2007. Vol. 53. No. 7. P. 1113-1126.
196. Schor, J. B. Does the sharing economy increase inequality within the eighty percent?: Findings from a qualitative study of platform providers. *Cambridge Journal of Regions Economy and Society*. 2017. Vol. 10. No. 2. P. 263-279.
197. Stiglitz, J. E. Redefining the Role of the State. *World Economics*. 2001. Vol. 2. № 3. P. 45-86.
198. STOXX index methodology guide (portfolio-based indices). NY : STOXX, 2019. 228 p.
199. The Sharing Economy - Consumer Intelligence Series. NY : PricewaterhouseCoopers, 2015. 30 p.
200. Vaaler, Paul & Schrage, Burkhard (2009). Residual state ownership, policy stability and financial performance following strategic decisions by privatizing telecoms. *Journal of International Business Studies*, May 2009, Volume 40, Issue 4, pp. 621–641, 40: 621. – URL: <https://doi.org/10.1057/jibs.2008.104>.
201. Wills, P. Managing government property assets: international experiences. *Public Management Review*. 2009. Vol. 11. № 5. P. 725-728.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у фахових виданнях

1. Нищенко Є.В. Сутність та механізми державної політики регулювання майнових відносин. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського: Серія Публічне управління та адміністрування. Том 34 (Том 73). № 3. 2023. С. 58-64. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.3/10>

2. Нищенко Є.В., Палій С.А. Системні особливості державної політики регулювання майнових відносин в умовах соціально-економічного розвитку та розвитку людського потенціалу. Наукові перспективи. 2023. № 3 (33). С. 442-453. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-3\(33\)-442-453](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-3(33)-442-453) *Особистий внесок: визначено зміст основних компонентів системи державної політики регулювання майнових відносин.*

3. Нищенко Є.В. Аналіз функцій адаптивної системи управління майновими відносинами. Державне будівництво: зб. наук. праць; електронний ресурс. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2023. № 1 (33). С. 91-101. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-09>

URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/22954/20998>

Тези конференцій

4. Нищенко Є.В. Уніфікація та інтеграція здійснення державної політики регулювання майнових відносин в умовах глобалізації. Тренди розвитку менеджменту, фінансів та бізнес-технологій в умовах формування сучасної економіки та суспільства: збірник тез доповідей Міжнародної науково-

практичної конференції (30 листопада 2022 року). Київ: Міжнародний європейський університет. 2022. С. 106-107.

5. Нищенко Є.В. Соціогуманітарні підходи до аналізу державної політики регулювання майнових відносин. Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 листопада 2022 року). К.: ДУІТ, ХНУРЕ. 2022. С. 298-301.

6. Нищенко Є.В. Теоретичні підходи до реалізації комплексного механізму державної політики регулювання майнових відносин. Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25-26 листопада 2022 р.) / упоряд. Сафронова О.М. Київ: УкрСІЧ, 2022. С. 62-64.

7. Нищенко Є.В. Аналіз функцій адаптивної системи управління майновими відносинами. Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2-3 листопада 2023) / упоряд. Клименко О.М. Київ: УкрСІЧ, 2023. С. 35-36.

Довідки про впровадження результатів дисертації

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «УКРПОШТА»
вул. Хрещатик, 22, м. Київ, 01001, тел.: 0 800 300 545
e-mail: ukrposhta@ukrposhta.ua, web: www.ukrposhta.ua
ЄДРПОУ: 21580045

N 162.003-15969 від 15.01.15

**Довідка про впровадження
результатів наукових досліджень Нищенка Євгена Вікторовича
за темою «Удосконалення державної політики регулювання майнових
відносин в Україні»**

Акціонерне товариство «Укрпошта» підтверджує факт впровадження результатів наукових досліджень Нищенка Євгена Вікторовича за темою: «Удосконалення державної політики регулювання майнових відносин в Україні».

Результати вказаного наукового дослідження були використані у процесі аналізу та оптимізації внутрішніх механізмів управління майновими об'єктами підприємства. Зокрема, наукові підходи, запропоновані дослідником, сприяли вдосконаленню нормативно-правової документації, регламентів передачі та оренди майна, а також підвищенню ефективності використання державного майна, яке перебуває в оперативному управлінні АТ «Укрпошта».

Впровадження зазначених результатів наукової роботи дозволило покращити відповідність діяльності підприємства державній політиці в сфері майнових відносин.

Начальник управління нерухомим майном

 С. Савчук

Акціонерне товариство «Укртелеком»
Корпоративний центр АТ «УКРТЕЛЕКОМ»

бульв. Т. Шевченка, 18, м. Київ, 01601, Україна
Тел.: +380 44 246 57 10
Факс: +380 44 234 39 57

№ 39-вих-800910-400911-1028
від 25.04.2025
на №

**Довідка про впровадження
результатів наукових досліджень Нищенка Євгена Вікторовича
за темою «Удосконалення державної політики регулювання майнових
відносин в Україні»**

АТ «Укртелеком» підтверджує факт впровадження результатів наукових досліджень Нищенка Євгена Вікторовича за темою: «Удосконалення державної політики регулювання майнових відносин в Україні».

Зазначені наукові напрацювання були використані під час аналізу чинного законодавства, що регулює майнові відносини у сфері телекомунікацій, та при підготовці пропозицій щодо удосконалення внутрішньої нормативної бази підприємства. Впровадження результатів дослідження сприяло покращенню процедур управління майном, підвищенню ефективності використання об'єктів нерухомості та приведенню внутрішніх документів у відповідність до вимог державної політики в зазначеній сфері.

**Заступник Генерального
директора з корпоративних
відносин**

І.В. Коломоєць

Рудик Б.І.

Акціонерне товариство
«Укртелеком»
Корпоративний центр АТ
«УКРТЕЛЕКОМ»

бульв. Т. Шевченка, 18, м. Київ, 01601, Україна код ЄДРПОУ 21560766,
індивідуальний податковий номер 215607626656, свідоцтво №200016523,
видане 02.01.2012 СДП у м. Києві по роботі з ВВП

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
V. I. VERNADSKY TAURIDA NATIONAL UNIVERSITY**

вул. Дж. Маккейна, 33, м. Київ, 01135, тел. (044) 529 05-16
e-mail: crimea.tnu@gmail.com код ЄДРПОУ 02070967

21.04.2025 р. № 09/13-408

на № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження у навчальний процес
результатів дисертаційного дослідження
Нищенко Євгена Вікторовича за темою
«Удосконалення державної політики
регулювання майнових відносин в Україні»**

Результати дисертаційного дослідження Нищенко Євгена Вікторовича за темою «Удосконалення державної політики регулювання майнових відносин в Україні» враховано та частково використано при формуванні змісту дисципліни «Економіка та врядування» освітнього рівня магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Для розвитку знань та управлінських навичок студентів використано теоретичні положення дисертаційного дослідження та пропозиції Нищенко Євгена Вікторовича щодо основних засад державної політики у сфері регулювання майнових відносин в Україні.

Проректор

**з науково-педагогічної діяльності
та інноваційного розвитку**

Олександр БЕССАРАБ

**Директор Навчально-наукового
інституту управління, економіки
та природокористування**

Володимир ГОРНИК